

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FYNSKE SAGN

UDGIVET AF

ANDERS UHRSKOV

MED TEGNINGER AF KR. KONGSTAD
OG EN SKILDNING AF KUNSTNEREN

P. HAASE & SØNS FORLAG
KØBENHAVN 1929

FYNSKE SAGN

ANDERS UHRSKOV

HEDEVIG OG HENDES DATTER. 1912.
Udsolgt.

KARL LILLEKONE OG ANDRE KANUTTER. 1916. Udsolgt.

CHRISTOPHER BRUUN. 1916.

NORDSJÆLLANDSK LANDSBYLIV I ÆLDRE TID. 1918. Udsolgt.

NORDSJÆLLANDSK FOLKELIV I.—V.

I. TØ NORDSJÆLLÆNDERES ERINDRINGER. 1921.

II. FOLKESAGN. 1922.

III. SAGN OG TRO. 1923.

IV. HØJTID. 1924.

V. DAGLIGT LIV. 1924.

FOLK. Historier og Fortællinger. 1925.

KURLÆGE P. C. BJERREGAARD. 1927.

LIV OG LEVNED

I. TO GAMLE FORTÆLLER. 1927.

II. BONDE OG BORGER. 1928.

III. SKÆBNER. 1929.

FYNSKE SAGN

UDGIVET AF

ANDERS UHRSKOV

MED TEGNINGER AF KR. KONGSTAD
OG EN SKILDRING AF KUNSTNEREN

P. HAASE & SØNS FORLAG
KØBENHAVN 1929

FREDERIKSBORG AMTS AVIS' BOGTRYKKERI

KRISTIAN KONGSTAD

ET VAR IND UNDER JUL i Aaret 1920, at jeg en Dag modtog et Brev, som straks vakte min Undren. Haandskriften, der var mig ubekendt, var kraftig, klar og stilfuld, og Konvolutten indeholdt en mærkelig tyk Genstand som en Terning. Jeg aabnede Konvolutten og fandt en Zinkætsning med mit Navns Forbogstaver, samt følgende Brev:

Hillerød, 16.—XII.—1920.

Kære Hr. Uhrskov!

I ledige Stunder sidder jeg undertiden og leger med Bogstaver og deres Sammenstilling. Under en saadan Leg fremkom nedsaaende Monogram, som jeg har tænkt mig kunde finde Anvendelse hos Dem.

Med venlig Hilsen

Deres

Kr. Kongstad.

Paa Foden af Brevet var klæbet et Aftryk af Ætsningen. En stille Glæde strømmede gennem mit Sind ved at modtage dette Brev og den smukke lille Gave, hvis Bogstaver stod saa rent og klart. Kongstad og jeg havde dengang kun et ganske svagt personligt Bekendtskab, men naturligvis kendte vi lidt til hinandens Virksomhed. At vi siden skulde faa et omfattende og mangeaarigt Samarbejde, kunde Kongstad paa dette Tidspunkt intet vide om. Initiativet dertil udgik fra mig, og mine Planer begyndte først at tage Form i det følgende Aar. Men saa meget har vi siden haft med hinanden at gøre, at Kongstad har tegnet et mere eller mindre omfattende kunstnerisk

Udstyr til ialt tolv af mine Bøger, denne medregnet.

Desuden fik jeg som Redaktør af Frederiksborg Højskoles Elevforenings Aarsskrift og som Formand for Frederiksborg Amts historiske Samfunds Skriftudvalg — hvilke Hverv jeg senere har nedlagt — meget Samarbejde med Kongstad, og gennem disse forskellige Skrifter trængte hans Kunst ud i videre Kredse, end den tidligere havde haft Lejlighed til.

Gennem dette Samarbejde lærte jeg Kongstad at kende som en Kunstner med en stærk og hed Higen efter det skønne og ægte, og jeg lærte ham at kende som et Menneske af samme Aand.

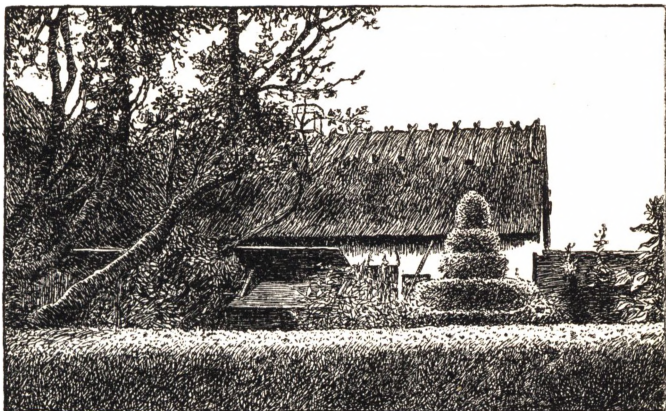
Baade derfor, og fordi denne Bog med dens ni fynske Tegninger bliver et af de sidste nye Vidnesbyrd om Kongstads Kunst, finder jeg det naturligt her at give en Skildring af den afdøde Kunstner, mens en Række af hans Billeder her fra Nordsjælland, hvor han boede i hele sin modnere Alder, bærer Bud om hans Virke.

Johan Kristian Kongstad er født den 9. April 1867 i et af de ældste Huse paa Christianshavn paa Hjørnet af Strandgade og Wildersgade¹⁾. Faderen, der hed *Hans Peter Rasmussen* og stammede fra en Bondeslægt paa Møen, havde et lille Brænderi i Læderstræde, og som andre Brændevinsbrændere holdt han Kreaturer til at æde Bærmen fra Bryggeriet. Hans Besætning var 2 Heste, 25 Køer og en Flok Høns. Paa mødrene Side stammede Kongstad fra en fransk Lærerslægt, idet dog hans Moders Bedstefader var indvandret fra Bergen, hvor Oldefaderen skal

¹⁾ De biografiske Oplysninger skyldes dels mundtlige Meddelelser fra Kongstad, Meddelelser, jeg nedskrev paa Stedet, og dels en selvbiografisk Afhandling i *Boktryckeri-Kalender 1902—03*, udgivet af *Wald. Zachrisson*, Gøteborg. Citater uden anden Angivelse stammer fra sidstnævnte Værk.

have været Billedskærer, Sønnen rejste til Danmark og bosatte sig i Jylland, en Søn af ham blev Lærer i Nr. Lyndelse paa Fyn, hvor han arvede Embedet efter sin Svigerfader. Embedet var iøvrigt i Slægten i over hundrede Aar, idet han blev efterfulgt af en Nevø,

KLOKKERENS HUS I VINDERØD

der først tog sin Afsked for faa Aar siden. Det var en Datter fra dette Lærerhjem, *Didrikke Hahnsine* (efter hendes Moder, der ogsaa var Lærerdatter, og som var født *Hahn*) *Vilhelmine Kongstad*, der ægtede H. P. Rasmussen og blev Kr. Kongstads Moder.

Kristian Kongstad voksede op i et ret velhavende Borgerhjem og kom i Efterslægtsselskabets Skole, der laa i Nærheden, og som dengang var Realskole, men senere blev Latinskole. I Skolen modtog han Undervisning i Tegning, men den virkede ikke inspirerende. Snarere kunde det siges om nogle af Kammeraterne, blandt hvilke var den senere Maler *Peter Hansen*, der fra Faaborg var blevet sendt over til en Onkel i København for at gaa i Skole dær. Allerede som Skoledreng stod det Kongstad klart, at han vilde

være Kunstmaler. Denne Plan vakte imidlertid ikke Faderens Begejstring, han mente, at det var det solideste at have det faglige i Orden, og det blev da bestemt, at Sønnen efter Konfirmationen skulde i Malerlære. Det var ikke just det Udfald, der smagte Sønnen bedst, men det var iøvrigt i hine Tider ganske almindeligt, at Kunstmalere begyndte deres Løbebane paa denne Maade.

Kongstad kom i Lære hos Malermester *Ernst Schmiegelow*, hvis Forretning senere gik over til *Møllmann & Co.* i Nørregade. Denne Forretning, der sammen med *Bernhard Schrøders* var de største i København, havde op til halvandet Hundrede Svende og tyve Lærlinge. Den havde store Arbejder og lededes med megen kunstnerisk Sans. Kongstad var med til at dekorere Loftet i *National* sammen med Landskabsmaler *Aagaard*, der var antaget netop med dette Arbejde for Øje. Iøvrigt var Kongstad i Lære sammen med den senere Maler *Vilhelm Arnesen*, og blandt Svendene var den senere Dyremaler *Vilh. Fischer*. Det var et Sted, hvor man kunde lære meget, naar man vilde — man kunde ogsaa undgaa det. Det var ualmindelig dygtige Svende, *Schmiegelow* havde. De danske Malere var i det hele dengang anset overalt. De var øjeblikkelig antaget, hvor de viste sig i Tyskland eller Svejts. Kongstad arbejdede i Tivoli og i Frue Kirke, endvidere i en Varietè, der hed *Ligkisten*, og som laa lige ved Tivoli. Dær skulde altid gøres rent og puds op under Lukningen i Paaskedagene, hvad Drengene nu ikke var saa stærkt stemt for. Under Arbejdet dær var Kongstad meget optaget af at betragte nogle Hoveder af Tyrolere o. a., der var malet paa Væggen, og som var Ungdomsarbejder af *Carl Bøgh*, Broder til Erik Bøgh. De var ganske fortrinlige.

En ubehagelig Oplevelse havde Kongstad, da han engang som »laant ud« til en tysk Mester var med til at male Russisk Kirke. Folkene gik oppe under Loftet, hvor der var bælgmørkt, saa de maatte gaa med Stearinlys paa Kasketskyggen for at se. Her

DET GAMLE TOLDKONTOR I FREDERIKSVÆRK

kom Kongstad til at træde uden for et Bræt og faldt ned til næste Stilladslag, hvor han smækkede Hovedet ud af et Vindue og knuste nogle slebne Ruder. Han havde faaet et haardt Slag i Nakken. Tyskeren skældte ud og lod ham sejle af hjemad.

Om Søndagen travede den unge Mand sammen med et Par ligesindede ud i Charlottenlund eller Dyrehaven for at male Landskaber. Om Vinteren gik han paa Teknisk Skole seks Aftener om Ugen. Det var en streng Omgang, efter at han havde brugt Penselen den lange Dag. »Med Fliden var det kun saa som saa,« skriver han. »Min Interesse for antike Gibsornamenter var paa dette Tidspunkt ikke overvældende, og det hændte nu og da, at den sank ned under Nulpunktet, naar jeg havde arbejdet mig træt paa saadan en Sortkridtstegning, uden at det var lyk-

kedes mig at overbevise Læreren om, at den var »færdig«. Vi var ikke saa faa, der led af den samme Syge, og der gik da undertiden 8–14 Dage, hvor vi hver Aften i nogle Timer ombyttede Sortkridtet med det hvide Spillekridt ved Billardet i en Kælder paa Nørregade.«

Kongstad skulde have staaet i Lære i fem Aar, men han slap med fire. Da han gjorde Svendestykke, var det, fortæller han, kun med Møje, at det kneb sig igennem de høje Malermestres Censur. Det var en sat Regel, at Svendestykket skulde males med Limfarve, men Kongstad havde efterhaanden set sig gal paa Limfarven. Om Eftermiddagen – ja hele Dagen, naar de ikke havde andet at bestille – havde Drengene om Vinteren staaet og malet Gibsornamenter med 6 forskellige Slags Limfarve, og det morede ham altsaa ikke i Længden. Han anmodede derfor Oldermændene om at faa Lov til at udføre sit Svendestykke i Olie, hvad der dengang i Modsætning til tidligere Tider var en Sjældenhed. Tilladelsen blev givet, og Opgaven gik ud paa at male et Gibsornament i Olie, aare et Stykke Træ og marmorere et Stykke Marmor. Kongstad klarede lige netop Prøven og blev Svend den 26. Oktober 1886.

Længselen efter at blive Kunstner var ikke blevet mindre i hine prosaiske Aar – snarere omvendt. Og allerede i Efteraaret 1884 havde Kongstad søgt Opdragelse paa en af de frie Malerskoler, som kort forinden med Statsunderstøttelse var blevet oprettet af Malerne *Krøyer*, *Tuxen* og *Frantz Schwartz*, og han fandt i den sidste en fint forstaaende og udmærket Lærer. Mens Malerne plejede at gaa fra Teknisk Skole og ind paa Kunstakademiet, ønskede Kongstad og andre ligesindede ikke at gaa den Vej. Der var i hine Tider en stærk Kamp mod Akademiet. Unge

FREDENSBORG SLOT, SET FRA MARMORHAVEN

Kunstnere afgav ligefrem højtidelige Løfter om aldrig at sætte deres Ben inden for denne gamle Lærestalt.

»Det virkede som en Befrielse at slippe bort fra teknisk Skoles halvt militaristiske Tvang, fra den tunge Luft i de overfyldte Klasseværelser ud til det høje, lyse Atelier i Villahaven. Friheden til at komme og gaa, som vi vilde, og til at udveksle Meninger med Kammeraterne æggede Lysten og Fliden.«

Efter at have gaaet et halvt Aars Tid hos Schwartz gik Kongstad en tre, fire Aar hos Zahrtmann, og af de ovenfor omtalte Kammerater kan nævnes Fynboerne *Peter Hansen, Schyberg* og *Johannes Larsen*, samt *Poul Christiansen, Lützhøft, Fridolin Johansen* og nuværende Direktør *Th. Oppermann*.

»Det er altsaa i første Række disse to, hver paa sin Maade udmærkede Malere, jeg skylder min Uddannelse, men ligesaa meget, forekommer det mig, staar jeg i Gæld til de intelligente og dygtige Kammerater, jeg fandt paa Skolen. Mange af dem har vundet sig gode Navne i dansk Kunst, og skønt jeg ikke kan paavise ydre Berøringspunkter med nogen af dem, føler jeg dog, at vi hver for sig og paa sin Maade kæmpede for det samme, og Spiren dertil blev lagt i Skoleaarene af vore Lærere og under indbyrdes Paavirkning.«

»Det vigtigste, jeg lærte paa Malerskolen,« sagde Kongstad engang til mig, »det var egentlig det, at man skal udføre ethvert Arbejde — selv det mindste — ikke ud af Selvsikkerhed og Rutine, men med Ydmyghed og Respekt.«

Gennem denne Udtalelse saa jeg et Glimt af Kongstads Sjæl. Jeg tror nok, man kan sige, han følte sig sikker paa sin Livsopgave, men ligesaa vist er det, at han gik til sit Arbejde med Ærbødighed og — ikke sjældent — med Angst og Bæven.

Kongstad malede om Sommeren og gik paa Skole om Vinteren. Han udstillede nogle faa Gange, først — midt i Firserne — nogle Tegninger med Interiører fra Dansk Folkemuseum og senere et Selvportræt. 1888 fik han Ansættelse ved *Efterslægten* som Tegne-

HELSINGØR

lærer, og den unge Maler blev nu Kollega med sine gamle Lærere. Her var han i 8 Aar og underviste 6 Timer daglig (à 66 Øre pr. Time).

Det har vist været ganske sundt for den unge Kunstner at have dette faste Pligtarbejde i disse Aar, hvor Planer kom og gik, og Tanker om hans Fremtidsopgave gærede stærkt i Sindet. Uden Lidelse er Dagene ikke gaaet. Enhver Kunstner ved, hvad det vil sige at kæmpe med sit Stof, og Kongstad, der ikke tog let paa Tingene, vidste det ikke mindst. Det er vel nok sandsynligt, at Oliemaleriet beredte

ham Skuffelser. Han søgte i alt Fald andre Veje, og en lykkelig Dag har det været baade for ham personlig og for dansk Bogavl i det hele, da han paa een Gang blev sig sit Livsmaal bevidst — det var *Bogen*. Her kunde han anvende baade sin store Dygtighed og hele sit varme Kunstnersind.

I Efteraaret 1894 aabnede Kongstad i et lille Lokale paa en 1ste Sal et *Atelier for Bogudstyr*. Naar Bogbinderne havde udført det haandværksmæssige, dekorerede han Bindene, der i Almindelighed var overtrukket med Lærred, Piqué eller andre Stoffer, der egnede sig til Dekoration. Efter endt Undervisning aabnede han Kl. 3 sit Atelier, hvor der stod en lille Prøvesamling af Bøger, hvis Bind og Forsats han havde tegnet og malet. Kongstad besad en stor Selvkritik, og senere saa han da ogsaa tilbage paa disse Ungdomsarbejder som Ting, der ikke just var fuldkomne. De anvendte Materialer var for tarvelige, og Udførelsen manglede Maadehold og Enkelthed. »Der var ærlig talt temmelig mange af disse Bøger, der saa ud, som om de skulde paa Karneval.«

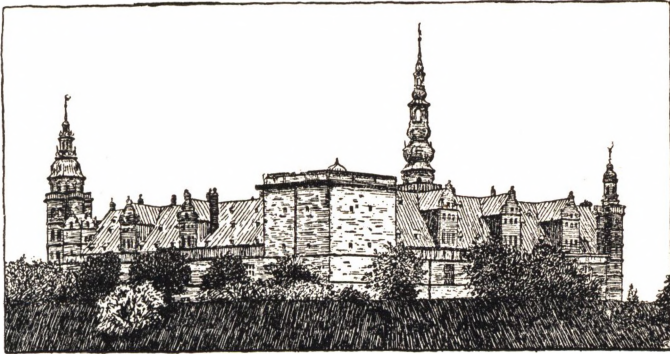
Var Forsøgene famlende, var de i hvert Fald baaret af en varm og oprigtig Søgen, og i denne aldrig trættede Søgen finder vi noget af dette værdifuldeste i Kongstads Personlighed.

Selv om Tilstrømningen til Atelieret ikke var stor, og det økonomiske Udbytte svarede dertil, fik dette Forsøg alligevel en stor Betydning for Kunstnerens Udvikling gennem de Opgaver, de faa interesserede stillede ham, og det Bekendtskab, han stiftede med flere Bogvenner. »Blandt de Mennesker, jeg har lært at kende, maa jeg frem for alle nævne Bogtrykkeren *Simon Bernsteen*. Denne Mands enestaaende entusiastiske Kærlighed til alt, hvad der vedrører Bøger, maatte absolut virke i høj Grad ansporende

paa mig, og jeg skylder Sandheden at sige, at jeg uden ham næppe nogensinde havde givet mig i Kast med den Virksomhed, som jeg nu helt og holdent har viet mine Kræfter,« skriver Kongstad 1903.

»Det var i Efteraaret 1895, at jeg gjorde mine første

KRONBORG

Forsøg i Xylografien. Efter Bernsteens Anvisning havde jeg købt mig lidt Værktøj og nogle Stumper Træ, og det første Træsnit, jeg skar, var et Ex-Libris til en Ungdomsven. Det er klodset og ubehændig gjort, men i een Henseende har de Aftryk, jeg endnu gemmer, nogen Interesse — de er nemlig haandkolorerede og viser altsaa, at det fra første Færd var Farvetræsnittet, jeg vilde ind paa. Men at skære flere samvirkende Plader dristede jeg mig dog ikke til dengang.«

Imidlertid fik Kongstad andre Planer. Med Udgangen af 1895 fratraadte han sin Stilling som Tegnelærer, og i Foraaret 1896 giftede han sig med *Franziska Hinné*, og det nygifte Par rejste til München og bosatte sig dær. Det var vel nok med store Forventninger, Kongstad havde set det højtlovprieste Münchener-Leben i Møde, — han havde paa Rejser

besøgt Byen et Par Gange tidligere – men det blev en Skuffelse. At leve dær som bosiddende Mand tilfredsstillede ham ikke. Byen var mylrende fuld af Malere, den ene kunde ikke komme frem for den anden, og desuden følte han Forholdene saa bagvendte – tysk Sprog og Tænkemaade var ham stærkt imod, og et Fjerdingaar efter Ankomsten pakkede Ægteparret deres Møbler ind i to Jernbanevogne, og Rejsen gik nu atter ad Danmark til. Det endelige Maal var Frederiksværk. Hertil kom man fra Frederiksborg, som Hillerød dengang blev kaldt, med gammeldags Diligence, og det tog tre stive Timer at naa dertil, men naar man saa rullede ned ad den skovklædte Bakke, og den røde Postillon paa Bukken blæste sit Hornsignal, var det ogsaa en smuk lille Købstad, man havde foran sig.

Hvordan fandt Kongstad paa at slaa sig ned i Frederiksværk, der laa langt af Led og afgjort dengang var en Afkrog? Jo, Aarsagen var den, at han som Malerlærling i Sommeren 1884 havde arbejdet i den lige opførte Vinderød Kirke. Han havde boet i en Gaard ved Siden af Kirken, og han havde befundet sig saa vel i den lille idylliske Landsby, at der den Sommer var spiret en Kærlighed til Nordsjælland frem i hans Sind, som aldrig siden visnede.

I Frederiksværk tegnede Kongstad en Del Friser og Vignetter til *De unges Bog til Holger Drachmann* (1896), men desuden fortsatte han sine Forsøg i Træskærer-kunsten, som Simon Bernsteen havde ledet ham ind paa. Det var Forsatsdekorationer, han kastede sig over. Da den første af disse – et Plantemotiv – laa færdigskaaret, skulde den jo trykkes. Men i Frederiksværk var der ikke noget Trykkeri. Saa rullede da Kongstad ad Hovedstaden til og købte en gammel Haandpresse, som Bernsteen havde opsøgt til ham i

GAARDINTERIØR FRA STRANDGADE I HELSINGØR

et lille snavset Trykkeri. Pr. Skib ankom den med Spænding imødesete Genstand til Frederiksværk. Kongstad fik den bragt hjem og stillet op, men nu begyndte først de største Vanskeligheder. Han havde aldrig før haandteret en Haandpresse, han kendte kun lidt til den vanskelige Kunst, man kalder Tilretning, og slet intet til Bogtrykfarvers Sammensætning. Dertil kom, at det japanske Papir, han

havde forskrevet fra Berlin, var uens i Massen og derfor vanskeligt at trykke paa.

Efter et frygteligt Spild af Papir var det lille Oplag færdigt, og da det blev modtaget med Velvilje, tog han fat paa et nyt Arbejde, og denne Gang vovede han sig til at trykke med to Farver. Snart forsøgte han sig med flere Farver, og hans *Opus 3* forestillede en ung Pige blandt blomstrende Buske – af en venlig Anmelder kaldt *Foraaret*.

I Efteraaret 1897 flyttede Kongstad til Fredensborg for at have lettere Adgang til den store Verden. Her fortsatte han Fremstillingen af Forsatser, og han tegnede en Række Vignetter til *C. E. Jensen: Vore Dages Digtere* (1898). En Samling Jule- og Nytaarskort, han udsendte 1901, vakte megen Opmærksomhed, ikke mindst i Tyskland. Fra samme Aar stammer tre farvetrykte Træsnit, tre Mandsskikkelser, der forestiller Tidstyper fra 1553, 1641 og 1735.

Trykningen af disse Træsnit førte efterhaanden Kongstad ind paa det egentlige Bogtrykkeri. Han havde anskaffet sig et Sæt Versalier til Underskrifter under Billeder o. l. I 1902 bestilte et københavnsk Firma en Kalender i et større Oplag. Kongstad begyndte straks at tegne og skære de 12 Billeder, der skulde anvendes. Hidtil havde han trykt alting paa den gammeldags Haandpresse og fundet den Fremstillingsmaade den fornemste, men nu indsaa han, at det vilde blive uoverkommeligt at trykke det store Oplag paa denne Maade.

Han brød da overtvært og tog ind til København og købte en Digeltrykpresse »Victoria«, og snart stod den opstillet i hans Atelier. Efter at han i nogle Dage havde gaaet og skævet til den nye Maskine, maatte han endelig i Lag med den, idet han havde

Mr. Kongstad.

Selvportræt. Træsnit.

faet Bestilling paa et lille Reklamearbejde paa 500 Ekspl.

Maskinen gik ved, at Trykkeren traadte den med den ene Fod, men Kongstad var uøvet i dette Arbejde, og Sveden haglede ned ad ham, længe inden han var færdig med de 500.

Han tænkte med Gru paa Kalenderen. Han havde besluttet at trykke de tolv Blade hver for sig, og

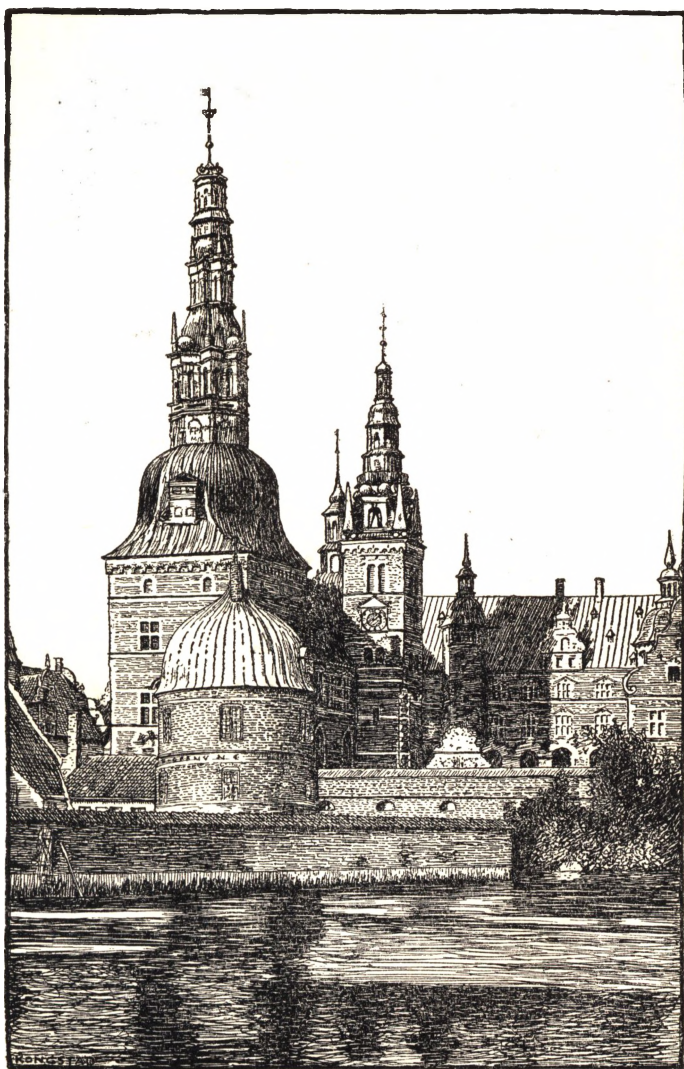
2*

da Oplaget var 2000, blev det 24000 Tryk, og da hvert Billede skulde have to Farver, gav det ialt 48000 Tryk, hvilket Antal Kongstads Fod ikke just tænkte paa med Begejstring. Der maatte anden Drivkraft til. Kongstad spekulerede paa forskelligt og endte med at købe en 2 Hestes Baadmotor, der blev drevet ved Petroleum.

De mange Vanskeligheder, Kongstad mødte ved Trykningen af sine første Ting, æggede ham yderligere — hvor maatte det være morsomt at eje saa megen Skrift, at man kunde sætte en hel Bog, selv illustrere og trykke den! Denne Higen efter helt at præge sin Personlighed ind i Arbejdet brændte i Kongstads Bryst som en hellig Ild, der aldrig slukkedes.

Han besluttede at købe Typemateriel, tænkte paa selv at tegne en Skrift og lade den skære, men de store Udgifter dertil holdt ham dog tilbage. Saa gennemsøgte han alle de europæiske og amerikanske Skriftstøberes Prøvebøger og besluttede sig endelig til at købe en Antikva »Jenson«, der var fremstillet af en fransk Trykker og Skriftgravør i Italien. Senere købte han en tysk Fraktur, delvis støbt i gamle Matricer fra Holbergs Tid, og flere andre Skrifter.

Imidlertid havde Amerikanernes Efterligninger af gamle primitive Skriftsnit vakt hans Interesse. Han købte en saadan amerikansk Skrift, men den voldte ham mange Kvaler, idet den manglede Bogstaverne æ og ø. De maatte skæres af en Gravør i København, men da Matricerne ikke kunde laves her, blev de fremstillet i et tysk Skriftstøberi. Imidlertid kunde Tyskerne ikke støbe paa engelsk Højde, Matricerne maatte derfor sendes til England og Typerne støbes dær. De to Bogstaver kostede mere end hele det øvrige Kvantum Skrift tilsammen. Samtidig havde

FREDERIKSBORG SLOT

Tyskerne faaet Kig paa Skriften, og faa Maaneder efter lavede de den ogsaa.

Som man ser, skyede Kongstad hverken Besvær eller Udgift for at naa sine Maal. Den første Bog, han trykte, var *Niels Pedersen: Kirken i Tibirke* (260 Ekspl. paa tykt Kobbertrykpapir 1903). Denne ejendommelige og smukke Bog, der er forsynet med Tegninger af Kongstad og Forfatteren, er som de fleste Kongstad-Tryk forlængst en Sjældenhed.

Kongstad var altsaa som Bogtrykker Autodidakt. Naturligvis spurgte han ud, naar han var sammen med Bogtrykkere. Store Anstrengelser maa det have kostet ham at naa sit Maal, og adskillige bitre Skuffelsens Timer har han oplevet, men han gav ikke op. Georg Brandes anfører et Sted en Vismands Definition af Genialitet saaledes: Genialitet er den lange Udholdenhed. Er den Forklaring rigtig, var Kongstad genial, thi han ejede afgjort »den lange Udholdenhed.« Og dog maa man ikke tro, han kom let over Modgang og Skuffelser. Som ægte Kunstner havde han et følsomt Sind, og hans Temperament var ikke fri for at være melankolsk. For Resten er det vist Cicero, der siger, at alle Genier er Melankolikere — hvormed dog ikke skal være sagt, at den omvendte Sætning gælder.

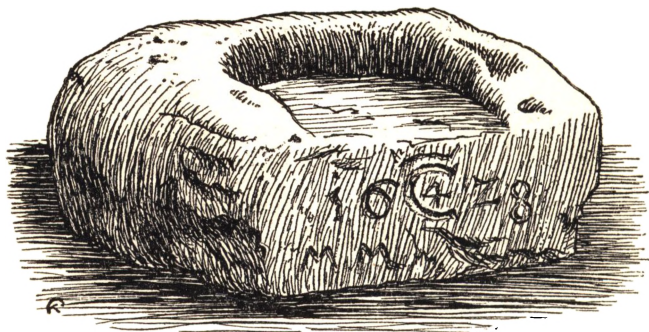
I Løbet af en Aarrække udstyrede og trykte Kongstad nu en Række smukke Bøger, hvoraf kan nævnes *Aarsens Tid*, tolv Digte af *Viggo Stuckenberg* (1905), *Søren Kierkegaard: Aforismer* (1906), *Emil Aarestrup: Ritorneller* (1907), *Trækfuglene*, en Naturkoncert af *St. St. Blicher*. Med Træsnit af *Johannes Larsen* (1914), *Poul Møller: Lægdsgaarden i Ølseby-Magle* (1919), *Jakob Knudsens Oversættelse paa Jydsk af Den først' af De Catilinarisk' Taaler* af Cicero (1919).

FREDERIKSBORG SLOT, MØNTPORTEN

Som Skribent forsøgte Kongstad sig ogsaa. Saaledes offentliggjorde han 1894 i *Johannes Jørgensens Ungdoms-Tidsskrift Taarnet* en Novelle, hvortil han selv havde tegnet Friser og Vignetter. I 1899 udkom hos Gyldendal en Oversættelse *Mademoiselle Delfosses' eller Ridder Baltazards Memoirer* fordansket ved Emanuel Goldstein og Kongstad Rasmussen (som han dengang hed.)

CHRISTIAN DEN FJERDES STEN I INDELUKKET

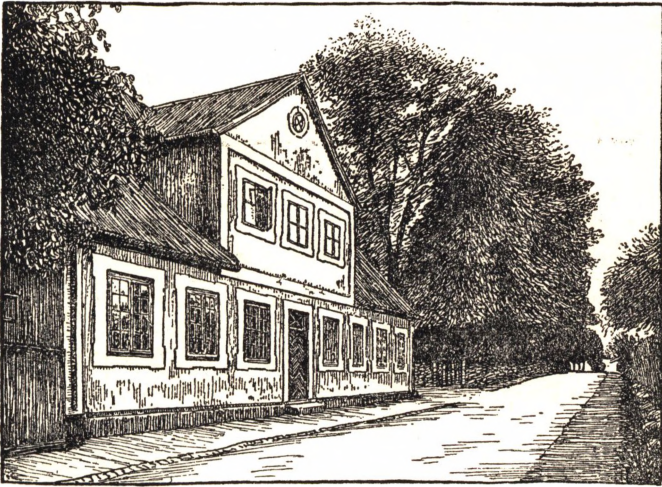
I *Aarbo* for *Bogvenner* (Pios Forlag) skrev Kongstad i flere Aargange en kritisk Oversigt over Aarets Boghaandværk. At læse disse Afhandlinger paany er som at møde Kongstad igen. Hans Stil er klar og mandig, frisk og naturlig, og i sin Bedømmelse savner han hverken Mod til at revse eller til at anerkende. Han er ganske usnobbet.

Det, han finder stilløst og daarligt, giver han sin Bekomst og det uden at se hverken til Højre eller Venstre, og det, hvori han ser en Higen efter det harmoniske og skønne, yder han sin uforbeholdne Ros.

Han lægger ikke Skjul paa, at han er en af dem, der »holder af Bøgerne i deres oprindelige Form med det ru Papir, det kraftige Tryk og Stregillustrationerne«,

men han bøjer sig for Autotypien og det glittede Papir, naar det anvendes med Skønsomhed.

Skønt Kongstad mere og mere gik over fra at være Bogtrykker til at være Illustrator, glemte han ikke, at i en Bog er Teksten det første. »Jeg mener, at

NYHUSE SKOLE. TIDLIGERE STUTMESTERBOLIG

enhver, der har med Bogfremstilling at gøre, først og fremmest bør have saa stor Respekt for Literatur, at hans Stræben uvilkaarligt gaar ud paa at fremføre Forfatterens Tekst saa klart og anskueligt det er muligt, og i en Form og Stil, der slutter sig nøje til Værkets Indhold. Han maa være i Besiddelse af saa megen Takt og Beskedenhed, at han overalt holder sine Indfald og Ideer tilbage og kun tillader dem at træde frem, hvor han føler sig vis paa, at de vil tjene til at understøtte den Virkning, som Forfatteren har villet have frem.«

Illustrationer betegner han et andet Sted som »en

kunstnerisk Accompagnement til Teksten og som en Støtte for Erindringen.« Vi mærker stadig, at Kongstad gaar til sit Arbejde med Ydmyghed og Respekt.

Om Bøgerne fra *Age Marcus'* Forlag siger han: »Man mærker, at de er skabt af en Bogelsker, en Mand med en sund og sikker Smag, lige langt fra det banale som fra det opstyltede Stilmageri. Og hvad de først og fremmest bærer Vidne om, er den Ro, de har haft under dens Opvækst. Ro er den første og store Betingelse for at skabe ordentligt Boghaandværk.«

Med disse og andre lignende Ord, hvormed han har karakteriseret andre, har han i Virkeligheden — sig selv uafvidende — karakteriseret sig selv. Iøvrigt vil disse Kongstads Oversigter i *Aar bog for Bogvenner* endnu i mange Aar være en gavnlig Læsning for enhver, der har noget med Bogfremstilling at gøre. —

I 1913 solgte Kongstad hele sit Trykkeri til Helsingør. Det laa saa stille til Aaret efter, da han købte nyt Materiel og en ny moderne Presse. Han trykte endnu en Række smukke Bøger og var ofte selv tillige Forlægger. Den sidste Bog, han trykte, var *Alfred E. Nielsens Slangerup* (1921), nydeligt udstyret med en Række Pennetegninger af Kongstad og Forfatteren.

Imidlertid var Kongstads Navn blevet kendt. Mange af os, der holder af Bøger, samlede paa hans Tryk, saa meget som vi nu hver især havde Raad til. Adskillige af hans Bøger blev udsolgt og steg i Antikvarboghandelen til svimlende Priser.

Et stort Salg fandt hans Bøger om Helsingør. 1912 udkom *Helsingør, Tekst af Laurits Pedersen og Tegninger af Kr. Kongstad*, 1915 og 1922 nye

BYSKRIVERSTRÆDE, HILLERØD

Udgaver, denne Gang med Tekst af *H. G. Orlík*. Disse Bøger er alle udgivet af Gyldendal.

En meget ærefuld Opfordring modtog Kongstad, idet man bad ham om at fremstille et Eksemplar af Grundloven af 5. Juni 1915. Hvert eneste Bogstav skulde prentes paa Kalveskind. Dette store kalligrafiske Arbejde, der opbevares i et Sølvskrin paa Christiansborg, vakte uforbeholden Anerkendelse fra alle Sider.

Det dagedes lidt efter lidt for Kunstneren. Han modtog efterhaanden mange Bestillinger paa Bogomslag og Tegninger til Illustrering af Bøger og Tidsskrifter.

Fra 1. September 1916 blev han ansat som kunstnerisk Konsulent for Gyldendalske Forlag. Han havde dog allerede dengang i flere Aar været knyttet til Forlaget som Omslagstegner, Medarbejder ved *Juleroser* og paa anden Maade. I ovennævnte Stilling, som Kongstad beklædte til sin Død, kom han til at betyde meget i Retning af at skabe Stil og Harmoni over Forlagets Værker.

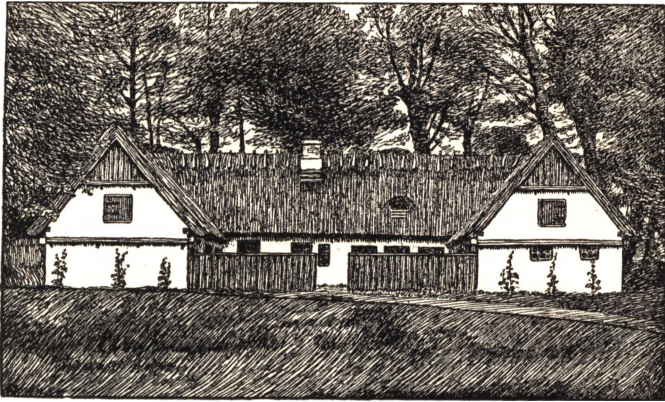
Men Kongstad var blevet over de fyrretyve, før han tjente saa meget ved sit Arbejde, at han kunde leve af det. Det var ham en Glæde, at hans Kunst paa forskellig Vistrængte ud i videre Kredse. »Bøgernes Mission er jo dog at sprede Oplysning og Glæde saa langt ud og saa dybt ned som muligt,«¹⁾ skrev han et Sted, og et andet Sted siger han om sig selv, at han ikke »tilhører den Sekt af Bogvenner, som kun beskæftiger sig med Sjældenheder og Snurrepiberier.«²⁾ Naar de Bøger, han selv havde fremstillet, som oftest var fremkommet i smaa Oplag paa 2–300 Eksemplarer, var det ikke sket af Lyst, men af Nødvendighed.

I 1921 bad jeg ham tegne en Række Billeder til et planlagt Værk *Nordsjællandsk Folkeliv*, og han sagde med Glæde ja. Dermed begyndte et Samarbejde, som varede til Kongstads Død, et Samarbejde, der i lige Maade har været mig til Belæring og til Berigelse. Jeg havde det fulde økonomiske Ansvar for Bøgerne, men var til at begynde med ganske

¹⁾ *Bogvennen* 10. Jan. 1917.

²⁾ *Aarvog for Bogvenner* 1920.

ukyndig med Hensyn til typografisk og kunstnerisk Udstyr. Her blev Kongstad mig en tro og utrættelig Hjælper. Efterhaanden trængte hans Kunst ud i større og større Kredse. I 1921 begyndte han at tegne Illustrationer til *Frederiksborg Højskoles Elevforenings*

NORDSJÆLLANDSK FOLKEMUSEUM

(Det gamle Husmandssted paa Jægerbakken i Hillerød.)

Aarsskrift, og han vedblev ogsaa med dette Arbejde til sin Død. Naar man ved, at Nordsjællandsk Folkelivs fem Bind blev trykt i 2700 Eksp. og Aarsskriftet i et aarligt Oplag paa ca. 3500, forstaar man, at det ikke blev helt faa, der fik Glæde af Kongstads karakteristiske sorte Streg.

Frederiksborg Amts historiske Samfund havde Kongstad været med til at stifte — ja, var vel egentlig Hovedmanden — i 1906. Han sad i Bestyrelsen i en Aarrække, og trykte den første Aarvog i Fredensborg 1906. Adskillige Aar efter hans Udtræden af Bestyrelsen kom han til at illustrere en Række af Samfundets Aarbøger, ligesom han var Skriftudvalgets utrættelige Konsulent angaaende alt vedrørende Aarbogens Fremstilling. 1925 tegnede han nogle Billeder til en lille Aarvog

Fra det gamle Helsingør. 1926 udkom *Hillerød By* (med Aarstal 1925), hvis festlige Præg ikke mindst skyldtes Kongstads mange Pennetegninger. 1926 kom endelig *Carl Christensens Frederiksværk*, en statelig Bog, som Kongstad ogsaa illustrerede.

At Historisk Samfund var i Stand til at udstyre de to sidstnævnte Bøger paa en saa udsøgt Maade, skyldtes væsentlig store Tilskud fra Hillerød Byraad og Frederiksværk Byraad — givet netop med Henblik paa Kongstads Tegninger. Det gamle Ord om Pro^s feten, der ikke er agtet i sit Fædreland, gjaldt altsaa ikke i dette Tilfælde.

Her er der, meget naturligt, især dvælet ved den nordsjællandske Side af Kongstads Arbejde. Han havde naturligvis mange andre Ting at beskæftige sig med. Efterhaanden blev Tegnearbejdet saa om^s fattende, at han maatte ophøre med at trykke Bøger, og han solgte da alt sit Materiel til *J. Jørgensen & Co.s Bogtrykkeri* i København.

Kongstad udførte i Aarenes Løb adskillige farvelagte Tegninger, f. Eks. *Skønne Taarne*, en Række københavnske Motiver, og i adskillige Aar det statelige Nytaarskort — ligeledes med Motiver fra Hoved^s staden — hvormed det københavnske Postvæsen ønskede Forbindelser i Ind^s og Udland glædeligt Nytaar. Farverne paa disse Tegninger var ofte bløde og varme, men det var ikke altid Tilfældet. Maaske dette for en væsentlig Grad skyldtes Trykningen. I de farvelagte Træsnit, som Kongstad selv trykte, har jeg altid fundet Farverne velafstemte.

Kongstad bevarede sin Kærlighed til Træsnittet. Bl. a. skar og trykte han til *Selskabet for grafisk Kunst*, i hvis første Bestyrelse han sad, et Billede af *Gamle Huse i Allèen*, ligesom han ogsaa udførte et

kraftfuldt Portræt af *Jakob Knudsen*, i begge Tilfælde Træsnit i flere Farver.

Iøvrigt har Menneskefremstilling ikke været Kongstads stærkeste Side. Hans Tegninger er jævnlig en Kende kølige. Ofte fremstilles hans Personer alene

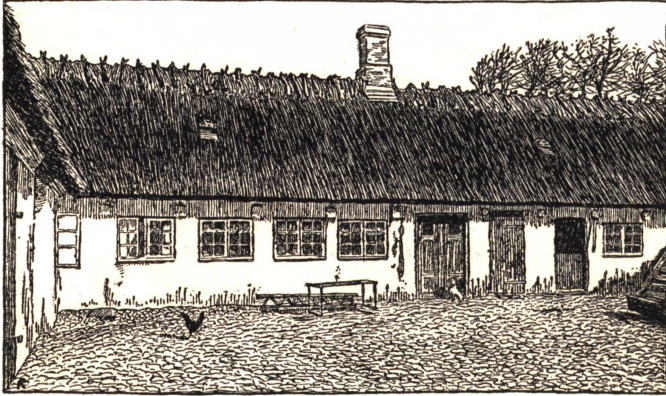

GAARD I ULLERØD

og næsten altid staaende. »Jeg kan ikke lide Masser,« sagde Kongstad engang, jeg gjorde opmærksom paa dette Forhold. Kongstad har dog tegnet meget levende Portrætter, f. Eks. Mads Hansen i *Ejnar Skovrups* Udgave af *Mads Hansens Udvalgte Digte og ny* (1923).

Børn har jeg aldrig set Kongstad tegne, og han var heller ikke barnlig af Natur, derimod i fremtrædende Grad *mandig*: ihærdig, omhyggelig, ærlig og trofast. Hvortil skal føjes, at han var en meget gavmild Mand. Hans Venner har adskillige skønne Ting i deres Reoler og paa deres Vægge, som han i Aarens Løb har foræret dem.

Lad mig anføre, hvad et Blad skrev i Anledning af hans 60 Aars Fødselsdag: »Kun de indviede aner noget om den Gæld, hvori de danske Forfattere, hvis Bøger han har illustreret, staar i til ham. Han har været bestemmende ved Udstyrelsen

GAARD I KVINDERUP

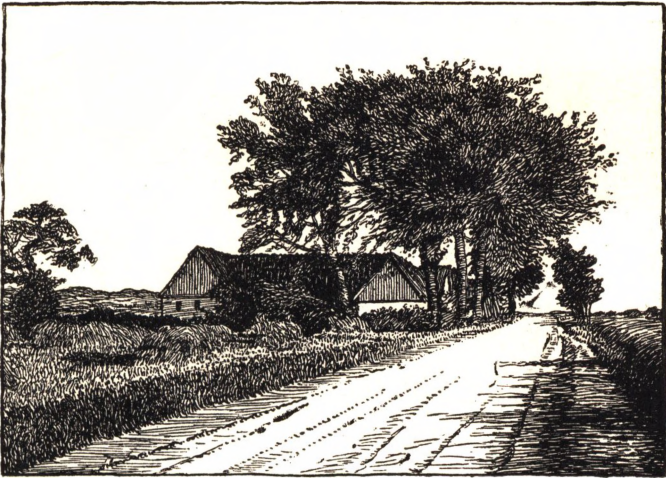
af talrige danske Bøger, særlig fra Gyldendals Forlag. Nu og da har han udført et Omslag, til Tider kun tegnet Titelbogstaverne, men altid har han gjort selv det beskedneste Arbejde med virkelig Kærlighed til Opgaven.

Jeg husker, at Henrik Pontoppidan engang for mange Aar siden beklagede sig over de Fuskere, som Forlæggerne dengang lod tegne Omslag til hans Bøger. »De aner ikke, hvad der staar i Bogen,« sagde han. »Har man behandlet et ægte dansk Emne, tegner de et græsk Tempel udenpaa.«

Kongstad læser de Bøger, han skal udstyre – grundigt og omhyggeligt. Og han bevæges af dem, hvis der er noget deri, som kan bevæge en modtagelig.

Engang beholdt han en Forfatters Bog usædvanlig

længe. Bogen var sat og skulde ud til bestemt Tid. Forlaget trængte paa. Da fik Forfatteren en Dag et undskyldende Brev fra Kunstneren. Der stod blot deri: »Der var noget i Deres Bog, der berørte mig personligt, den har grebet mig saa stærkt, at jeg syntes, jeg ikke

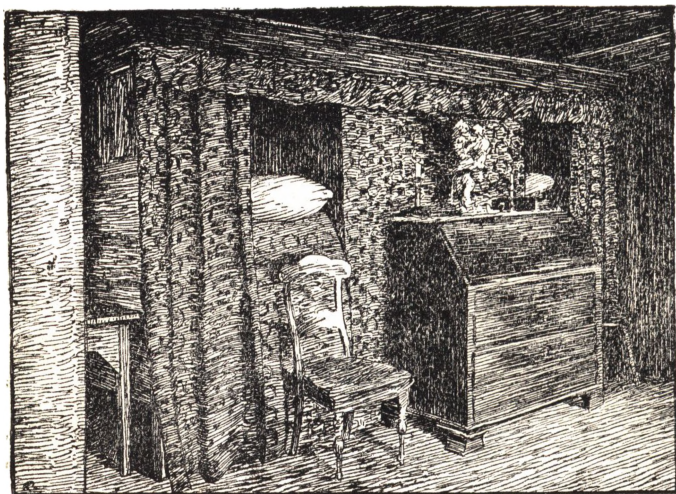
AFBYGGERSTED I HOLLØSE

kunde gøre det godt nok.« Og saa kom de med næste Post til Forlaget en lille Omslagstegning, der paa den nydeligste Maade symboliserede netop det, der var Grundtanken i Bogen.«¹⁾

Kongstad kom ad flere forskellige Veje til at øve betydelig Indflydelse paa dansk Bogfremstilling. I sine senere Aar blev det navnlig Pennetegningen, han ofrede sine fleste Kræfter paa, og den, der kender ham, ved, at han stadig gik til sit Arbejde med Ydmyghed og Respekt. I sine Erindringer siger Oehlenschläger om sine Barndoms lærere: »Den, jeg ikke elsker, kan jeg ikke lære noget af.« Disse Ord

¹⁾ Politiken 8. April 1927.

kunde, let omskrevet, godt gælde Kongstad. Det Motiv, han ikke holdt af, kunde han ikke tegne. Naturligvis tegnede han adskilligt til Festskrifter, Plakater o. l., som han ikke var lige brændende optaget af. Men et vist Forhold mellem ham og

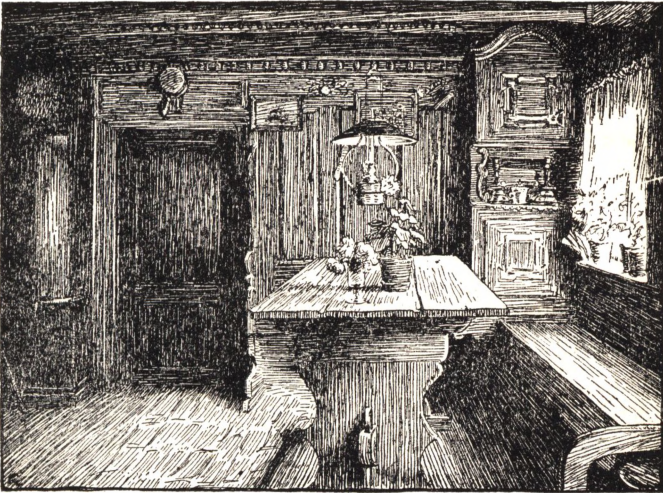

STUE I FRERSLEV. VENSTE SIDE

Opgaven skulde der alligevel være. Det skete derfor ogsaa, at han afviste selv store Bestillinger, fordi Arbejdet var ham for fremmed. »De er vist kommet til en gal Mand,« sagde han engang til en, som vilde have ham til at tegne nogle Billeder, der skulde være saadan og saadan, og saa anviste Kongstad ham venligt en anden, som han mente kunde passe til Opgaven.

Det hændte ofte, at Arbejdet gik for ham let som en Vind. Hans Sind var samstemt med Opgaven, Inspirationen var over ham, og Pennen dansede hen ad Papiret, men til Tider kostede Arbejdet svære Kampe. Jeg husker en Aften for adskillige Aar siden. Kongstad ringede mig op og klagede over en Tegning, han

sad og arbejdede med, det kunde ikke blive til noget, det var aldeles haabløst. Jeg forstod, det var ved at gaa ham paa Nerverne, og tog straks ud til ham. Han viste mig en halvfærdig Tegning af Tofte Kilde i Tibirke Sogn – den saa jo forfærdelig ud,

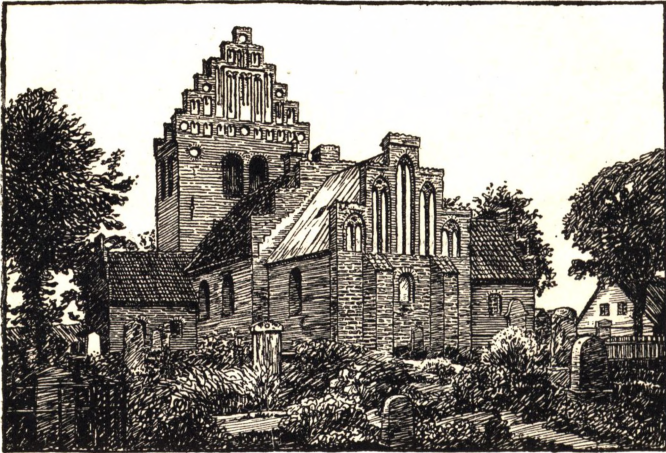

STUE I FRERSLEV. HØJRE SIDE

og han øjnede ingen Udvej. Jeg saa lidt paa den, fandt den meget bedre end han og foreslog ham at skære en Del af det tegnede af og bevare en Firkant, der gav netop Kernen i Billedet. Kongstad lavede op – ja, det var maaske en Løsning. Han fulgte Forslaget, og Resultatet blev den Tegning, man ser paa denne Bogs Titelblad, en af de Kongstad-Tegninger, jeg holder allermest af. Maaske fordi den har været mig et Symbol paa mit Arbejde med de gamle Minder, maaske fordi den virkelig er en Perle – derom maa Fagmænd dømme – men afgjort ogsaa af den Grund, at jeg ved, hvad den har kostet dens Skaber.

Kongstad kom ikke gratis til sin Kunst. Det var for Resten en af de Ting, der i særlig Grad bandt mit Sind til hans. —

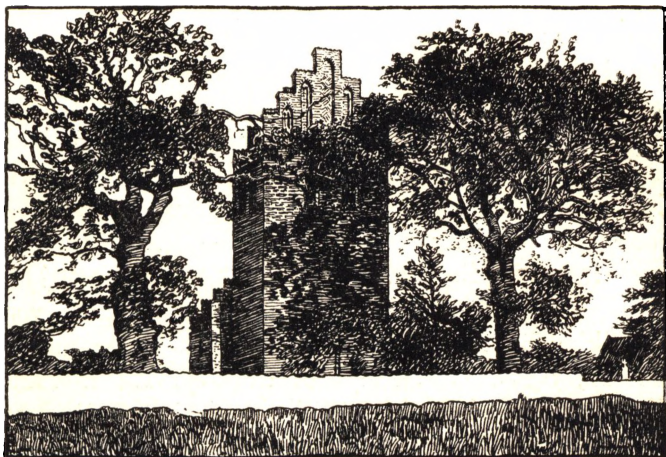
Kongstad tegnede næsten altid efter Fotografi, hvad der vel nok kunde bidrage sit til, at Tegningerne

FERSLEV KIRKE

nu og da kunde forekomme lidt tørre. Men hans Dygtighed i Udførelsen fornægtede sig kun sjældent, og bag alle hans bedste Tegninger følte man den Varme i Sjælen, som er al ægte Kunsts inderste Væsen. Der var over Kongstads Natur noget tilbageholdende og sky, hvad der af fremmede fejlagtigt kunde opfattes som noget fornemt og køligt. Kongstad var yderst ængstelig over for alt opstyltet og uægte, men han ejede et varmt og godt Sind. Hans Kærlighed til dansk Natur og til det gamle Hus i Landsby og Købstad var dyb og ægte. Jeg fotograferede i nogle Aar en Del for at skaffe Billedstof til mine Bøger. Engang kom jeg og viste Kongstad et Fotografi af et Afbyggersted med nogle store Træer ved. Kong-

stad blev saa betaget af Stedets Skønhed, at han absolut maatte have det at se, og da han et Aars Tid efter var bilende i Nærheden, kørte han om ad vedkommende Landsby for at nyde det kønne Syn. Engang da han i Bil havde kørt det meste af

GØRLØSE KIRKE

Sjælland igennem for at overvære en Begravelse paa Møen, var han ligefrem begejstret over det, han havde set undervejs. »Aa Gud, Uhrskov, hvor kan vi være stolte af vort Land!« udbrød han, da han kort efter fortalte mig om Turen.

Den danske Natur, Kongstad kendte, var Øernes, især Sjællands og her navnlig Nordsjællands. Han har aldrig været i Jylland, hvorfor ogsaa hans Vignetter til *Jeppe Aakjærs Rugens Sange* faldt lidt almindeligt ud.

Men Sjælland kendte han, dens Natur holdt han af og det gamle danske Hus i det hele — gamle Huse ja, for naar Kongstad tegnede nyere Bygninger, blev der sjældent den Stemning over dem, som naar

det var gamle. Naar han selv skulde vælge, var det altid de gamle, han udsaa sig.

For nogle Aar siden var der to Opgaver, som han satte megen Kraft ind paa. Det var Tegningen af en Række danske Præstegaarde fra alle Landets Egne. Det var hans Maal at skabe et stort Billedværk om den danske Præstegaard, inden denne Idyl paa Grund af Udstykning og Nedrivning forsvandt. Han førte en mægtig Korrespondance med Præster og andre, der kunde være i Besiddelse af Fotografier, og han var rørende taknemmelig for hver lille Hjælp, der blev ydet ham. Han fik tegnet en Del Præstegaarde — denne Bog rummer et Par fynske — men Arbejdet var stort, og færdig blev han ikke. Det andet Arbejde, som han ogsaa omfattede med megen Varme, var en Række Billeder fra alle Landsdele af den gamle Købstad, og her naaede han til Vejs Ende. 1926 udkom paa Gyldendalske Forlag, trykt i stort Format i Egmont H. Petersens kgl. Hofbogtrykkeri, *Den gamle Købstad* med ca. 70 Tegninger af Kr. Kongstad og Tekst af Hugo Matthiessen. Det er et dejligt Værk, som Gang paa Gang har fyldt mig med Glæde og Stolthed. Kongstad har her ydet noget af sit ypperste, og Hugo Matthiessen staar med sin kyndige og kunstnerisk formede Tekst med al Ære ved hans Side.

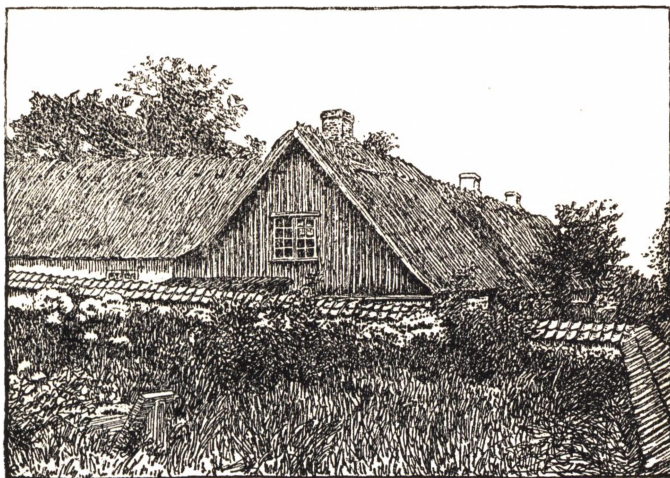
Den gamle Købstad fik den Modtagelse, den for- tjente. De 1500 Ekspl. blev udsolgt og et nyt Oplag trykt. Ogsaa det er stærkt paa Hældningen. Kongstad ejede en følsom og saarbar Sjæl, Modgang tog haardt paa ham, men han ejede ogsaa et taknemmeligt Sind, og den Medbør, dette Værk havde, gjorde hans Hjerte godt.

Han tog da ogsaa fat paa Forarbejderne til en ny Samling, men hans Helbred havde i en Aarrække været stærkt vaklende. Han led af Sukkersyge, en

Bronchitis lurede stadig paa ham, og ofte havde han stærke Nervesmerter i den ene Haand og Fod.

Han tog dog stadig Arbejdet frem paany. *Vilhelm Andersen* lovede at skrive Teksten til dette Bind. Syg og lidende sad Kongstad og arbejdede paa

ESBØNDERUP PRÆSTEGAARD

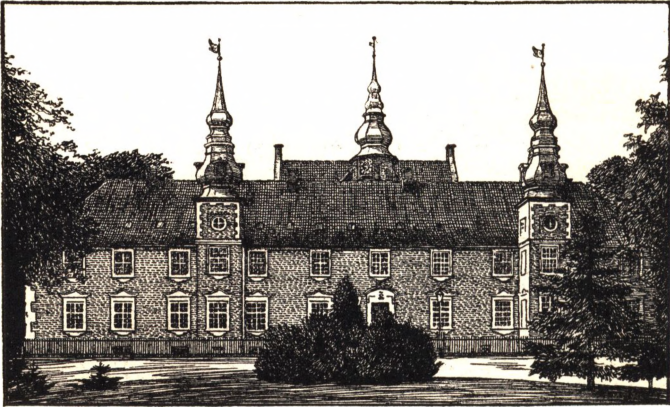
Værket, »men jeg faar det vist ikke færdigt,« sagde han med det vemodigste Udtryk, da en Ven spurgte ham, hvortil den Tegning skulde bruges, som laa paa hans Arbejdsbord¹⁾).

Færdig blev det imidlertid. Søndag Eftermiddag afsluttede Kongstad Arbejdet paa den sidste Tegning, som han døde Morgenen efter, Mandag den 24. Juni, ramt af en Hjertelammelse.

Den gamle Købstad, Ny Samling, vil udkomme i Efteraaret og bringe ca. 60 Tegninger. Dette Værk tog Kongstads sidste Kræfter, men det fik altsaa ogsaa hans sidste Varme. —

¹⁾ Kontorchef *H. G. Olrik*: *Kristian Kongstad in memoriam*. *Nationaltidende* 4. Juli 1929.

Kongstad var radikal af Anskuelse, men konservativ af Natur, hvad der skabte en Kontrast, der ikke er ualmindelig hos kunstneriske Personligheder. Det offentlige Liv blandede han sig kun lidt i. Udover de to tidligere nævnte Bestyrelser af historisk og

JÆGERSPRIS SLOT

kunstnerisk Art ved jeg kun een, han har været Medlem af. Han var 1905 med til at oprette *Nord-sjællands Venstreblad* og var Bladets første Formand.

Levede han tilbagetrukket fra den store Verden, fulgte han dog godt med i, hvad der skete i den, men meget af det voldte ham Smerte. Han ejede ikke den Robusthed i Sjælen, der kunde sige: Det kommer ikke mig ved. Tværtimod: Alt kom ham ved. De forskellige Bankkatastrofer og den Uærlighed, Efterkrigstiden afdækkede, pinte ham meget. En Begivenhed som Giftgaskatastrofen i Hamborg lagde sig som en Tynge paa hans Sind i lange Tider. Den Formening, at der var mindre Respekt for det jævne dagligdags Arbejde nu end forhen, fyldte ham med Mismod. Var det den Slags, der var Kulturens Frugter

i det tyvende Aarhundrede, ja, da var det ikke godt at leve.

Men var Kongstad følsom over for personlig Modstand og alt Ondt i den store Verden, saa var han ogsaa som tidligere antydet rørende taknemmelig

GURRE RUIN

for al Venlighed. Den, der aflagde ham et Besøg paa hans 60 Aars Fødselsdag, traf ham ikke hjemme. Kongstad var rejst bort for at unddrage sig ogsaa den Fejring, der laa i at modtage nogle faa Gratulanter. Men da han kom hjem, var der et Væld af Blomster, og de glædede ham mere, end Giverne i Almindelighed ved af. Ved en saadan Lejlighed kunde han udbryde: »Der er alligevel mange gode Mennesker til.« —

Efter at have boet en kortere Tid i Helsingør flyttede Kongstad til Hillerød, hvor han levede i en 14–15 Aar. I April 1929 flyttede han til Holte, hvor Døden indhentede ham. Den 4. Juli blev han bisat i sin Hustrus Slægts Gravkapel i St. Petri Kirke. »Et fredeligere Asyl midt i den larmende By end den Plet, der hegnes af de høje røde Mure omkring

St. Petri Kirkes Urtegaard, kan ikke findes, og næppe heller noget Sted, der bedre stemmer med *hans* eget Sind, som higede efter den Harmoni og den Hvile, en saadan stille Afkrog kan yde,« skriver H. G. Olrik i de tidligere anførte Mindeord, og han slutter saaledes: »Indfødt Københavner, som han var, elskede han Provinsen: dens gamle Huse, dens høje Træer, det brede, sunde, fredelige Bondeland, al gammel Kultur — Nordsjælland frem for nogen anden Landsdel. For alt dette og for sin egen Personlighed har han paa det sandfærdigste gjort Rede i sin Kunst; med det ægtes Ret og Livskraft vil hans Gerning derfor blive bevaret og hædret af Eftertiden, som han selv vil være dybt savnet, saa længe der endnu lever nogen, der har kendt ham.«

ANDERS UHRSKOV

Den 20. Juli 1929.

INDLEDNING

VED AT ARBEJDE med de nordsjællandske Folkesagn kom jeg til at føle en særlig Forkærlighed for denne Art af Folkepoesi. Mens Folkeviser og Eventyr nu almindeligvis kun kan hentes fra Bøger, findes Folkesagnet den Dag i Dag lyslevende paa Folkets Læber. Ganske vist er en Del Sagn gaaet i Forglemmelse, men til Gengæld er andre opstaaet, og nogle har antaget nyere Klædedragt. Det maa snarest siges at være forbavsende, at der i vor Tid med dens rastløse Liv og flimrende Fart endnu fortælles Folkesagn.

Gennem en længere Aarrække havde jeg blandt Frederiksborg Højskoles Elever indsamlet Sagn og Folketro fra Landets forskellige Egne og indsendt Stoffet til *Dansk Folkemindesamling* i København. Jeg fik nu den Tanke at udvide denne Indsamling og af det indkomne at udgive et lille Udvalg af *de Sagn, der lever i Folkemunde den Dag i Dag*. Jeg henvendte mig bl. a. til en Del Højskoler og Efterskoler og bad Lærerne forsøge at faa deres Elever til at skrive op, hvad de vidste af Folkesagn, og bagefter tilstille mig Afskrifter af disse Optegnelser. Resultatet blev egentlig over Forventning. I Løbet af seks Aar har jeg modtaget op mod to Tusind Bidrag, hvoraf de fleste indeholder flere Sagn og adskillige mange.

Som et første Forsøg paa at udgive de Sagn, der lever den Dag i Dag, foreligger *Fynske Sagn*. Alle Sagnene har jeg fra utrykte Kilder, men naturligvis

kan der trods al Agtpaagivenhed være sluppet enkelte Sagn med, som Optegneren har modtaget fra trykte Kilder. Men i de allerfleste Tilfælde er Sagnene levende nok, hvad bl. a. kan ses deraf, at jeg i mange Tilfælde har modtaget et stort Antal Varianter af samme Sagn, ja, i nogle Tilfælde op til en Snes. I enkelte Tilfælde har jeg fundet det rigtigt at medtage en Række saadanne Varianter af samme Sagn for at vise, hvordan samme Motiv bearbejdes i meget forskellige Form.

Jeg skylder de forskellige Lærere ved Højskoler og Efterskoler samt enkelte Friskoler megen Tak for det Arbejde, de har gjort for at fremme Indsamlingen, og ikke mindre takker jeg de mange yngre og ældre Optegnere, og her kan jeg uden at gaa andre for nær fremhæve to. Den ene er Gaardmand *Kristian Andersen*, Kertinge pr. Kølstrup. Han er ikke ganske ung længere, idet han er født 1848 og altsaa 81 Aar gammel. Kristian Andersen sendte mig 1924 30 Sider Optegnelser af Sagn og Tro paa hans Hjemegn, hvoraf en stor Del er gengivet i nærværende Bog. Et meget betydeligt Arbejde har Frk. *Agnete Hansen*, Dømmestrup pr. Fangel, gjort for Indsamlingen af fynske Sagn. Som Elev paa Ollerup Højskole sendte hun mig 1923 13 Sider, og siden har hun med Energi og Interesse fortsat Indsamlingsarbejdet og sendt mig omfattende Bidrag fra Askov Højskole og fra Vinthers Seminarium i Silkeborg, hvor hun nu er Elev. Et levende Indtryk af, hvor Sagnlivet flourer den Dag i Dag faar man af følgende Linjer i et af hendes Breve: »Der er saa store Bunker af Sagn, navnlig om Gengangere og Spøgeri. Omkring mit Hjem, hvor jeg naturligvis ogsaa har faaet mest at vide, er der snart ikke et Sted, hvor der ikke knytter sig et eller andet til. Der gaar en

Høne eller en Flok Kyllinger, der rider en Mand paa en hvid Hingst hver St. Hansnat, eller der gaar et eller andet hovedløst Dyr, et Sted ogsaa en hovedløs Mand, fordi der engang er begaaet et Mord, og Liget er kastet i en Mergelgrav. Som oftest ved man dog ikke Grunden, og mange Gange ved man heller ikke mere, hvad Spøgeriet er, saa hedder det bare »noget« . . . .«

Jeg beder disse to gamle Højskoleelever — Kristian Andersen har været paa Kolds Skole — modtage en særlig Tak for deres gode Hjælp i den fælles Sags Tjeneste, ligesom jeg ogsaa takker Frk. *Marie Hansen*, Birkum Mark, og Kandidat *Jens Pilegaard* for fyldige Bidrag.

En Tak skylder jeg ogsaa Lærer, Løjtnant *Jakob Nielsen*, der i Aarenes Løb med stor Interesse og Dygtighed har staaet mig bi med Registrering af de indkomne Bidrag, Afskrivning og meget andet.

Sagnene er saavidt muligt inddelt i Grupper efter deres Hovedtanke. Paa den Maade kan to Sagn, der knytter sig til samme Sted, findes to forskellige Steder. En Stedfortegnelse og en Sagfortegnelse, der findes i Slutningen af Bogen, vil bidrage til at orientere Læseren. I Noterne er af Pladshensyn i Almindelighed kun anført Optegnernes Navne.

Til Udarbejdelse og kunstnerisk Udstyr af nærværende Bind ydede *Carlsbergfondet* mig 1925 en Understøttelse, ligesom jeg 1928 fra *Den grevelige Hjelmstjerne-Rosencroneske Stiftelse* modtog en Understøttelse til Værkets Udgivelse. Jeg bringer herfor min ærbødige Tak.

ANDERS UHRSKOV

SØER, BAKKER, SKOVE, MOSER OG KILDER

JÆTTENS MORGENARBEJDE. For mange Hundrede Aar siden var der en Jætte, som en Morgen, før han fik Davre, gravede hele Arreskov Sø. Han naaede endda at faa Jorden jævnet ved den ene Side. Men den anden Side naaede han ikke, saa der blev nogle store Bakker, som kaldes *De fynske Alper*.¹⁾

SVANNINGE BAKKER. Det er en Jætte, som har gravet Arreskov Sø ud. Ved den østre Side af Søen har der været en Jordhob. Men den naaede Jætten at faa stampet ned. Ved den vestre Side naaede Trolden ikke at faa Jorden trampet sammen, inden Hanen galede. Denne Jordhob er Svanninge Bakker.²⁾

DEJBJERG. Ved Banen, der gaar fra Nyborg til Ringe, ligger Fjellerup Sø. Paa den ene Side af Søen er der Skov, paa den anden Side Banker og en Høj, der ligger lidt for sig selv, og som kaldes for Dejbjerg. Bankerne er den Jord, der blev kastet op, da Søen blev gravet. Da en af Mændene gik hjem fra Arbejdet den sidste Dag, rystede han sine Træskoer, og deraf blev Dejbjerg til.³⁾

THORS HAMMERSLAG. Noget Syd for Krarup Kirke har der været en Sø, som kaldtes Bebe Sø. Da de gamle Kæmper skulde grave denne Sø, fik de meget Jord under Træskostøvlerne. De gik da et Stykke Øst paa, og paa et bestemt Sted stampede de Jorden af deres Træskostøvler. Der er da blevet en høj og stejl Bakke, som kaldes Voldbjerg. Den

samme Bakke er der tre Fordybninger i. I den ene af dem er der nogle ituslaaede Sten, og Sagnet siger, at Thor engang med sin Hammer har slaaget efter en Jætte. Han slog efter ham to Gange uden at ramme, men den tredie Gang ramte han og slog Hovedskallen i Stykker paa ham. Stenene skulde saa være Hovedskallen.⁴⁾

SKOVEN PAA LYØ. Lyø skal have faaet sit Navn af, at den forhen var helt overgroet med Skov, saa den kunde give Ly mod Vinden. Men Skoven blev lagt øde ved en Skippers Uforsigtighed. Da Skipperen engang skulde sejle ud, gav hans Moder ham et Baand med tre Knuder paa. Naar han løste Knuderne, skulde han faa god Vind. Den første Knude løste han lige under Land, da han sejlede ud, og saa fik han god Vind. Den anden Knude løste han, da han kom ud i rum Sø, og saa fik han en drivende Bør. Den tredie Knude løste han ved Svendborg, men da kom der en saadan Storm, at hele Skoven paa Lyø blev ødelagt, og Skipperen kuldsejlede.⁵⁾

RØJLESKOV. Der fortælles et gammelt Sagn om, hvordan Røjleskov blev plantet. I gamle Dage var der Agerjord, hvor Røjleskov nu er. Den blev dyrket af de Nørre Søby Bønder og Søbysøgaard. De havde Jorden hvert andet Aar og kunde saa den og tage Afgrøden af den. Men saa var det et Aar, at Søbysøgaard havde Jorden. De saaede Agern og Bog i den, og siden har den hørt til Søbysøgaard.⁶⁾

GLUE HUL. Imellem Sødinge og Ringe tæt ved Landevejen ligger Glue Mose. Der er et meget dybt Hul ude i Mosen, som kaldes Glue Hul. Sagnet fortæller, at dær, hvor Glue Hul er, har engang ligget en Gaard. Manden, som boede i Gaarden, var meget ugudelig. En Gang bad han Præsten om at komme og se til hans gamle Moder, som var syg. Præsten

kom ogsaa, men da havde Manden klædt en gammel So ud og lagt den i sin Moders Seng. Præsten, som var nærsynet, saa ikke straks, at det var en So, han sad og læste for. Men da han opdagede det, blev han saa vred, at han gik ud af Gaarden og forbandede Manden for hans Ugudelighed. I det samme sank Gaarden i Jorden, og Hullet, som fremkom derved, fyldtes med Vand. Men oven paa Vandet flød en Stol med Præstens Bibel, som han havde glemt inde i Gaarden. En Gang vilde Mændene i Sødinge maale, hvor dybt Glue Hul var. De bandt alle de Reb sammen, som de havde, og bandt et Plovjern i Enden af Rebet. De naaede ingen Bund med Rebet, — men da de trak det op, sad der i Stedet for Plovsjernet et Bukkehorn paa Rebet.⁷⁾

TROLDMOSEN. Om en Mose, som ligger lidt Nord for Glamsbjerg, gaar det Sagn, at naar Vandet stiger i Mosen, saa stiger Kornpriserne, og naar Vandet synker, er Priserne lave. Mosen kaldes Troldmosen.⁸⁾

PADDESØ KILDE. Der fortælles, at der i Paddesø var et Kildevæld. Deri faldt engang en Stud, den flød senere op nede i Hylke Dam, og hver Nytaarsaften dukker Studen op og brøler det nye Aar ind.⁹⁾

VIEMOSEN. Det fortælles, at Viemosen eller Vimosen engang har været en Havarm, saa man kunde sejle derind. Det var i Vikingetiden, og Mændene fra Egnen drog paa Vikingetog om Sommeren, men saa skete det tit, at der kom fremmede Vikinger og røvede og plyndrede i deres Hjemstavn, medens de var borte. Det vilde de have en Ende paa. Saa gravede de en Kanal gennem Søndersø Skov til et Mosedrag bag ved den, og da Vikingerne kom igen, lukkede de for Vandet, og det sank saa meget, at Vikingernes Snækker stod paa fast Grund, og Vikingerne blev fanget og dræbt. Høvdingen for

Vikingerne ved Viemosen hed Ale eller Alle, og det er ham, Byen Allesø har Navn efter. Det er ogsaa ham, Runestenene ved Glavendrup er rejst over.¹⁰⁾

FRAVE KAJLE. Paa Fraugdegaards Mark lige op til Odense Landevej findes i en lille Skov en hellig Kilde, som bliver kaldt *Frave Kajle*. Den er overbygget med et pyramideformet Trætæg, som bæres af fire drejede Egetræssøjler. Kilden har før i Tiden haft Lægedom for alle Sygdomme, og Folk kom mange Mil fra for at blive helbredet. Men saa boede der engang en Herremand paa Fraugdegaard, hvorom der siges, at intet var helligt for ham. Han skændede Helligdommen ved at tage en syg Hest og bade i Kilden. Hesten blev helbredet, men Kilden tabte med det samme sin Lægedom.¹¹⁾

KILDEN VED FRØRUP. I. Ved Røde Mølle i Frørup Sogn er der en Kilde, som blev til paa følgende Maade. En ung, gudfrygtig Pige blev for mange Aar siden dræbt af en holstensk Kræmmer, og da han havde dræbt Pigen, sprang der en Kilde frem paa samme Sted, som hun døde. Denne Kilde var af en saadan Slags, at naar syge og svage Mennesker kom og vaskede sig i dens Vand, blev de helbredet, hvad de saa end fejlede. Efterhaanden blev den meget besøgt, og paa en bestemt Dag i Aaret kom der særlig mange, det var St. Hansdag, som menes at være Kildens Tilblivelsesdag. Paa denne Dag var der ligesaa meget Gøgl som til et Marked i vore Dage; der var Masser af smaa Telte og et Dansetelt, som Egnens Beboere benyttede om Aftenen. Nede ved Kilden laa en Del syge Mennesker og vaskede sig i Vandet. Denne Kilde var paa min Bedstefaders Morbroders Jord, og efterhaanden blev der rigtigt Marked hver St. Hansdag, og det er der endnu hvert Aar, og det kaldes »Kilde Marked«.¹²⁾

II. Ved Frørup er en Kilde, som de gamle troede om, at dens Vand havde helbredende Kraft. Naar Mormor havde været dernede at besøge sin Familie, havde hun altid nogle Flasker eller en Lejle med, som hun fyldte med Vand fra Kilden og tog med sig hjem. Det blev saa sat under et Træ i Haven, da det tabte sin undergørende Kraft, hvis det kom under Tag. Dær gik Husets Beboere saa ned og drak af Vandet hver Morgen, før de fik noget at spise. Engang da Mormor var paa Vej hjem fra Frørup, blev det pludselig et heftigt Tordenvejr, hun søgte da Ly i et Hus ved Vejen. Da Uvejret var trukket over, og hun vilde gaa videre, kom hun i Tanker om Kildevandet, der havde været under Tag, da hun ikke huskede at sætte Flaskerne fra sig, før hun løb ind, dengang det store Lyn kom. Nu havde Vandet tabt sin Kraft, og hun maatte hælde det af og gaa tilbage til Kilden efter noget andet. Det kom hun da hjem med i god Behold, men det blev langt ud paa Natten, før hun naaede sit Hjem. Vi boede dengang i Ryslinge.¹³⁾

GANSEKILDE. Paa en Mark ved Troense er der en Kilde, som hedder *Gansekilde*, og om den fortælles der et Sagn. Paa den Mark var der engang en Mand, som dræbte en ung Pige, og paa det Sted, hvor Drabet skete, sprang der en Kilde, som efter Pigen, der hed Ganse, blev kaldt for Gansekilde. Folk troede, at Kilden havde en underfuld Kraft, og de drog da hen til den hver St. Hansaften og købte Vand af den, og naar de saa drak det, skulde de blive helbredet for deres Sygdomme.¹⁴⁾

LYGTEMÆND, ELLEPIGER OG HØJFOLK

LYGTEMANDEN VISTE FOLK VILD om Aftenen; hvis nogen gik efter den for at se den, blev de vildsomme. For at komme paa den rette Vej skulde vedkommende vende sin Hue, Vest eller Frakke, lige meget hvilket Klædningsstykke, saa kunde de igen finde den rigtige Vej.¹⁵⁾

ELLEPIGE I SKOVEN. En Pige fra Sallinge — Hans Peter Mortensens Farmor — har set en Ellepige staa i en lille Skov ved Sallinge Aa og rede sit Haar. Hun var hul i Ryggen som et Dejgtrug. (Fortalt af Gaardejer H. P. Mortensen, som har hørt det af sin Fader).¹⁶⁾

ELLEPIGER FORFØLGER. Mellem Skalkendrup og Nordenhuse var nogle Smaaskove, i dem boede Ellefolk. Engang skulde en Karl en Sommernat ned ved Skovene for at hente Heste. Der kom en hel Flok Ellepiger efter ham, men til alt Held og Lykke var der en Hingst mellem Hestene, den løb Karlen ind til og lagde sig paa Tøjrepælen. Hingsten løb rundt i Sættet og slog ud med Bagbenene og vrinskede, saa Ellepigerne ikke kunde komme ham nær. Da Klokken var to, drog de ind i Skoven, og Karlen kunde ride hjem i Fred med Hestene.¹⁷⁾

ELLEFRUERNE I KOKHØJ. Uden for Aasum ligger en Høj, som kaldes Kokhøj, og i den boede i gamle Dage Ellefruer. Engang var en Gaardmand fra Byen kommet i Lag med dette Troldtøj. Han havde været

ridende i Odense og kom ved Aftenstid forbi Højen, som nu rejste sig foran ham paa fire gloende Pæle, hvor igennem Ellefruerne dansede ud og ind. To af Ellefruerne kom hen imod ham og søgte at drage ham med sig i Dansen. De tog Hesten i Tøjlen, men den var balstyrig og vilde hjem og galoperede af Sted med Rytteren. Ellefruerne løb bagefter, men opgav det dog snart og vendte om, da de naaede Broen. Da Gaardmanden kom hjem, var han helt tosset. Han sagde, de skulde slukke Lys og Ild, og derpaa løb han af Sted for at komme med til Ellefruernes Dans. Hans Familie fik dog fat i ham og holdt ham tilbage, men Manden var sær længe efter hin Aften.¹⁸⁾

ELLEFOLKENE I VOLDBJERG. Engang red en Mand fra Hundstrup til Trolleborg. Da han red forbi Voldbjerg, stod det paa gloende Pæle, og Ellefolkene dansede derinde. Der kom en ung Ellepige og tog fat i Tøjlerne og gav Manden et Bæger Vin. Manden vilde skynde sig at komme væk, og han stødte Sporerne i Hestens Sider og red, alt hvad han kunde, men Ellefolkene fulgte bagefter. Da han naaede Krarup Kirke, kastede han Bægeret ind over Muren, og Forfølgelsen ophørte. Da han naaede Trolleborg, saa han, at paa det Sted, hvor Vinen var faldet, dengang han smed Bægeret, var Haarene paa Hesten svedet af.¹⁹⁾

ELLEFOLKENES KOBBERKAR. Min Oldemor har engang fortalt, at hendes Fader havde været ude at køre og var kommet sent hjem, hendes Moder var gaaet i Seng i en Alkove, som brugtes dengang. Maden var sat paa Bordet til ham, og medens han sad og spiste, talte han til hendes Moder om sine Oplevelser. Pludselig siger han: »Jeg kan ikke forstaa, hvem der blev ved at raabe efter mig ved Gadekæret,

de raabte: »Sig til Kuløg, at Vibe er død.« I det samme var der nogen i Bryggerset, som jamrede og raabte: »Er Vibe død! Er Vibe død!« Da min Oldemors Fader kom ud i Bryggerset, fandt han et Par store Kobberkar fyldt med Øl, som nogle Ellefolk havde stjålet, men i Forskrækkelsen ikke faaet med. I min Moders Barndom fandtes paa *Stormgaarden*, den Gaard, det hændte paa, to store Kobberkar, som min Oldemor bestemt paastod var de Kar, som Ellefolkene havde glemte.²⁰⁾

DET GAMLE KOBBERTØJ. Der gaar et Sagn om en meget gammel Bondegård i Bregninge. Paa denne Gaard er der og har altid været meget gammelt Kobbertøj, og det siges at stamme fra engang, da der var Barselgilde paa Gaarden. Da Gildet ved Midnatstide var paa sit højeste, kom der et underligt Selskab lydløst ind ad Døren bærende Kobberkedler og Kobbergryder og meget andet, og disse Væsener blandede sig imellem Gæsterne og dansede og morede sig sammen med dem til den lyse Morgen. Men da Solen kastede sine første Straaler gennem de smaa Vinduer, forsvandt alle de uindbudte Gæster lige saa umærkeligt, som de var kommet; i Skyn=dingen glemte de alle deres blanke Skatte, og de er paa Gaarden endnu.²¹⁾

ELLEFOLKETS BRYLLUP. I Landsbyen Lille Rise paa Ærø boede der engang Ellefolk i en Gaard, de havde deres Ophold under Ovnens. En Dag kom der en lille Ellepige ind til Konen, som boede i Gaarden, og bad om at laane en Saks. »Hvad vil du bruge den til?« sagde Konen. »Til at klippe mit Brude=linned med,« svarede Ellepigen. »Du skal faa Saksen, hvis jeg maa se, hvordan det gaar til, naar I holder Bryllup,« sagde Konen. Ellepigen svarede da: »Ja gerne, du kan se det igennem en Revne i Ovnens,

men ler du, kan du intet mere se.« Bryllupsdagen oprandt hos Ellefolket, og Konen kiggede da igennem Revnen og saa et helt Bryllupsselskab sidde inde i Ovnen og spise, de tog dygtig for sig af Retterne. Imidlertid hændte det midt under Maaltidet, at to af Gæsterne blev uenige. Efter at de havde skændtes lidt, begyndte de at slaas. De sprang op paa Bordet, trak hinanden i Haaret og tumlede saa længe omkring, at de begge faldt i Suppefadet. Dermed var Slagsmaalet endt, de kravlede slukøret op af Fadet begge to, hele Selskabet brast i Latter, og det smittede saadan, at Bondekonen lo med, men saa forsvandt Synet.²²⁾

TROLDENS BÆGER. Om Simmerbølle Kirke fortælles, at da den blev bygget, var det Meningen, at den skulde ligge i Kulepile, men hvad der blev bygget om Dagen, blev brudt ned om Natten og ført til Simmerbølle af Troidene, der ikke vilde have Kirken saa nær ved deres Bolig paa Vinshøj. Kirken blev saa opført i Simmerbølle. Et Stykke Tid efter, at Kirken var bygget og taget i Brug, holdt Troidene et Gilde paa deres Høj, som de havde hævet op paa fire gloende Pæle. Troidene dansede lystigt og drak Vin af gyldne Bægere. Samme Aften kom der en Karl ridende fra Rudkøbing til Tranekær, og da han kom til Vinshøj, standsede han sin Hest og saa paa Lystigheden. Da kom der en Troid hen til ham og bød ham et Bæger Vin. Karlen tog imod Bægeret, men i Stedet for at drikke det kastede han Indholdet over Skulderen og bag ud over Hesten, og hvor det faldt, blev Haarene svedne af. Karlen stak saa Bægeret i Lommen og gav sin Hest af Sporerne og red til, men Troidene forfulgte ham og havde nær indhentet ham. Da raabte en gammel Kone til ham: »Rid tværs over Agrene og søg det hellige Kors!«

Karlen red da paa tværs af Agerfuren, medens Trolde-
dene faldt hver Gang i den og kunde saaledes ikke
indhente ham, før han havde naaet Simmerbølle
Kirke, hvor han sprang af Hesten og ind paa Kirke-
gaarden og var frelst, for dær turde Trolde-
ne ikke komme. Bægeret blev skænket til Simmerbølle Kirke og
bruges som Alterbæger.²³⁾

KÆMPEHØJEN VED BORREBYMØLLEGAARD. I
Odense Amt, Fangel Sogn, ligger der i Nærheden
af Borrebymøllegaard en Kæmpehøj ved Vejen, der
gaar fra Fangel og efter Brylle. Om den fortælles
følgende. Hvis man kommer cyklende fra Fangel,
og man staar af Cyklen, før man har naaet Kæmpe-
højen, vil det være ganske umuligt at komme op
paa Cyklen igen, før man er kommet forbi. Kommer
man forbi den samme Høj om Natten, naar det er
mørkt, vil man se en ildrød So med 10 gloende
Grise løbe frem og tilbage paa Vejen. Det er
farligt at prøve paa at fange dem, da de brænder
Hænderne af.²⁴⁾

HØJEN, DER IKKE MAA GRAVES I. Tre Kilometer
fra Faaborg ligger en Gaard ved Navn Barnehøjgaard.
Den hører under Baroniet Holstenshus og er en
Forpagtergaard. Ved Gaarden findes en Høj, hvorom
Sagnet fra gammel Tid fortæller, at der er et Barn
levende begravet, og naar Folk ved Midnatstid fær-
des paa Vejen, som fører forbi Højen, kan de høre
Barnet græde. Saaledes fortælles der ogsaa, at hvis
nogen vilde begynde paa at grave i Højen, vilde
Gaarden, som dengang kaldtes Skovridergaarden,
staa i lys Lue, og det har ogsaa vist sig, thi for
mange Aar siden vilde man prøve at tilplante Højen,
og straks begyndte Flammerne at omspænde Gaarden.
Dette forhindredes dog første Gang. Men otte Dage
efter brød Ilden atter løs, og denne Gang lagdes

Gaarden i Aske. Den blev genopbygget, men ingen vover mere at grave i Højen.²⁵⁾

HØJKONE I BARNSNØD. I. I Dømmestrup, Nr. Lyndelse Sogn, nær mit Hjem ligger en Høj, og om den fortælles der, at den undertiden stod paa fire gloende Pæle, og man kunde se Højfolket danse derinde under. Det fortælles ogsaa, at nær denne Høj laa en Gaard, hvortil der var en temmelig stor Have med en Plads bevokset med Stikkelsbærbuske. Midt i disse laa en stor flad Sten, og hvis man løftede den, kom der en underjordisk Gang til Syne, der førte hen til Højen. Engang fortalte de gamle, at der ved Aftenstide kom en lille Pusling ind i Bryggerset til Konen og bad hende følge med ham til Højen. De gik saa begge to ned til Stikkelsbærbuskene, hvor Puslingen væltede den flade Sten til Side, og nu steg de begge ned i Gangen og kom paa denne Maade hen i Højen. Her var Højfolkets Moder i Barnsnød, men Konen fra Gaarden hjalp hende, saa alt gik godt. Til Løn for sin Tjeneste fik hun sit Forklæde fyldt med Trækul med hjem. Hvordan hun kom tilbage, og hvad hun ellers havde oplevet paa denne Tur, fortælles der ikke noget om, men da hun hjemme skulde til at tømme Kullene af sit Forklæde, var det Guldpenge. Gaardens Ejer havde svært ved at lade være med at grave i Højen, for han troede, at han let kunde finde værdifulde Ting dær. Et Par Gange prøvede han paa at flytte den Læs for Læs, men hver Gang døde der et af Gaardens bedste Kreaturer. Fra den Tid lod han Højen være i Fred.²⁶⁾

II. I en stor Banke ved Hans Peter Mortensens Gaard i Sallinge boede der Bjergfolk. Engang var Bjergmandens Kone i Barnsnød, og da de ingen havde til at hjælpe sig, gik Bjergmanden ned i en

Gaard lige neden for Banken og bad Konen i Gaarden om at følge med ind i Banken for at hjælpe Bjergkonen. Da Hjælpen var ydet, og Konen skulde gaa igen, vilde Bjergmanden give hende en Belønning og tog en Skuffe fuld af Kul og øste i hendes Forklæde. Men saa snart Konen kom op paa Banken, kastede hun Kullene bort, da hun ikke ansaa dem for værd at bære hjem. Efter at hun var kommen hjem i Gaarden, kommer hun til at se ned ad sit Forklæde og ser nu, at der hang et Stykke Guld ved Forklædet. Da forstod hun, at det var Guld, Bjergmanden havde øst i hendes Forklæde, men nu turde hun ikke igen gaa op paa Banken for at finde det, hun havde kastet bort. (Gdr. Hans Peter Mortensen har hørt denne Historie af sin Faders Stedmor og Husmand Mads Johansen i Anders Mortensens Hus.)²⁷⁾

TROLDEN I MESINGE BANKE. Langt tilbage i Tiden boede der en Trold i Mesinge Banke paa Hindsholm. Oven paa Troldens Bopæl boede der en Mand, som havde Landbrug og altsaa holdt Kreaturer. Manden og Trolden levede i god Forstaaelse sammen, besøgte hinanden jævnlig, og Trolden plejede Mandens Kvæg godt ved mange Lejligheder. Da Manden engang havde indrettet sig en ny Kalvebaas, kunde han ikke forstaa, hvad der var i Vejen, han kunde aldrig faa nogen Kalv til at leve. Han havde Mistanke til Trolden og troede, at det var hans Skyld. Trolden kom tit op til Manden, det var mest lige i Mørkningen, og de sad da og talte om forskellige Ting. En Aften vilde Manden forhøre hos Trolden, hvad der var i Vejen, siden han havde et saadant Uheld med sine Kalve. Trolden fortalte, at det var et uheldigt Sted, Kalvene stod paa, for det var lige over hans Dagligstue. Naar Vandet kom fra Kalvene, saa

sivede det gennem Jorden, og det kunde undertiden dryppe ned paa hans Bord, naar de sad og spiste. Manden forstod straks, hvad der var Aarsag til, at hans Kalve døde. Han flyttede Baasen og fik igen godt Held med sine Kalve. De boede i mange Aar sammen, og alt gik godt. Men saa blev Kristendommen indført i Danmark, og saa var Troldenes Tid forbi her i Landet. De kunde ikke taale at høre Kirkeklokkerne. Naar Trolden hørte Mesinge Klokker ringe, saa stak han sine Fingre i Ørerne og hvinede saa højt, at han overdøvede Klokkerne. Dette kunde han ikke holde ud i Længden, han rejste derfor sin Vej, tog Afsked med Manden, men ikke med Konen, som han ikke kunde lide paa det sidste. Han rejste til Norge og bosatte sig i Dovrefjæld. Nogle Aar efter, at han var rejst derover, kom der en Sømand fra Kerteminde i Land i Nærheden af, hvor Trolden boede. De kom til at tale sammen om flere Ting, og da Trolden hørte, at Sømanden var fra Kerteminde, bad han ham hilse sin gamle Nabo paa Mesinge Banke. Tillige bad han ham overlevere en Pakke med en Gave i til Konen. Sømanden bragte baade Hilsen og Gave til Folkene paa Banken. Manden blev helt overrasket ved, at Konen skulde have en Gave. De løste op for Pakken, den indeholdt et sjælden smukt Bælte med Sølvspænde. Konen blev glad og sagde: »Sikke fin jeg bliver, Far, naar jeg faar det paa.« Men Manden var klogere. Han sagde: »Det kommer an paa, om der ikke er noget galt ved det, jeg tror ikke, han har saa stor Godhed for dig, at du faar nogen Gave fra ham. Desuden passer dette fine Smykke ikke for en gammel Kone som dig.« Konen vilde have det paa for at prøve det. Manden sagde: »Det gaar ikke an, lad os prøve at sætte det paa den gamle Ask,

der staa her udenfor, saa kan du se, hvordan det tager sig ud dær.« Det blev de saa enige om. Aldrig saa snart var Bæltet om Asken, før den begyndte at rokke frem og tilbage, og det blev ved at tiltage, til sidst rykkedes Asken op med Rod og fløj med Vinden mod Nord, ja, maaske til Dovrefjæld. Manden sagde da til Konen: »Kan du nu se, det var godt, at du ikke fik Smykket paa, Mor.« »Ja, du havde alligevel Ret, lille Far,« sagde Konen.²⁸⁾

HØJEN, DER IKKE MAA JÆVNES. I Bregninge laa der en gammel Bondegaard, paa hvis Mark der engang var en stor Troldhøj med en grim gammel Hyld paa Toppen. Gaardejeren syntes ikke, at dette var nogen Nytte eller Pynt til, han kunde faa mere ud af det hele ved at grave Højen ud, maaske der ogsaa kunde findes nogle rare Sager derinde — man kunde jo aldrig vide — men paa den anden Side var han ogsaa en lille Smule betænkelig ved det, skønt han nægtede det, for »man sagde« jo, at den, der forstyrrede disse Højes Fred, fik Ulykken over sig. Langt om længe havde han dog set sig tilstrækkelig gal paa den gamle Hyld, og nu var Dommen fældet, det hele skulde jævnes med Jorden. Han fik Naboerne til at hjælpe til med det interessante Arbejde, men saa snart de var kommet i Gang, kom der Bud oppe fra Gaarden, at der var to Heste, som var blevet syge, og i Løbet af kort Tid døde den bedste af dem. Konen talte saa smaat om, at nu kom nok Ulykken, men Manden slog det hen med Overtro og Kællingsnak. Dagen efter tog de atter fat paa at grave i Højen, men de var ikke naaet langt, før der kom Bud fra Naboens, at den bedste Hest pludselig var død. Nu erklærede de alle aabenlyst, at det var et farligt Arbejde at have med at gøre, og de vilde gaa deres Vej; Manden fik dem dog endnu en Gang overtalt

til at tage fat. Da de var halvfærdig med at grave, faldt Hylden, og i samme Øjeblik kom der en Dreng styrtende oppe fra Gaarden med den Besked, at alt Kvæget var sygt, det laa og væltede sig, og den bedste af Køerne var allerede død. Nu blev der ikke rørt mere ved Højen, og naar man kører der forbi, kan man den Dag i Dag se den halvt udgravede og atter tilgroede Høj med den gamle forkrøblede Hyld.³⁹⁾

BONDEN OG TROLDEN DELER AFGRØDEN. Engang var der en Bondemand, som havde en Høj paa sin Mark, men han syntes, det var en Skam, at Højen skulde ligge udyrket hen, derfor begyndte han at pløje den. Men bedst som han gik og pløjede, kom Trolden, der boede i Højen, ud og sagde: »Hvor tør du pløje paa mit Loft?« Bonden svarede, at han ikke vidste, at det var hans Loft, men han mente, at det var ganske unyttigt for dem begge at have saadan et Stykke Jord liggende udyrket hen, og han tilbød, at han vilde pløje, saa og høste hvert Aar, saa kunde Trolden det ene Aar faa det, der groede over Jorden, og Bonden det, der groede i Jorden, og det næste Aar omvendt. Det blev de enige om. Bonden saaede nu i det ene Aar Gulerødder og i det næste Aar Korn. Og han gav saa Trolden Toppen af Gulerødderne og Rødderne af Kornet.³⁰⁾

BJERGNÆGTENE I SYNEHØJ. I Bregninge Sogn paa Ærø ligger der tæt ved Møllen en Høj, som hedder *Synehøj*. Der fortælles, at der for mange Aar siden boede underlige Folk i den, som kaldtes Bjergknægte. Møllersvenden fortalte, at han havde set dem, naar han om Natten malede Julekorn. Saaledes har han en Nat set, at Højen havde hævet sig op og stod paa fire Pæle. Den var meget smukt oplyst, og inde i Højen dansede Bjergknægtene.³¹⁾

DEN BORTFØRTE PIGE. Paa Dejrøstykkeet paa Kro-

bingsmark er der en lille Bakke, hvor der bor Bjergfolk. En af disse havde forelsket sig i en Pige, der tjente paa Hjørnet af Stuttergyden. Ejeren dær havde en Ko staaende paa Dejrøstykket, hvor hun plejede at gaa ud og malke. Da hun ikke kunde vaagne saa tidligt om Morgen, blev hun hver Morgen vækket af en anden Pige, som bankede paa Vinduet, idet hun gik forbi om Morgen. Engang vækkedes hun saaledes op af Søvn ved en Banken paa Vinduet. Hun staar op og klæder sig paa, tager sin Malke-spand og gaar ud i Marken. Det forekommer hende rigtignok, at det er tidligt, og hun ser mod Sædvane ikke de andre Malkepiger, men hun gaar dog hen til Koen og begynder at malke. Imidlertid gaar Tiden, alle de andre Piger har været i Marken og er kommet tilbage, men hun var endnu ikke vendt tilbage. Husbonden søgte nu efter hende, han fandt Mælken væltet i Græsset og Spanden i tusinde Stykker liggende ved Siden af Koen, men Pigen var ingen Steder at finde. To Aar derefter kommer Pigen tilbage af sig selv, men ganske forrykt i Hovedet. Der var ingen, der tvivlede om, at Højknægten havde vækket hende hin Nat, og at hun siden havde været i Højen hos ham.³²⁾

BJERGFOJKENE STJÆLER ET BARN. En lille Pige var blevet stjålet af Bjergfolkene nede i Byen. Hun kunde kun hentes tilbage igen af en Rytter paa en Hingst uden Sko. En Dag, da Bjergfolkenes Børn og den lille Pige løb og legede oven paa Banken, springer en Broder til Pigen op paa en sort, uskoet Hingst og rider op og griber Pigen. (Gdr. Hans Peter Mortensen, Sallinge, har hørt denne Historie af sin Faders Stedmor og Husmand Mads Johansen i Anders Mortensens Hus).³³⁾

DEN GAMLE BRUD. Da der engang var Bryllup i

Munkebo, gik Bruden under Dansen uden for Gaarden og kom uden at tænke paa det hen til en Høj paa Marken, hvor der var Dans og Lystighed hos Ellefolket. Da hun kom helt hen til Højen, saa hun, at den stod paa røde Pæle, og en Karl kom hen til hende og bød hende et Bæger med Vin. Hun drak Vinen og lod sig byde op til Dans. Men da Dansen var forbi, gik hun tilbage til Gaarden. Da syntes hun, at alt var forandret; hun kendte hverken Gaarden eller Husene og hørte ikke noget til Bryllupsfesten, og da hun kom ind i Gaarden, var der ingen, hun kendte, og ingen kendte hende. En gammel Kone, som Bruden klagede sig for, udbrød: »Saa er det dig, som for hundrede Aar siden forsvandt ved min Bedstefaders Broders Bryllup.« Ved disse Ord styrtede den gamle Brud om og var død paa Stedet.³⁴⁾

DEN HØJTAGNE BRUD. Der er et Sagn fra min Hjemegn, som fortæller, at der engang var Bryllup i Nørre Broby. Om Aftenen da alle Gæsterne morede sig med Dans og Spil, gik Bruden uden for Gaarden for at faa lidt frisk Luft. Medens hun stod dær, fik hun Øje paa tre klare Lys ude paa en Høj. Det var, som Lysene havde en underlig Magt. Før hun vidste af det, var hun kommet over Markerne ud til Højen. I det samme, som hun vilde gaa tilbage, aabnede Højen sig, og da hørte hun den dejligste Musik. Med Musik i Spidsen kom der en hel Skare Gildesfolk ud. De blev meget optaget af den unge, smukke Brud og førte hende med sig ind i Højen igen. Da de var kommet ind, lukkede Døren sig, og der gik mange Aar, før den aabnede sig igen. Den ulykkelige Brudgom søgte i lang Tid efter hende, men fandt hende aldrig. Først da han var død, og hans Sønnens Søn havde overtaget Gaarden, var

det, at Bruden kom ud af Højen. Hun gik straks til den Gaard, hvor hun mente at kunne finde sin Mand, men da alt var blevet fremmed, og hun ikke kendte et Menneske, blev hun saa forskrækket, at hun faldt død om. Den omtalte Høj er der endnu og hedder Dragshøj.³⁵⁾

DE UNDERJORDISKE OG SKIPPEREN. Et gammelt Sagn fortæller, at der i en Bakke, som kaldes Møllebakken, og som ligger ved Ærøskøbing, engang for mange Aar siden boede nogle underjordiske, og saa længe de boede der, havde Mølleren Held med alt, hvad han foretog sig. Men en skøn Dag blev de kede af at bo dær og vilde rejse bort. Saa en Dag gik en fattig Skipper nede ved Havnen og var bedrøvet, for hjemme i hans Hjem gik hans Kone og Børn, og han havde ikke noget Mad til dem. Pludselig stod der en lille Mand foran ham. Han spurgte, om han kunde sejle en Ladning for ham. Ja, det kunde han godt, men han havde intet Skib at sejle med. Det skulde han ikke bryde sig om, han skulde bare gaa bort i tre Dage og saa komme igen. Men han skulde ikke bryde sig om, hvordan Skibet skulde blive lastet; det skulde han nok selv sørge for, sagde den lille Mand. Han skulde bare mønstre en Dreng og tage ham med, naar han kom igen. Da de tre Dage var gaaet, gik Skipperen derved sammen med Drengen. Da de kom ned til Havnen, saa de et smukt Skib ligge sejlklar. Skipperen og Drengen gik om Bord, men da de kom uden for Havnen, saa de, at Vinden var lige stik imod. Men da stod den lille Mand og sagde til ham, at han skulde bare vende sin Trøje, men han maatte ikke kigge ned i Lasten, for det kom ikke ham ved. Skipperen vendte sin Trøje. Men se, straks vendte Vinden sig, og de fik Medbør. De sejlede nu i et

Par Dage og kom op i Nærheden af Norge. Da kom den lille Mand til ham og sagde, at han skulde bare gaa i Land og lade ham sørge for Losningen. Da de saa kom ind til Land og havde faaet fortøjet, gik Skipperen i Land med Drengen og blev borte i et Par Dage. Da de kom tilbage til Skibet og fik kastet los og kom uden for Havnen, saa de, at Vinden var stik imod. Men den lille Mand havde sagt til ham, at hvis han fik Modvind, skulde han bare vende sin Trøje igen. Da de kom et Stykke ud, skulde de have noget at spise, og Skipperen bød saa Drengen at gaa hen og tage nogle Spaaner, som han havde set der stod i en Sæk. Drengen gik, men da han kom derhen, saa han, at det skinnede i Sækken. Han raabte saa til Skipperen, der stod til Rors, at det skinnede i Sækken. »Saa tag af en anden,« svarede han tilbage, men da Drengen vilde tage af den, saa han, at det ogsaa skinnede her. Nu var Skipperen med eet Slag bleven en rig Mand, og han boede nu Resten af sin Levetid i Ærøskøbing som en agtet Mand, fordi han ikke var bange for de underjordiske.³⁶⁾

TROLDENE, DER IKKE VAR BEDT MED TIL GILDE. Ved Borreby Mølle i Fangel Sogn ligger der en Gaard, som har Navnet Voldsgaard, det kommer af, at der ude i Haven ligger en mægtig Kæmpehøj, hvori der bor underjordiske Væsener. Ejeren af Gaarden maa helst være Venner med disse Væsener ude i Højen. Det fortælles, at der engang var stort Gilde i Gaarden, og det gik lystigt til, men Troldene var ikke budt med, og de hævnede sig paa den Maade, at de gik ned i Kælderen og slog alle Ølhanerne løse, og da Pigen næste Morgen skulde ned i Kælderen, var alt det gode Gammeløl løbet af Tønderne, og man kom straks i Tanker om, at

det var Troldene, der var vrede, fordi de ikke var budt med til Gildet.³⁷⁾

NEDGRAVEDE SKATTE

PENGENE I DEN LILLE MAE. Hvor der var en Skat begravet, hoppede Lygtemændene om Natten. Da min ældste Farbror var ung Karl og hans yngste Bror kun en Dreng, sov de en Nat sammen. Da raaber Drengen i Søvn: »Men Pengene, Mads!« »Hvad for Penge?« spørger Mads. »Pengene nede i den lille Mae,« svarer Drengen, stadig i Søvn. Næste Dag pløjede Mads nede ved den lille Mae (Mose). Da finder han en gammel Guldmønt. Han tog den med hjem, og senere blev Stedet undersøgt. De fandt da en hel Klump gamle Mønter fra Svenskekrigens Tid, det saa ud, som de havde ligget i en Pung, der var tabt. Nu vidste mange gamle at fortælle, at de havde set Lygtemænd dær. Og Drømmen, ja, den var da et tydeligt Varsel nok.³⁸⁾

HØJ VIL HAVE FRED. Paa Toppen af Galgebakken, der ligger ved Gangstien fra Gestelevlunde til Espe, hang i længst forsvunden Tid Forbrydernes afsjælede Legemer og dinglede for Vinden. Den gamle Spillemand gravede engang efter Grus ved Galgebakkens Top. Efter at han havde gravet lidt, stødte Spaden paa noget haardt, og ved nærmere Eftersyn viste det sig, at det var et Par Krukker, han var stødt paa. Han blev straks saa glad ved sit Fund, at han tog Krukkerne med hjem og gemte dem meget forsvarligt. Krukkernes Indhold lignede Perler, og den gamle Mand tænkte nu, at han var blevet en hel velhavende Mand. Men ved Nattetide blev det galt.

Det knagede og knirkede i hele Huset og ligesom puslede alle Vegne. Først ved Daggry blev det roligt igen. Men næste Nat gentog det samme sig atter, og der blev ikke Ro i Huset, før Krukkerne med samt deres Indhold var sat op paa deres gamle Plads og dækket med Jord igen.³⁹⁾

VOLKERS HØJ. Paa en Mark uden for Millinge ligger en Høj, som kaldes Volkers Høj. Inde i den sidder en Viking paa en Guldhest. Hvis nogen prøver paa at grave i Højen, sker der dem en Ulykke, de faar straks Næseblod. Marken omkring kaldes Troldearken.⁴⁰⁾

KONG ROARS GRAV. Paa min Farbroders Mark i Haastrup er der en stor Banke, som kaldes Rosbjerg. Et gammelt Sagn fortæller, at her ligger Kong Roar begravet. Der fortælles, at han sidder paa en Guldhest inde i Banken. Der kan endnu, naar der pløjes dybt, findes Strandskaller og lignende oppe paa Toppen af Rosbjerg.⁴¹⁾

SVENSKERNES KRIGSKASSE. I min Faders Mark, som hedder Brændemose, skulde der efter et gammelt Sagn ligge en svensk Krigskasse, fyldt med Guld. Denne Kasse har Svenskerne efterladt sig, da de hærgede Landet. For at Danskerne ikke skulde faa Gavn deraf, nedgravede de den paa Marken, og ingen har derefter kunnet finde den. (Vissenbjerg Sogn, Skovby Herred.)⁴²⁾

GULDHESTEN PAA HELNÆS. Mellem Lille Bælt og Horne Bugt ligger Halvøen Helnæs. Fra den skyder der sig ud i Horne Bugt en lang Strimmel Land, som har Form som en Hale og kaldes da ogsaa saadan, den er overgroet med Græs. Gamle Folk paa Helnæs fortæller, at der et Sted ude paa »Halens« skal være nedgravet en stor Skat, en Guldhest, og paa det Sted, hvor den ligger, skal der om Sommeren,

om Aaret aldrig er saa tørt, gro Blomster i Græsset, og de gror i Form som syv Syvtal. Endnu har ingen fundet Stedet, hvor Blomsterne gror, men hvis nogen fandt det, var det ikke saa lidt vanskeligt at faa Hesten gravet op. Der maatte kun graves tre Torsdag-aftener, og der maatte ikke siges et Ord under Arbejdet, da den ellers vilde synke i Jorden igen og var saa ikke til at løfte mere. Hvem der har nedgravet »Hesten«, eller hvornaar det er sket, det ved ingen noget om.⁴³⁾

SKRINET MED GULDPENGE. I Rønningesøgaard Sø var der gemt et Skrin fyldt med Guldpenge. Mange søgte forgæves efter denne Skat; hele Arbejdet skulde udføres tiende, det vil sige, uden at der blev talt et Ord. Engang var der nogle Mænd ude at fiske efter den i en Jolle, de fandt Skrinet, men da de var i Færd med at hale det ind i Baaden, blev en af Mændene saa henrykt, at han udbrød: »Nu har vi det!« Straks forsvandt Skrinet, og ingen kan finde det mere.⁴⁴⁾

EN KISTE PENGE. I Nærheden af Odense Fjord ligger en Høj, som kaldes Vaarhøj. Indgangen til den er sat op af store Sten og er ca. fire Meter i Længde. Ved Enden af denne Gang er en stor Plads, som ogsaa er sat op af store Sten. Her fortæller Sagnet, at i Vikingetiden havde nogle Kæmper gravet en stor Kiste Penge ned i Jorden, saa mange, at hele Hindsholm kunde købes for dem. Ved Højtiderne holdt Troldene og Nisserne Gilde dær, og da stod Højen paa fire Stenpiller, og der var saa oplyst derinde. Engang prøvede Folk paa at grave Kisten op for at faa alle Pengene, det gik ogsaa godt i Begyndelsen, og de fik Kisten et Stykke op, men det er jo altid saaledes, at naar en Skat skal graves op, maa Folk slet ikke tale, det glemte de, saa Kisten

faldt ned igen, og de kunde ikke faa den op tiere.^{4b)}

SKATTEN I GISSELHØJ. Imellem Haastrup og Jordløse ligger der en stor Høj ved Vejen, som kaldes Gisselhøj. Min Bedstefader har fortalt, at der ligger en stor Skat gemt. Engang havde alle Mændene i Jordløse bestemt, at de vilde hæve Skatten, men de maatte ikke sige et eneste Ord; hvis de gjorde det, vilde Skatten synke igen, og saa kunde den aldrig hæves mere. En Dag var de kommen derud og havde faaet Skatten halvvejs op, da kom den ene af Mændene til at se ind efter Jordløse, og da stod Byen i Flamme. Manden blev ganske forskrækket, og han raabte saa højt, han kunde, at Byen brændte. De lod Skatten glide ned igen og løb ind til Byen, men da var der ikke nogen Ild at se. De forstod nu, at det var de underjordiske Trolde, som havde narret dem.⁴⁶⁾

SKATTEN I KELLEMOSE. Min Bedstemoder har fortalt mig, at der i Ryslinge Sogn i gamle Dage var en Mose, som hed Kellelose, og paa den Mose var der en gammel Kæmpehøj. Der var mange gamle Folk, som havde gaaet forbi denne Høj om Natten, og de havde da tit set Højen løfte sig op paa fire gloende Pæle og set en hel Masse Nisser og Trolde spille og danse derinde. Der var ogsaa nogle, som havde set et Lys skinne fra Højens Top om Natten. De troede derfor, at der laa en Skat gemt dær, og en Nat vilde nogle Mænd prøve at grave i Højen for at se, om de kunde finde Skatten. Men saa snart de havde begyndt at grave i Højen, saa det ud til, at hele Ryslinge By brændte. De kastede da hurtigt Spaderne fra sig og løb, alt hvad de kunde, ind til Byen for at hjælpe til med at slukke Ilden. Da de kom ind til Byen, saa de til deres store Forbavselse, at der ikke var nogen Ild. De forstod da, at det havde

været Troldene og Nisserne, som vilde narre dem. De begyndte ikke mere at grave i Højen efter Skatten.⁴⁷⁾

SKATTEGRAVEREN. Der ligger en gammel Skat begravet i Skoven lige uden for Krumstrup. En Mand, som boede tæt ved Gaarden og ofte maatte passere nævnte Skov i Mørke, saa tit, der brændte Lys paa et bestemt Sted om Natten, og satte sig for at undersøge det, da han troede, det var den gamle Skat, som laa dær. En Nat tog han en Spade, gik til Skoven og fandt ganske rigtigt Stedet, hvor Lyset brændte klart og roligt trods det, at det var en stormfuld og regnfuld Nat. Han gav sig straks til at arbejde ivrigt og kastede Jord og Rødder til Side. Snart havde han faaet et stort Hul og mærkede nu, at Jorden var løs i Bunden og kunde give efter, saa vidste han, han var paa det rigtige Sted og gravede videre, til Spaden pludselig stødte paa noget haardt, der klang som Metal. Han kastede nu Spaden, lagde sig paa Knæ og gravede videre i Jorden med Hænderne, til han fik fat i en jernbeslaaet Kiste. Han greb nu fat i Hankene og trak Kisten op, den var saa tung, at det voldte ham de største Anstrengelser at faa den op til Kanten af Hullet. Da han endelig rettede sig op, stod der pludselig en høj, hvidklædt Dame foran ham og stirrede paa ham med Øjne som Ild. Det gik ham gennem Marv og Ben, saa han rystende og stønnende sank om med Hænderne for Ansigtet. Da han en Tid efter kom til sig selv igen, var baade Damen, Kisten, Hullet og Lyset forsvundet, han laa alene i den mørke Skov. Siden har der aldrig brændt Lys i Skoven.⁴⁸⁾

DEN HVIDE DAME OG SØLVTØJET. I Mesinge er der nogle, som har set en hvid Dame gaa tværs over Vejen hen til et Hegn, og hun har set paa et bestemt Sted hver Gang. Dette Hegn skulde saa engang

sløjfes. Paa Stedet, som den hvide Dame altid havde set efter, fandt de et Sølvkrus, nogle Spiseskeer og to Sølvkæder. Siden den Tid, de fandt Sølvtøjet, saa de aldrig den hvide Dame mere.⁴⁹⁾

N I S S E R

ISSEN I SKELLERUP. Overtroen var i min Barndom temmelig stærk. Der var ikke en Herregaard, Hulvej, Bakke eller Bjerg, uden at der knyttede sig et Sagn, Gengangeri eller Spøgelseshistorie dertil. Min Fader troede ikke meget paa det, og min ældre Broder, Hans, var af samme Anskuelse. Min Moder troede paa det, hun forsikrede, at det var passeret; hun havde tjent sammen med Piger, der havde gode Veninder, som virkelig havde set Spøgelser, og det var Folk, som ikke fortalte Løgn. Hun kunde blive helt ivrig, naar vi tvivlede paa, hvad hun fortalte os. — En Skrædder fra Ullerslev syede for os i mit Hjem i Flødstrup, han fortalte os flere af disse Sagn. Naar vi Børn om Aftenen sad og hørte paa alt dette, blev vi saa bange, at vi ikke turde gaa udenfor. Skrædderen var født i Skellerup, og derfra havde han sine Sagn. Ved Skellerup er en mindre Herregaard, Biskopstaarup, dær hørte han, Gengangerne pløjede om Natten, naar han lejlighedsvis var oppe. Naar han saa kom ind til sine Forældre, som laa og sov, saa fortalte han dem, at de var ude at pløje paa Herregaarden, for han kunde høre, at Plovhjulene skreg, — de brugte den Gang Hjulplov. — »Ti stille, Dreng!« sagde Faderen, sligt maatte ikke nævnes om Natten, det kunde have slemme Følger. Naar han gik forbi Skellerup Kirkegaard om Aftenen, stod der

to store Træer, som han ikke kunde se om Dagen; dette var heller ikke rigtigt, der var noget galt med disse Træer. Naar han gik der forbi om Aftenen, slog han Ild med sit Fyrtøj og tændte sin Pibe, saa kunde han ganske rolig gaa forbi. Skrædderen tjente i en Gaard i Skellerup som Dreng. Manden paabød, at der aldrig maatte komme Lys i Laderne. Ordet gik i Byen, at der boede en Nisse, for alting lykkedes saa godt paa Gaarden, og Lyset, troede man, vilde forstyrre Nissen. Drengen skulde altid kaste Hø ned til Hestene ved Dagen, men en Aften, de skulde fodre af, havde han glemt Høet, han maatte derfor op paa Slyden for at hente Hø. Da han var kommet 6 à 7 Fag ud fra Høhullet, sad der noget mørkt med et Par gloende Øjne, der funkede som Ild; han antog det for en Kat. Der laa en Klump Ler, den tog han og kastede efter Katten med de Ord: »Den kan du ha', Kat!« Aldrig saa snart havde han sagt dette, før han blev kastet det lange Stykke til Høhullet og rullede ned i Foderloen med en Favn Hø i Hænderne. Husbonden udbrød da: »Hvordan er det, du kommer ned, Dreng?« Skrædderen fortalte da, hvad der var passeret. Manden svarede da: »Det har bestemt været gamle Gregers.« Dette antog de saa for at være Nissens Navn, og for ham havde alle Respekt. Drengen glemte aldrig mere at kaste Hø ned om Dagen.⁵⁰⁾

NISSEN OG PIGEN. En Aften sad Mikkell, som Nissen hed, og drillede Lænkehunden paa Filstrupgaard, han sad oppe paa en Mur, hvor Hunden ikke kunde naa ham, og han sagde til Hunden: »Puds mig den Lab! Puds mig den Lab!« Et Stykke bag Muren stod Gaardens Stuepige og saa paa Nissens Kunster, i det samme gaar hun hen og skyder til Nissen, saa han falder ned til Lænkehunden, hvor-

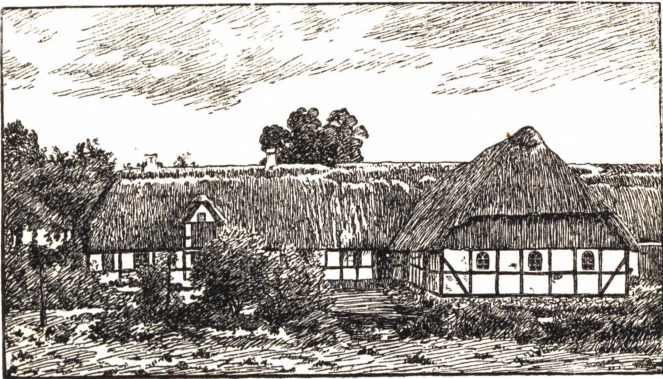
efter hun siger: »Puds mig hele Stumpen.« Derover blev Nissen meget vred og svor, at han nok skulde hævne sig paa hende om Natten. Da hun vaagnede næste Morgen, havde Nissen baaret hende ud og lagt hende over Gaardens Brønd. Det var hendes Straf, fordi hun sagde: »Puds mig hele Stumpen.«⁵¹⁾

BERTEL OG MIKKEL. Der var en Nisse ved Navn Mikkell, som boede paa Filstrupgaard, og en paa Akkerup Præstegaard ved Navn Bertel. Disse to Nisser var ofte i Kamp med hinanden. En Aften kom en Mand fra Køng-Højrup, som skulde til Haarby, og da han kommer mellem Filstrupgaard og Akkerup, skimter han foran sig disse to Nisser, og de var oppe at slaas. Manden blev meget bange, men Bertel Nisse løber ham i Møde og siger: »Saa du, hvor jeg slog Mikkell?« Saa siger Manden: »Ja, men kan du slaa ham een Gang til.« Medens Bertel har travlt med at slaa Mikkell, slipper Manden bort fra Nisserne.⁵²⁾

DE TO NISSER. I Akkerup Præstegaard boede en Nisse, og der boede ogsaa en paa Filstrupgaard. Nu havde Nissen i Præstegaarden pralet af, at han kunde stjæle Korn paa Filstrupgaard, derfor sov Nissen derude paa Kornhættet om Natten. En Nat kom saa Nissen fra Akkerup, tog hele Hættet og løb af Sted efter Akkerup til med det, men midtvejs mellem Filstrup og Akkerup vaagnede Nissen, der laa paa Hættet, han sprang ned, og nu kom det til et vældigt Slagsmaal. Nisserne skreg, saa det kunde høres over flere Sogne. Det endte med, at de slog hinanden ihjel, og man viser endnu Stedet, hvor Slaget stod.⁵³⁾

KAMPEN OM ET HAVRENEG. Et Sagn fra Svanninge lyder saaledes: Ved Mørkebjerggaard er der en Mark, der hedder Havremarken. Det Navn har den faaet,

fordi to Nisser engang sloges om et Havreneg paa denne Mark. Nisserne var fra hver sin Herregaard, den ene fra Hvedholm og den anden fra Stensgaard. Nissen fra Stensgaard vilde stjæle Havreneg fra Nissen paa Hvedholm, men han blev opdaget, og Hvedholmsnissen fulgte efter ham og naaede ham paa

GAARD I BREGNINGE PAA ÆRØ

denne Mark. Her kæmpede de saa om Neget, og Hvedholmsnissen vandt, og derfor kaldte man denne Mark for Havremerken.⁵⁴⁾

LØRUPNISSEN OG SØDINGENISSEN. I gammel Tid gik der det Sagn, at der levede to Nisser, en i Sødinge og en i Lørup. I de to Gaarde, hvor Nisserne boede, trivedes alting saa godt, det var Nissernes Skyld, de hentede alt, hvad de skulde bruge, dær i Gaardene. Saa var det en Aften, at en Mand var gaet vild ude paa Vejen, saa stillede han sig op til et Træ for at hvile sig. Da han havde staaet der lidt, saa han, at der kom to Nisser, en fra hver sin Side, og de havde begge to hver en stor Bunke Hø paa Nakken. Da de mødtes, siger den Lørupnisse til

den Sødingenisse: »Det var dog noget dejligt Hø, du har der, hvor har du hentet det?« »Det har jeg saamænd hentet i Lørup,« svarede den anden, »men hvor har du saa hentet dit?« »Det har jeg hentet i Sødinge,« siger Lørupnissen. »Saa skulde du ogsaa have Klø!« raabte Sødingenissen, »gaar du saadan og stjæler af min Husbonds Hø.« »Ja, i lige Maade!« raaber nu Lørupnissen, »du stjæler jo ogsaa af min Husbonds Hø.« Saa røg de i Totterne paa hinanden, og det endte med, at Lørupnissen tabte, og saa tog den anden alt Høet paa Nakken og vilde til at gaa, men i det samme fik han Øje paa Manden, og saa sagde han til ham: »Saa du, hvordan han fik Klø?« »Ja,« sagde Manden, »men du fik den sidste.« »Hvad gjorde jeg?« raabte Nissen, og saa smed han alt Høet for at løbe efter den anden Nisse og give ham den sidste. Men nu tog Manden Høet og skyndte sig hjem. Siden den Tid var der ingen, der hørte noget til de to Nisser.⁵⁵⁾

NISSESTENTEN. Holegaard og Holmegaard i Ebberup havde i gamle Dage hver sin Nisse, der som andre Nisser bl. a. sørgede for at fodre Kreaturerne om Natten. Nissen paa Holmegaard var imidlertid sparsommelig og holdt mest af at tage af Holegaards Kornhæs, hvorfor Holegaardsnissen tog sig for at passe paa. En Nat kom Holmegaardsnissen som sædvanlig for at stjæle af Holegaardshæsset, men var saa forsigtig at se efter den anden Nisse, og da han intet Sted saa ham, gik han ind under Hæsset for at bære det hele bort paa een Gang. Han fik det ogsaa baaret helt hen til Stenten i Hegnet mellem de to Gaarde, men da han traadte op paa Stenten, vaagnede Holegaardsnissen, som havde ligget og sovet oven paa Hæsset, ved at Hæsset løftedes, og i en Fart var han nede og standsede Flytningen. De

to Nabonisser stred nu en drabelig Strid indtil Morgengry, da maatte de jo begge vige for Dagslyset, men Hæsset stod ved Stenten som et Vidnesbyrd om Nissens Flyvefærd, og Stenten hed siden den Tid Nissestenten.⁵⁶⁾

ET PÆNT LÆS HØ. Hos Bendix i Korkendrup, Aunslev Sogn, var en Nisse, han hentede Hø om Natten paa Julsberg til Husbondens Kreaturer. En Morgen sagde han til Bendix: »Jeg tabte en lille Tot Hø i Aftes ved Aunslev, det maa du hellere køre op at hente.« Manden fulgte Nissens Raad, han spændte Hestene for Vognen og hentede et pænt Læs Hø.⁵⁷⁾

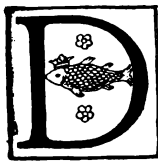
NISSERNE I TEGLVÆRKET. I Vindinge var et Teglværk, en Nat kom Bestyreren ud for at se til Ilden, han saa da flere smaa Nisser løbe ved Fyrhullerne for at varme sig.⁵⁸⁾

NIS, DIS OG EMAUS. En gammel Historie fra Helnæs lyder saaledes: Der boede en Mand og en Kone i et Hus, hvortil der hørte en halv Snes Tønder Land. Manden hed Lars Peder, og Konen hed Maren, i daglig Tale kaldet *Ma Pets*. De var dygtigere end Folk i Almindelighed og meget sparsommelige, saa de kunde samle sig flere Penge, end Folk af deres Stand ellers plejede at kunne. I den Tid, naar Folk med Landbrug paa Størrelse som Lars Peders var færdige med at saa Korn om Foraaret, havde de næsten ikke mere Korn paa Loftet, hvorimod Lars Peder altid havde rigeligt af Korn, hvad Tid paa Aaret det end var. Derfor blev Folk enige om, at det ikke kunde gaa naturligt til, og sagde, han havde tre Nisser, der hjalp ham, og de gav dem Navn og kaldte dem Nis, Dis og Emaus. Folk mente saa, at disse Smaafyre — for ret store mente de ikke, de var — løb omkring til Naboerne og hentede Korn og andet

og lagde det op paa Lars Peders Loft, og saa var det jo let at forstaa, at han maatte blive mere velhavende end de øvrige. Endnu saa sent som i 80erne i forrige Aarhundrede var mange, ja vel alle Børn, bange for at gaa forbi Lars Peders Hus om Aftenen, det laa lige ved Vejen, som førte til Købmanden. At flere paalidelige Folk havde set Nisserne mange Gange, skal lige anføres.⁵⁹⁾

DA NISSENS TJENESTE BLEV AFSLAAET. I de Gaarde, hvor der boede en Nisse, trivedes alt vel, og forlod Nissen Gaarden, var der straks Uheld. Hos Hans Ditlev i Flødstrup boede en Nisse. Men Gaarden skiftede Ejer, og da den ny Mand en Aften kom kørende med et Læs Flyttegoods, mødte han Nissen paa Gaden, denne tilbød sin Tjeneste. Manden svarede barsk: »Jeg skal ingen have til at tjene mig.« Nissen forlod Gaarden, og der blev ikke mere det Held som i den tidligere Ejers Tid.⁶⁰⁾

KIRKER

RESLETTE KIRKE. Folkene i Dreslette, Snave, Brydegaard og Skaarup var allerede forlængst forenet til en Enhed, et Sogn, men havde endnu ikke faaet bygget sig en Kirke. Efterhaanden Kristendommen bredte sig og tog flere og flere af deres Tanker, følte de Savnet haardt. Bymændene indkaldte til Bystævne først i hver enkelt By for saa paa en bestemt Dag alle at samles i Snave. Stemningen var god, og det vedtoges at bygge Kirken. Beliggenheden blev de hurtigt enige om, da der laa en Bakke lidt Øst for Snave, der egnede sig fortrinlig og havde det Fortrin at ligge midt i Sognet. Saa begyndte Byggeriet. Men

trods det, at man skulde synes, det var en Gud velbehagelig Gerning at bygge Kirke, blev alligevel hver eneste Nat det reven ned, man byggede op om Dagen. Ingen vidste Raad mod denne Ulykke, og i deres Tvivlraadighed sendte Folkene da Bud efter en klog Mand inde fra Landet. Han kom og hørte om Sagen, tænkte sig lidt om og bad dem saa føre et Vædderlam frem for sig, hvilket han saa signede og udtalte mange sælsomme Besværgelser over. Saa lod han det gaa og sagde, at de dristig kunde bygge Kirken, hvor Lammet lagde sig til Hvile. Med Spænding fulgte de Lammets Vandring, men blev lidt hede om Øerne, da det gik forbi Dreslette, og der nu var Fare for, at det gik helt ud af Sognet. Endelig lagde det sig saa til Hvile paa Bakkens Top lige Nord for Dreslette, og trods det, at dette Sted laa i Sognets Udkant og derfor ubekvemt for Kirkegangen, begyndte de øjeblikkelig paa Bygningen. Det gik, som den kloge Mand havde sagt, denne Gang lykkedes det fuldt ud, og af Glæde derover rejste Beboerne paa dette Sted en af Danmarks mest monumentale Kirkebygninger. Det viste sig senere, det var det bedst mulige Sted, da Kirken her laa saa højt og frit, at den, til Trods for, at den laa over en halv Mil fra Havet, dog blev et af de bedste Sømærker for Sejladsen i Lille Bælt.⁶¹⁾

GUDBJERG KIRKE. Et gammelt Sagn fortæller os om Gudbjerg Kirke, den er bygget i Gudbjerg By, Gudbjerg Sogn, Sunds-Gudme Herred. Menigheden havde bestemt, at den skulde bygges paa det mægtige Højdedrag ved Siden af de gamle Oldtidshøje, hvorfra der var en pæn Udsigt. Murerne fik nu begyndt paa det omtalte Sted, men det værste var, at det, de havde bygget den første Dag, var om Natten blevet flyttet ned i Dalen. Da Murerne kom næste Dag og

saa, at det alt sammen var flyttet ned i Dalen, begyndte de alligevel paa sædvanlig Sted den følgende Dag, men dette blev ogsaa flyttet om Natten. Da det nu var gaaet saadan to Nætter i Træk, besluttede Murerne samt Menigheden at bygge den, hvor den blev flyttet ned om Natten, og hvor den ligger den Dag i Dag.⁶²⁾

HILLERSLEV KIRKE. Et gammelt Sagn fortæller, at da Hillerslev Kirke skulde bygges, kunde Folk ikke blive enige om, hvor den skulde ligge. De gav da en Fugl et Kors i Munden, og dær, hvor Fuglen tabte Korset, skulde Kirken opføres. Fuglen tabte Korset dær, hvor Kirken er bygget.⁶³⁾

HUMBLE KIRKE. Humble Kirke paa Langeland er en af de største og smukkeste Landsbykirker i Danmark. Foruden Langskibet har den to Sideskibe og et dejligt lyst Kor, en mindre Tilbygning til Sakristi og en større til Vaabenhus. Det høje og smukke Taarn findes mod Syd. Der fortælles, at der skal en Ten fint Hørgarn til at naa omkring Kirken, naar Garnet føres ind i alle Kroge. Kirken ligger paa en mindre Bakke, men lige ved den anden Side af Vejen, der fører forbi Kirken, er en meget højere Bakke, og det var Bestemmelsen, at Kirken skulde bygges her. Men alt, hvad man opførte om Dagen, blev om Natten flyttet over paa den lille Bakke, og man maatte til sidst opføre den her.⁶⁴⁾

HUNDSTRUP KIRKE. Hundstrup Kirke skulde have ligget paa en Banke, som kaldes Lerhøj. Man havde ogsaa begyndt at bygge den dær, men hvad der blev bygget om Dagen, blev revet ned om Natten. Men saa fik man at se, at der hver Nat brændte et lille Lys paa en Banke ved Siden af, og da man prøvede at bygge en Kirke dær, lykkedes det. Der er senere fortalt meget om et Kirkelam, der boede paa Hvæl-

vingerne i Hundstrup Kirke, og som varsler om Dødsfald. Det fik hver Julenat en Tot Hø at ligge i.⁶⁵⁾

KERTE KIRKE. Ved Kerte Kirke er der den Mærkelighed, at Taarnet ikke er bygget sammen med Skibet. Sagnet fortæller, at Byens Trolde fandt sig godt nok i, at der blev bygget Kirke, men da man begyndte at bygge Taarn ogsaa, blev de gale. Hver Nat rev de ned, hvad der var bygget op om Dagen. Saa begyndte man at bygge Taarnet et lille Stykke fra Kirken, og nu fik det Lov at staa.⁶⁶⁾

KRARUP KIRKE. Dengang Krarup Kirke skulde bygges, begyndte man at bygge den paa en Bakke Nord for Byen, men hvad der blev bygget om Dagen, blev revet ned om Natten. Man blev saa enige om at lægge Tømmeret paa en Vogn og spænde Stude for, og dær, hvor de saa gik hen, skulde Kirken bygges. De gik mod Syd, og da de kom til en høj Bakke, dær hvor Kirken nu ligger, stod de stille og var ikke til at faa til at gaa. Man byggede da Kirken paa Stedet, og da var der intet til Hindrer for Opførelsen. I Førstningen hang Klokken i et Stativ, da man ikke turde bygge Taarnet imod Vest, fordi der var en meget stejl Skrænt. Engang der blev ringet med Klokken, faldt Kneblen ned i et Morads ved Skolens Have. Der blev gravet efter den, men der var ingen, der kunde finde den, og den er ikke fundet endnu.⁶⁷⁾

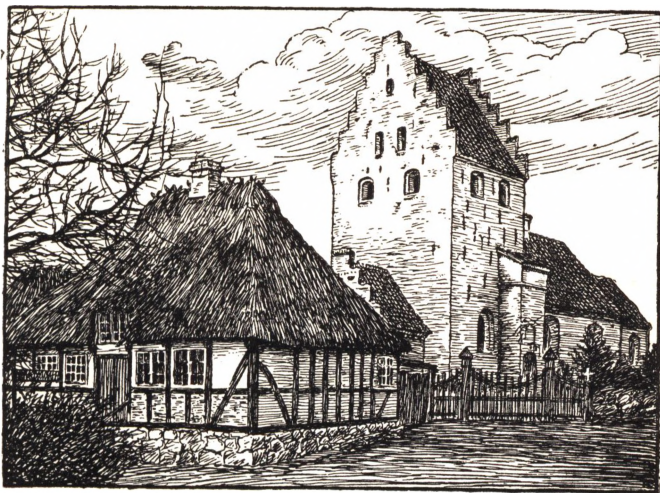
KVÆRNDRUP KIRKE. I min Fødeby ligger Kirken paa en meget høj Bakke, hvorfra der kan ses langt omkring, og jeg har engang hørt et Sagn om, hvorfor den er kommet til at ligge paa denne Bakke. Det var for mange Aar siden, at der skulde bygges en Kirke i Kværndrup, men Folk kunde ikke blive enige om, hvor den skulde ligge. Saa en Nat da Greven paa Egeskov laa og sov, kom der en

Engel til ham og sagde, at Vorherre vilde sende en hvid Due til at vise dem, hvor Kirken skulde ligge. Næste Dag saa han, at der sad en hvid Due oppe paa en høj Bakke, og dær blev Kirken saa bygget.⁶⁸⁾

KÆRUM KIRKE. Da der skulde bygges en Kirke i Kærum Sogn, begyndte man at bygge paa en Mark, der ligger mellem Nordby og Ebberup. Men det gik her som saa mange Steder, at det, der blev bygget om Dagen, brød Troldene ned om Natten, derfor blev Arbejdet standset, og man vilde nu forsøge et andet Sted. Man fedede saa to Stude med Nøddekerner og sød Mælk, bandt dem sammen og drev dem ud om Aftenen, og hvor de fandtes liggende om Morgenen, dær skulde Kirken bygges. Studene fandtes liggende paa en høj Bakke, hvor Kærum Kirke saa blev bygget og endnu ligger.⁶⁹⁾

OURE KIRKE. Et gammelt Sagn beretter om, hvordan Oure Kirke blev bygget. Bygmesteren skulde have den færdig til en bestemt Tid, men det kunde han ikke naa. Saa kom der en fremmed og tilbød at hjælpe ham, saa han kunde faa den færdig i rette Tid. Den fremmede forlangte kun, at Bygmesteren skulde nævne hans Navn, inden Kirken var færdig, men kunde Bygmesteren ikke det, saa skulde han tilhøre den fremmede. Bygmesteren tog imod Tilbudet, og Arbejdet skred derefter rask frem. Bygmesteren lagde imidlertid Mærke til, at den fremmede hver Aften gik imod Øst og forsvandt ved en Høj i Nærheden af Lundeborg, og det var almindelig Mening, at der boede Trolde eller Bjergfolk i den Høj. En Aften, da Kirken var omtrent færdig, listede Bygmesteren sig efter den fremmede hen til Højen. Da den fremmede forsvandt, lagde Bygmesteren sig ned ved Højen og lyttede. Han hørte da en Stemme inde i Højen, der sagde: »I Morgen kommer Jesper

Fing, Fader din! Da skal du faa Kristenkød at æde og Kristenblod at drikke.« Da saa den sidste Dag kom, og Kirken skulde være færdig, sagde Bygmesteren til den fremmede: »Nu er vi snart færdige,

FRA UBBERUD

Jesper Fing!« I det samme forsvandt den fremmede op gennem Taget og lod sig ikke se mere. Men paa det Sted har Taget aldrig kunnet holde tæt, og hver Gang det er Uvejr, regner eller sner det ind, eller ogsaa blæser der Tagsten af.⁷⁰⁾

SKAMBY KIRKE. Dengang Skamby Kirke skulde opføres, var der en Trolde, som boede i en Høj ved Nørre Højrup, der kaldtes Findshøj. Denne Trolde blev meget vred, da han saa, der skulde bygges en Kirke i hans Nærhed, og han gik derfor om Natten hen og brød ned af Kirken, hvad Menneskene byggede op om Dagen. Saaledes kom Trolden Gang paa Gang og ødelagde Arbejdet. Folk dengang vidste

ogsaa godt, at hvor Korset var, havde det onde ingen Magt, og de byggede derfor Kirken i Form af et Kors. Derefter kom Trollden igen og vilde sparke Kirken om. Men denne Gang kunde han ikke faa noget til at falde. Men hans Fodaftryk blev siddende i en Grundsten i Kirken, hvor man kan se det den Dag i Dag.⁷¹⁾

RØDTJØRNEN PAA SKAMBY KIRKEGAARD. Dette Sagn handler om en gammel Rødtjørn, som staaer paa Skamby Kirkegaard. Det fortælles, at den har staaet helt fra Valdemar Atterdags Tid, dengang den sorte Død rasede over Landet. Alle de, som døde af denne Sygdom, skulde begravnes under dette Træ. Derfor er det ikke heldigt at færdes under det, og de, som vover at gaa tre Gange baglæns rundt om det, falder døde om paa Stedet.⁷²⁾

STUBBERUP KIRKE. Sagnet fortæller, at da der skulde bygges en Kirke i Stubberup Sogn, havde de begyndt at bygge den paa en Mark lidt uden for Martofte. Men hvad de byggede op om Dagen, blev revet ned om Natten, saa de maatte opgive Arbejdet dær. Saa bandt de to Stude sammen og lod dem gaa, hvorhen de vilde, og dær, hvor de lagde sig, skulde Kirken bygges. Studene lagde sig saa oppe paa en Bakke, og dær blev Kirken rejst og fik en meget god Klokke. Til Kirken knytter der sig en virkelig Historie om Klokkeren. For der fortælles, at Klokkeren havde saa stærk en Klang, at Murene ikke kunde taale Lydbølgerne, uden at de maatte bore et lille Hul i Klokkeren, Da den saa kom til at lyde igen, var der en Trolld, som ikke kunde lide dens Lyd, fortæller Sagnet. Han boede ude paa Nordfyn. Saa en Dag tog han en meget stor Sten og kastede den efter Stubberup Kirke for at knuse den. Men han havde ikke faaet Kraft nok paa den, for Stenen

faldt ned 2 km fra Kirken i en Fjord, som kaldes Langø Fjord. Stenen ligger der endnu og kaldes »Rød' Jyde«. ⁷³⁾)

MARSK STIGS GRAV. I Stubberup Kirke skal Marsk Stig være blevet begravet, og man har ved Undersøgelse fundet Skelettet af en Mand, hvad der tyder paa, at det er rigtigt. Han døde paa Øen Hjelm, men blev ført til Stubberup for at hvile i Fred dær. Den laa ogsaa paa hans Ejendom, idet den hørte under det daværende Eskebjerg, nu Scheelenborg. Om Natten førtes Liget til Kirken, og ingen maatte vide, hvor Graven var. Man frygtede, at hans mange Fjender ikke vilde lade ham i Fred. Kun hans Svende maatte vide Stedet. En ung Pige havde imidlertid set Skaren drage af Sted i Mørke og sneg sig bag efter. Hun fik ved Kirken Lejlighed til at tage et kostbart Klæde fra Kisten, men det bragte hende kun Ulykke. Hun blev senere gift med en af Marsk Stigs Svende, og da han saa Klædet, dræbte han sin Hustru, for at hun ikke skulde fortælle om den natlige Ligfærd. ⁷⁴⁾)

SVANNINGE KIRKE. Fra gammel Tid fortælles der, at Befolkningen i Millinge vilde bygge en Kirke. Der blev begyndt paa den om Dagen, men hver Nat kom Trolde og rev den ned, derfor fik Millinge ingen Kirke. Derimod var der en Due, der lagde Straa over Kors i Svanninge, hvor Kirken nu ligger. ⁷⁵⁾)

SØLLESTED KIRKE. I gamle Dage var der i Søllested en stor Gaard, kaldet Søllestedgaard, som ejedes af et Par rige Frøkener. Den Gang var der ingen Kirke i Søllested, men man maatte tage til Vedtofte Kirke. Vejen dertil var ikke god, der var en stor Bæk ved Hesselbjerg og en stor Bakke lige tæt ved Vedtofte. Engang var Strømmen saa stærk, at Vognen væltede.

Frøkenerne blev da kede af den Kirkefærd og byggede Søllested Kirke, som staar den Dag i Dag.⁷⁶⁾

AASUM KIRKE. Da Aasum Kirke skulde bygges, sad Bymændene paa Stævnet og var meget uenige om, paa hvilken af Bakkerne omkring Byen Kirken skulde bygges. Da saa de pludselig paa den nuværende Kirkebakke en hvid Hest, og saa blev Kirken bygget dær. Hesten har siden holdt til paa Kirkebakken, og hver Gang et Menneske i Sognet skal dø, viser den sig.⁷⁷⁾

KIRKEN, DER BLEV LYST I BAND. Ude i Højby Sø laa der en gammel Borg, som beboedes af en Adelsmand, der havde to Døtre, hvoraf den ene var forlovet med en ung Adelsmand. Men denne Adelsmand svigtede sin Kæreste, og derover blev disse Frøkener saa forbitrede, at de besluttede at dræbe ham. Og et Aar en Juleaften sejlede de over til Højby Kirke, hvor de vidste, de kunde træffe ham, og dræbte ham saa oppe bag Alteret. Dette kom den mægtige Pave for Øre, og han lyste Kirken i Band i 7 Aar, og i den Tid blev de døde begravet lige uden for Byen, hvor der var rejst et Kapel, Stedet hedder Ellingebjerg. Men dette blev dog Befolkningen for galt, at de ikke kunde benytte deres smukke Kirke. De skrev til Biskoppen i Roskilde, og han maatte saa skrive og bede Paven løse Kirken igen, og dette lykkedes ogsaa. Adelsmanden maatte rejste til Roskilde med sine to Døtre, for at de kunde faa deres Afladsbrev, men da var der ogsaa gaaet fem Aar. Nogle Pletter paa Træværket siges at være den dræbte Adelsmands Blod.⁷⁸⁾

BONDEN OG ST. OLUF'S BILLEDE. Til Bjerreby gamle Kirke, hvori jeg er døbt, knytter der sig mange gamle Sagn. Den er efter Sagnet bygget af en Bisp. Kirken var en gammel, eenlænget Bygning med en

senere Tilbygning, opført af Stenene fra et gammelt Kapel. Heri opbevaredes St. Olufs Billede: en Træfigur, som Bønderne troede kunde gøre Underværker og derfor bar rundt paa Markerne efter Tilsaaning for at faa Held og Lykke med den ny Høst. En Bonde havde saaledes gaaet med St. Oluf under Armen den lange Dag, og skønt han gik rask til, tog det længere Tid end beregnet, da Agrene laa saa spredte, og den ulykkelige Bonde kunde umulig naa Kapellet inden Solnedgang, som han ellers skulde. Han tog da St. Oluf med sig hjem og gemte ham i sin Bagerovn for at bringe ham paa Plads tidlig næste Morgen. Træt af Dagens Besværligheder sov Manden imidlertid over sig. Tjenestepigen, der ikke vidste, hvilken fornem Gæst Gaarden husede, tændte Ild i Ovnens til Bagning og brændte St. Oluf. Siden den Tid har Avlen været daarlig i den Gaard.⁷⁹⁾

KIRKEKLOKKER

TROLDENE I KIRKENS BJERG. Et kort Stykke Syd for den lille By Findinge tæt ved Ringe—Assens Landevejen ligger et Højdedrag, kaldet *Kirkens Bjerg*. Sagnet fortæller, at paa det højeste Punkt vilde Folk, der boede i Nærheden, bygge en Kirke, og de kørte Materiale til og begyndte at opføre den, men Troldene i Bjerget blev betænkelige ved dette, og hvad der blev bygget om Dagen, nedrev de om Natten. Men nu maatte Folkene til at sætte Vagt om Natten, og til sidst blev da ogsaa Taarnet færdigt. De hængte da en Klokke op i Taarnet, men Troldene kunde slet ikke taale at høre den Klang. Og næste Gang de skulde til at ringe

med Klokken, faldt den ud af Taarnet og slog et stort Hul i Jorden et Stykke derfra, og Hullet hedder den Dag i Dag Klokkedammen. Disse Trolde gjorde ogsaa Fortræd paa den anden Side af Landevejen; der var en smal Gyde, og ingen turde gaa dær om Aftenen uden at have et Stykke Staal i Hatten, for hvis de ikke havde det, kunde Troldene gerne faa Magt over dem. Den Gyde blev kaldt Ulykkesgyden.⁸⁰⁾

KIRKEKLOKKEN I GUDME SØ. Engang da der var Ufred i Landet, besluttede Herskabet paa Herregaarden Broholm at lade deres Kostbarheder overflytte til Nabo-Herregaarden Mullerup, der ligger et Stykke længere inde i Landet. Under Overfarten over Gudme Sø var de saa uheldige at tabe en meget stor Kobberkedel, der var fuld af Guldpenge. De søgte meget omhyggeligt efter den, men uden Resultat. Efter Sigende skal den ligge i Søen endnu. Foruden Kedelen ligger der i Søen en Kirkeklokke, der paa en eller anden Maade var bleven utilfreds og fløjet ud af et af Lydhullerne i Gudme Kirketaarn og ud i Søen, fra hvis Dyb den senere er bleven hørt, lige inden en eller anden Ulykke er hændt.⁸¹⁾

KIRKEKLOKKEN I HORNE. Jeg ved et Sagn fra Horne om den store Kirkeklokke, der er i Kirke-taarnet. Bispemanden var kommet til Sognet og vilde have Kirkeklokken til København for at faa den støbt om, og han fik den med stort Besvær ned fra Taarnet og fik den læsset paa en Vogn, forspændt med fire store Heste, og nu gik det med langsomme Skridt med den tungtbelæssede Vogn. Men da de kom til Sogneskallet, kunde de ikke køre Klokken længere. Men to smaa Heste kunde køre den tilbage i Ro og Mag. Kirkeklokken hænger endnu i Taarnet. Men den bærer stadig Mærker af Transporten.⁸²⁾

DE TRE KLOKKER I HUMBLE KIRKETAARN. Der er

et gammelt Sagn, som fortæller, at der i gamle Dage var tre Klokker i Humble Kirketaarn. De hed Anna, Johanne og Susanne. En Dag, der ringedes med alle tre Klokker, sagde den ene: »Anna og Johanne, vil

SEDEN KIRKE

I med, for nu rejser Susanne,« og i det samme fløj den ud af Lydhullet og faldt ned i Mosen Vesten for Kirken, eller som de siger, i Mosen Syd for Degnebakken. Der fortælles ogsaa, at der i Kirkens vestre Gavl findes et tilmuret Lydhul, hvor der rimeligvis, før Taarnet blev bygget, har siddet en Klokke, og der menes, at det har været »Susanne«. ⁸³⁾

DEN SVENSK KONGE OG KIRKEKLOKKEN. Et Sagn fortælles om den største af Højby Kirketaarns tre Klokker. Den havde saa høj og smuk en Klang, men den skal den svenske Konge have berøvet den, fordi han mente, den kunde høres over til Sverrig. Han fik paa en eller anden Maade en Blyklump sat i den,

og den tog dens smukke Klang, saa nu har den en underlig drønende Lyd. Trods mange Undersøgelser har det ikke været muligt at finde Stedet, hvor Blyet er indsat, saa det kan ikke blive fjernet, og Klokkeren faar aldrig sin gamle smukke Klang igen.⁸⁴⁾

KIRKEKLOKKEN I KIRKEBY. I mit Hjemsohn, Kirkeby i Svendborg Amt, gaar der et gammelt Sagn om, hvordan Kirken fik den Klokker, den nu har, en gammel Malmklokker med en sjælden kôn Klang. En Gang for mange Aar siden begyndte Kirkeklokkeren at ringe af sig selv. Den klang med en falsk og skurrende Tone, der kunde høres ud over hele Sognet, og Folk var meget forskrækkede, men der var dog ingen, der turde gaa op i Taarnet for at se efter, hvem det var, der ringede med Klokkeren. Den fik Lov at ringe, men da dette havde varet i tre Dage og tre Nætter, fløj Klokkeren ud af Taarnet og ned ved Aaen i en Dal, hvor den sank i Jorden og blev ved at ringe. Saa var der nogle Mænd, der besluttede at grave Klokkeren op, og de gik straks i Gang med Arbejdet, men længe gravede de forgæves, Klokkeren blev ved at ringe nede i Jorden. En Dag under Arbejdet sagde pludselig en af Mændene, at han kunde se Klokkeren, men aldrig saa snart havde han sagt dette, før Klokkeren forsvandt i Dybet og hørtes aldrig mere, og saa fik Kirken den Klokker, den nu har. Og det Sted ved Aaen, hvor Klokkeren forsvandt, blev kaldt *Klokkedalen*, og det Navn har det beholdt omtrent op til vore Dage.⁸⁵⁾

KIRKEKLOKKEN I KRARUP. Førend Krarup Kirke blev bygget, var der Trolde i Bakken, som Kirken skulde bygges paa. Da Kirken var opført, blev der hængt en Kirkeklokker i en Galge ved Siden af, og da Folk ringede med den, maatte Trolde til sidst flytte. Et andet Sagn fortæller dog, at Kirkeklokkeren

engang skulde støbes om. Dette Arbejde skulde udføres af en Mand, som hed Essing. Men han beholdt selv det Kobber og Messing, som var i Klokken, og støbte en anden af Jern og Bly. Siden naar der blev ringet med den, lød det ud af den:

Kobber og Messing
stjal Hr. Essing.
Jern og Bly
det kom deri!

Da var det en Dag, de ringede med Klokken, at den røg af sit Leje og ned i en Mose Vest for Kirken. Saa var det engang, at nogle Mænd vilde grave den op. Men de maatte ikke tale, imens de arbejdede. Endelig stødte den ene Mands Spade mod Klokken, og han udbrød: »Her er den!« Men i det samme sank den dybt ned i Jorden. Men undertiden kunde de høre den klinge saaledes nede i Jorden:

Ding, Dang,
Klokkens Klang
ned i Kæilemose,
giv Koen Hø,
giv Smør i Grød,
giv den gamle Mand sin Davre.

Vandet dær, hvor Klokken sank, var siden den Tid helligt, og syge kunde blive helbredet. Men det tabte sin Kraft, fordi Folk kom med nogle skabede Heste fra Lydinge eller Snarup.⁸⁶⁾

SAGN OM STEN

RYDESTENEN. Ovre paa Hindsholm boede engang i gamle Dage en Trolld, som gik og ærgrede sig over Egense Kirke, som han kunde se, og han tog da en meget stor Sten og kastede efter Kirken, men Stenen kom knap langt nok, den faldt ved Hasmark, som er godt et Par Kilometer Øst for Egense, og dær ligger den endnu og kaldes *Grydestenen*.⁸⁷⁾

STENEN VED HASMARK. Ved Hasmark Mejeri ligger en meget stor Sten, hvorum der er følgende Sagn. Der boede i gamle Dage ude paa Hindsholmen en Trolld, der ikke kunde taale at høre Kirkeklokker ringe. Da han engang hørte Norup Kirkeklokke, greb han en mægtig stor Sten for med den at knuse Norup Kirke. Stenen faldt ved Hasmark, hvor den endnu ligger. Man fortæller som en fynsk Vittighed, at hver Gang Stenen »lugter«, at Bageren kører forbi med nyt Brød i sin Vogn, vender den sig tre Omgange.⁸⁸⁾

HESSELAGERSTENEN. I. Min Hjemegn er Hesselager paa Sydfyn, og det er fra denne Egn, jeg vil fortælle lidt om *Damestenen*, som ligger ude paa Hesselagermarken. Der fortælles, at det var en gammel Heks, der boede ovre paa Langeland, og hun var blevet lynende gal paa Svindinge Kirke, og en Juleaften besluttede hun at knuse Kirken. Da tog hun denne store Sten og lagde i sit Strømpebaand, og saa slyngede hun Stenen over til Fyn i Haab om at træffe Svindinge Kirke, men den faldt ned paa Marken et Stykke uden for Hesselager. Derover blev hun saa

rasende, at hun for over og satte sig paa Stenen, og der fortælles videre, at hun kom igen hver Julenat og satte sig paa den, og ingen af dem, der gik derud, kom tilbage igen.⁸⁹⁾

II. Der gaar det Sagn om Hesselagerstenen, at en Heks ovre paa Langeland var blevet vred paa Hesselager Kirke, og af den Grund kastede hun Stenen derover for at knuse den. Desværre faldt den ned et Stykke derfra, og derover blev hun saa vred, at hun en Nat hvert Aar kom og satte sig paa Stenen, og alle levende Væsener, hun saa derfra, forvandlede hun til Sten. Ingen turde gaa derud om Natten, da de ikke vidste, hvad Nat hun var der.⁹⁰⁾

III. Langt ude paa Hesselager Mark paa Sydfyn ligger den største Sten i Danmark, den kan ikke ses ret langt væk, da det halve af den er under Jorden. Der fortælles, at det var en Heks, der ovre fra Langeland kunde se Svindinge Kirketaarn, og herover blev hun saa irriteret, saa hun tog en mægtig Sten i sit Strømpebaand og kastede den efter Kirken, men da Stenen naaede ud til det øde Sted, hvor der ingen Menneskeboliger var, kom der en Engel ned fra Himlen og satte sin Fod paa den, saa den faldt ned dær, hvor den nu ligger. Oven paa Stenen er der et Mærke som af en Fod, og der fortælles, at det var dær, Englen satte sin Fod. Det var først i Frederik den Syvendes Tid, at Jorden blev gravet fra den i den ene Side, og ved denne Side er den nu højere end et almindeligt Hus.⁹¹⁾

STENEN I KRARUP. I Krarup Have er der en stor Sten, som en Jætte fra Ærø har kastet efter Kirkeklokkerne i Krarup, fordi han ikke kunde lide at høre dem. Men Stenen naaede ikke længere end til Krarup Haves Udkant.⁹²⁾

KRARUP KIRKE ligger paa en høj Bakke. I denne

Bakke boede i gamle Dage en Trolde med sin Familie, men da Kirken skulde bygges, kunde Trolden ikke mere bo i Bakken og flyttede derfor bort. Da han forlod Bakken, kastede han nogle store Sten efter Kirken, disse naaede dog ikke helt derop, men blev liggende i en Mark neden for Bakken, hvor de har ligget, indtil de for nylig er sprængt og ført bort.⁹³⁾

KROPSTEN. Rundt langs Helnæskysten ligger store Rullesten, den største af dem hedder *Kropsten*. Gamle Folk siger om den Sten, at den vil en Dag vende sig, og det skal være et Tegn til, at den yderste Dag er nær forestaaende.⁹⁴⁾

STENEN I MUNKEBO. Paa Præstegaardens Marker ved Munkebo findes en Stendysse med en meget stor Sten over, som efter et gammelt Sagn er kommet dertil paa den Maade, at da de Munkebo Folk var travlt optaget af at opføre deres Kirke, boede derovre paa Sletten en fæl Trolde, som saa sig gal paa Kirken, efterhaanden som den blev opført, og han tog derfor i sin Vrede en meget stor Sten og slyngede den over Odense Fjord lige i Retning af Munkebo Kirke, men hans Kræfter har ikke kunnet strække til, for Stenen naaede ikke Kirken, men faldt i Præstegaardens Mark, men at Trolden har været meget stærk, fremgaar af, at der endnu findes Mærker i Stenen af hans Fingre.⁹⁵⁾

TROLDKVINDE FRA PIPSTORN SKOV. I Pipstorn Skov ved Faaborg er der en Bakke, som i gamle Dage var beboet af Jætter og Trolde. Paa Avernakø var der en Præst, som stræbte efter at faa alle Bjergfolk og Trolde udryddet, og han kom derfor i Trætte med en Troldkvinde fra Pipstorn. Da Troldkvinde ikke mente, Præsten havde noget at gøre ovre paa Fyn, besluttede hun at dræbe ham og ødelægge

Kirken en Søndag, naar han stod for Alteret. Hun fyldte da sit Forklæde med Jord fra Bakken, saa der blev et stort Hul i den, og derefter begav hun sig paa Vej til Stranden, men da hun var naaet omtrent derved, gik der Hul paa Forklædet, og hun tabte noget, hvoraf der blev en stor Høj. Med den Jord, hun havde tilbage i Forklædet, begyndte hun at lave en Vej over til Avernakø. Det Vejstykke blev kaldt Katterød Rev. Men da Jorden ikke kunde slaa til, samlede hun en Haandfuld Sten, som hun kastede af fuld Kraft over imod Kirken. De naaede dog ikke over til Øen, men de faldt i Havet og fik Navnet *Grydestenene*. Da hun blev ved med at have Uheld med sig, blev hun tilsidst ærgerlig og kastede den sidste Jord fra sig, og deraf blev der to Øer, som kaldes *Bjørneholme*.⁹⁶⁾

ST. KNUDS STEN. Ved Assenbølle i Vissenbjerg Sogn staar der en Sten, *St. Knuds Sten*, paa hvilken efter Sagnet Knud den Hellige hvilede sig under sin Flugt for Oprørerne. Den er nu fredet.⁹⁷⁾

TROLDKVINDEN, DER VILDE BYGGE BRO. Et Stykke ude i Store Bælt omtrent ud for Byen Maale ligger der en Ø, som kaldes Romsø. Saa fortæller Sagnet, at der engang var en Troldkvinde, der vilde gøre Øen landfast med Halvøen. Hun tog et stort Forklæde fuldt med Sten og begyndte at drysse dem i Bæltet. Men da hun saa var naaet Halvvejen, gik Forklædebaandet i Stykker, og hun tabte alle de sidste Sten i en stor Bunke, som tydelig kan ses, naar det er Lavvande.⁹⁸⁾

SKAMBY KIRKE er meget gammel. Da den blev bygget, vilde en Trold ødelægge den, og han tog en Mængde store Sten ude ved Stranden og kastede efter den, men de røg alle sammen forbi Kirken og blev liggende et Stykke længere Syd paa, derfor er

der saa mange Sten paa det Sted, og af dem har Stensby faaet Navn. Men Trolden blev saa arrig, at han løb hen og sparkede til en stor Kampesten i Kirkemuren. Stenen kunde han dog ikke rokke, men Mærket af Troldens Fod sidder endnu i Stenen⁹⁹).

SNØDE KIRKE. Ifølge et gammelt Sagn skulde der, da Snøde Kirke blev bygget, have boet en Jætte paa Lolland, denne Jætte var ikke glad ved Byggeriet, fordi Kirken, der ligger meget højt, spærrede Udsigten for ham. Han besluttede da at forsøge, om han kunde skyde Kirken ned. Han greb da en stor Sten og slyngede den af al Magt i Retning af Kirken. Stenen naaede dog ikke saa langt, den faldt ned lige foran Kirkebakken og slog et stort Hul i Jorden, hvor der saa efter nogen Tids Forløb blev fyldt med Vand. Folk fra Egnen paastod, at det var bundløst, og endnu for halvtreds Aar siden turde Folk ikke gaa over Dammen, naar der var Is paa; de var bange for at dumpe igennem, for saa troede de, at de var fortabte.¹⁰⁰)

STENEN I FULTOFTE. Sagnet fortæller, at det var en Trold, der byggede Aarslev Kirke, men da han saa Nr. Lyndelse Kirke, der er større og smukkere end Aarslev, blev han gal i Hovedet. Saa fandt han en vældig stor Sten, tog den med op paa Bakken, hvor Aarslev Kirke ligger, og slyngede den mod Kirken i Nr. Lyndelse for at knuse Taarnet, men Trolden havde nu ikke sigtet helt rigtigt, for Stenen faldt i Fultofte, og den var saa stor, at da den blev slaet i Stykker, var der Grundsten nok til et helt Stuehus.¹⁰¹)

LEVENDE BEGRAVET KIRKEVARSLER

KIRKEVARSLER. I. Naar en ny Kirkegaard blev anlagt, skulde der begraves et Dyr derpaa, før der blev begravet Mennesker, for den første, der blev lagt i Jorden, maatte gaa som Varsel, naar nogen skulde dø. Undertiden var det et Faar eller et Lam, Kirkelammet, undertiden et Føl eller en Hest, Helhesten. Men dengang Bellinge Kirkegaard blev anlagt, begravede man en Kvinde først, og saa maatte hun gaa som Varsel.¹⁰²⁾

II. Nr. Lyndelse Kirke er bygget over et Lam. Hver Juleaften blev der lagt en Tot Hø op paa Kirkediget til Kirkelammet.¹⁰³⁾

III. I gamle Dage havde de noget, som de kaldte Kirkevarslet. Det var gerne et lille hvidt Lam, som Folk saa om Aftenen. Og saa vidste de, at naar det viste sig, saa betød det, at der skulde dø et Menneske i Familien. Sagnet fortæller, at da man her i Landet begyndte at bygge Kirker, skete det mange Steder, at det, som var bleven bygget op om Dagen, blev revet ned igen om Natten, uden at nogen vidste, hvordan det gik til. Men saa var der nogle, der fandt paa at begrave et levende Lam under Kirken, for saa mente de ikke, at de onde Magter kunde rive mere ned. Det hjalp ogsaa. Fra den Tid var der ikke mere i Vejen. Det var saa det Lam, som var blevet levende begravet under Kirken, Folk mente, de saa somme Tider. Og saa betød det altid et Dødsfald.¹⁰⁴⁾

BARNEHØJ. I Nærheden af Alléskoven ved Faaborg ligger Barnehøj, som har givet den nærliggende Gaard Navn. Der skal engang være begravet et levende Barn, fordi man troede, at det var en Skifting, men da Barnet var kommet uskyldig af Dage, hørte man undertiden dets Skrig, dog skulde det ikke være godt at høre det, da det varslede om Ulykke for den, som hørte det. Andre Fortællinger siger, at Barnet er begravet dær for at standse en smitsom Sygdom. Hvis nogen begyndte at grave i Højen, vilde Gaarden brænde.¹⁰⁵⁾

EN HUND LEVENDE BEGRAVET. I. Der var et Sted, hvor Manden lige var død, og han kom hver Aften hjem til Gaarden og lavede Ulykker. For at han nu ikke skulde komme mere, lod de en levende Hund nedgrave i Porten, og det hjalp; over den turde den døde ikke gaa.¹⁰⁶⁾

II. Der fortælles, at hvis vi vilde have fine blanke Heste hele Aaret rundt, skulde der under Krybben indemures en levende Hundehvalp, der endnu ikke havde faaet Øjne.¹⁰⁷⁾

III. Jeg har hørt fortælle, at en Mand, der lige havde faaet en ny Staldlænge bygget, lod en levende Hund nedgrave i Stalden for at blive fri for Spøgeri.¹⁰⁸⁾

EN HUGORM LEVENDE BEGRAVET. I gamle Dage var det Skik, at naar Køerne vilde kaste Kalven, skulde der nedgraves en levende Hugorm i en Flaske under Dørtrinnet til Stalden.¹⁰⁹⁾

VARSLER OG SPAADOMME

HELHESTEN. Det gamle Sagn om Helhesten findes ogsaa paa Ærø og navnlig i Ærøskøbing. Den er et Dødsvarsel og høres kun dær, hvor nogen skal dø. Den er hovedløs og humper paa 3 Ben igennem Gaderne med en Lyd som en Hest, hvis Sko ligger løse. Man møder den undertiden paa Gaden, men dog oftest paa Kirkegaarden. En Nat mødte Vægteren den paa Gaden og kom til at ride paa den. Helhesten løb Byen rundt med ham, indtil den kom til Raadhuset, hvor Vægteren stod af og bandt den ved et Træ. Da han om Morgenens vilde se efter sin Hest, var det en Høvlspaan.¹¹⁰⁾

SAGN OM KIRKELAMMET. I. Ifølge »Traps Danmark« er der i Aarup Kirkes Vaabenhus i Sydmuren indmuret en Sten med et Billede, der skal forestille St. Jørgen og Dragen. Det er dog ikke bedre, end at Folk i gamle Dage mente, det var et trebenet Lam (Kirkelammet). At møde det uden for Kirkegaardsmuren om Natten betød Dødsfald for en selv eller i ens nærmeste Familie.¹¹¹⁾

II. I mit Hjem paa Thorbøllegaard boede for mange Aar siden en Mand, der hed Ole Thorbølle. En Aften var Ole Thorbølle ude og kom sent hjem. Paa Vejen hjem kunde han høre, der var noget bag ved ham, han saa sig tilbage og saa da, at et Lam fulgte ham, og det blev ved at følge ham helt til Indkørslen til Gaarden, hvor det forsvandt. Nogle Dage efter havde Ole Thorbølle et Barn, der døde.

De troede fuldt og fast, at det var et Varsel, at det var Kirkelammet.¹¹²⁾

III. Mit Fødehjem laa paa Højrup Mark. Lige tæt ved løb Vejen over en Bæk. En Dag, mens jeg endnu var Dreng, gik jeg og legede med min Søster nede ved Broen. Saa ser jeg noget hvidt et Stykke henne. Det bliver ved med at hoppe ned i Bækken og op igen, ned og op. Saa siger jeg til min Søster: »Kan du se det hvide derhenne?« »Ja,« siger hun, »det er jo et Lam.« »Hvorfor mon det bliver ved med at hoppe ned i Bækken og op igen?« spørger jeg. »Aah, det dukker sig bare i Græsset, saa du ikke kan se det,« svarer hun. Men Lammet kom nærmere, mens det blev ved med sin Hoppen op og ned. Til sidst var det kommet helt hen til Broen, hvor vi stod. Min Søster gik ned og klappede det, men saa snart hun rørte ved det, forsvandt det. Vi skyndte os hjem og fortalte vor Oplevelse for Moder. Saa snart hun havde hørt det, sagde hun: »Saa lever lille Ane ikke længe, for det er Kirkelammet, I har set.« Ane var vor lille Søster, som laa og var syg, og ganske rigtig, et Par Dage efter døde hun.¹¹³⁾

IV. En gammel Mand fra Højrup fortæller: Da jeg var blevet konfirmeret, kom jeg til Gummerup at tjene. En Aften var jeg gaaet hjem for at se til Bedstemoder, som var syg. Da jeg gik tilbage til Gummerup, skulde jeg gennem Skovgyden. Det var lidt Maaneskin den Aften, men da der var store levende Hegn ved begge Sider af Vejen, var der alligevel omtrent mørkt. Pludselig saa jeg noget hvidt smutte over Vejgrøften et Stykke henne. Straks troede jeg, det var en Maanestraale, der var kommet ned mellem Hegnene, men lidt efter smuttede det hvide atter over Vejen og ned i den anden Vejgrøft, og denne Gang kunde jeg se, at det var et Lam.

Lammet smuttede over Vejen foran mig flere Gange. Da jeg kom til Gummerup, spurgte min Madmor mig om, hvordan Bedstemoder havde det, og jeg sagde, at det var ikke saa godt, og jeg saa hende nok ikke mere. Hvor kunde jeg vide det saa bestemt. Jo, for jeg havde set Kirkelammet paa Vejen hertil. Dagen efter kom min Søster ogsaa over og fortalte, at Bedstemoder var død.¹¹⁴⁾

V. Et gammelt Sagn siger, at der gaar et trebenet Kirkelam paa Nr. Lyndelse Kirkegaard hver Nat Kl. 12. I Aaret 1916 købte min Far en Gaard dær ved Byen, jeg var ca. 10 Aar dengang. Det var en Aften, at jeg kom til at tale med vor Karl om dette med Kirkelammet, og han troede det altsaa og vilde ogsaa have mig til at tro det, men det vilde jeg ikke, saa bød han mig 5 Kr. for at gaa rundt om Kirken med en Favn Hø om Natten Kl. 12, det gjorde jeg saa, fra den Dag af troede han det ikke mere.¹¹⁵⁾

FORSKELLIGE VARSLER. I. Af en gammel Mand har jeg hørt følgende Oplevelse fortælle. For en Del Aar siden kom han en Aften gaaende ad Landevejen, der fører igennem Langaa og efter Øksendrup. Det var meget sent, og Vejen var folketom. Da han var lige ud for en Gaard midt i Langaa By, kom der en Kvinde ud fra Gaarden bærende en Bylt paa Armen. Det saa ud, som om det var et Barn, hun bar paa. Hun gik rask hen ad Landevejen, og Manden undredes over, at nogen var saa sent ude med et lille Barn. Han fremskyndte sin Gang for at indhente hende og se, hvem det var. Han naaede hende lige ud for Kirken og hilste »God Aften.« Men idet han vendte sig om imod hende for at se, hvem det var, forsvandt hun pludselig. Nogle Dage før dette skete, var en ung Pige død fra sit lille Barn, og det var bleven anbragt i den omtalte Gaard. Da Manden

kom hjem, fortalte han sin gamle Fader, hvad han havde oplevet, og denne sagde da efter et Øjeblik Tøven: »Du skal se, det er den døde Pige, der har hentet sit Barn.« Det viste sig senere, at Barnet var blevet sygt den samme Aften, som Manden var ude at gaa, og at det døde omkring ved det Klokkeslæt, da Manden gik forbi Gaarden. Manden, der havde denne Oplevelse, er født i Svindinge.¹¹⁶⁾

II. Gamle Ole fortæller: Mens jeg var Dreng (omkring 1850), var jeg en Aften alene hjemme med min Bror. Vi var kommet i Seng. Over vor Seng hang Pengeskabet, hvor Far havde en Del Penge liggende. Da ser vi pludselig vor Nabo staa i Stuen i bar Skjorte, han gaar hen og ser vist paa Pengeskabet og forsvinder saa igen. Da Far kom hjem, fortalte vi, hvad vi havde set, og saa siger Far: »Saa skal I se, vor Nabo dør snart, og at Familien ikke har Penge til Kiste, men vil laane af os.« Ikke ret længe efter døde vor Nabo, og Enken kom over til Far for at laane Penge til Kiste og Begravelse. (Koesmose i Kauslunde Sogn).¹¹⁷⁾

III. Af Varsler husker jeg følgende fra Herregaarden Skovsbo i det østlige Fyn. Det var den saakaldte *hvide Dame*, som undertiden viste sig og som Regel havde Døden i sit Følge. En Forpagter Andersen, som ellers ikke lod sig skræmme af den Slags Fortællinger, boede engang paa Godset og sad en Aften i Spisestuen og ventede paa sin Hustru, som var paa Besøg i en Nabogaard, kørende i en lukket Vogn. En lille Søn sov trygt i Værelset ved Siden af; da pludselig høres der Vognrumlen. Forpagteren drejer Hovedet for at lytte og ser i det samme *den hvide Dame* staa ved Buffeten. Stille og med vemodigt Blik sænkede hun Øjnene mod Gulvet. Med Iver kastede han sig over sit Arbejde, mens en underlig Følelse

betog ham. Et Øjeblik efter hørte han atter Vognen rumle over Gaarden samt tre stærke Piskesmæld, og saa troede han, at det var hans Hustru, der kom hjem. Betydelig lettet ilede han ud for at tage imod hende, men ganske forfærdet stod han — Gaarden var tom. En halv Time efter kom hans Kone, som straks spurgte, hvad han fejlede, for han var saa bleg, men han svarede, at han var søvnig. Otte Dage efter døde deres lille Dreng, kvalt i en Strubehoste.¹¹⁸⁾

IV. Min Mormor har fortalt, at hun en Nat, hun sad og vaagede over en ung Karl, der laa syg af Brystsyge, saa et hvidligt Lysskær glide hen forbi alle tre Vinduer hen til Gangdøren, som sprang op og et Øjeblik efter slog i igen, og saa gled det hvide Skær tilbage forbi Vinduerne igen. Tre Dage efter var den unge Mand død.¹¹⁹⁾

V. Mormor boede i Neder Holluf i Fraugde Sogn. Engang havde hun i flere Dage gaaet og ventet sin Broder og Svigerinde, der boede i Allested, paa Besøg. En Nat hørte hun saa en Vogn rulle op over Gaarden, Gangdøren blev lukket op og i, og saa kørte Vognen bort igen. Næste Dag fik hun ridende Bud om, at hendes Svigerinde var død om Natten.¹²⁰⁾

VI. En Nat laa hun og kunde ikke sove. Da hørte hun det rasle, pusle og banke oppe paa Loftet, hvor der laa nogle Havreavner. Hun kunde ikke forstaa, hvad det skulde betyde, for der var ingen i hendes Familie, der var syge og kunde ventes at skulle dø. Et Par Dage efter døde Naboen, og Mormor blev kaldt derhen for at hjælpe til med at lægge ham i Kiste. Men da hun kom derover, havde de ingen Havreavner, som man dengang brugte til at lægge i Bunden paa Kisten, og Mormor sagde til dem, at de kunde hente nogle ovre fra hendes Loft, og nu kunde hun forstaa, hvorfor det havde puslet og ban-

ket ved de Havreavner. Det havde varslet om, at de snart skulde bruges til at lægge under Lig.¹²¹⁾

VII. En Aften stod min Mormor og hendes Kusine Stine i Dagligstuen hjemme i Neder Holluf. Da hørte de Fodtrin uden for Vinduerne og derefter tre haarde Slag paa Vinduessprossen paa den midterste Karm Vinduer. De gik hen og lukkede et Vindue op, men der var intet at se i den maanelyse Gaard, og Portene var lukkede. Dagen efter fik de Bud om, at Stines Broderkone i Allested var død pludselig, akkurat paa den Tid, Varslet var hørt.¹²²⁾

VIII. En Dag gik en Kone i Nr. Lyndelse og gravede i sin Have. Da kom en sort Høne gaende og blev ved med at gaa omkring hendes Ben og om Spaden, saa hun ikke kunde komme til for den. Til sidst blev hun utaalmodig, tog en Klump Jord og kastede efter Hønen. Saa snart hun havde gjort det, lettede Hønen og fløj lige op paa Kirkegaarden, hvor den forsvandt. To Dage efter blev Konen syg og døde.¹²³⁾

LINDORMEN PAA LANGELAND. I Stranden ud for Ristinge Klint paa Langeland boede der for mange Hundrede Aar siden en Lindorm. Og i Ristinge By boede der en ung Mand, der var blevet spaaet, at Lindormen skulde forvolde hans Død. Af Angst for denne Spaadom tog han, der var Sømand, Hyre med et Skib til Norge og tog fast Ophold dær. Men Lindormen krøb om Natten op paa Klinten, røvede Bymændenes Kvæg, Faar og Lam og forvoldte derved stor Skade. Alle Mænd i Byen, baade unge og ældre, bevæbnede sig da, saa godt de kunde, med Forke, Grebe, Plejle, og hvad de kunde bruge som Vaaben, og gik en Aften ud, hvor Ormen plejede at komme i Land. De delte sig i to Flokke, og da Uhyret kom, angreb de det fra begge Sider,

og det lykkedes ogsaa at faa det dræbt. Men at Kampen har været haard, kan vi forstaa, naar vi hører, at den i Døds Kampen slog en stor Dal ind i Klinten med sin Hale. — Den døde Lindorm blev liggende paa Strandbredden under Klinten. Da den unge Mand hørte, at Lindormen var dræbt, kom han hjem, og første Søndag efter Hjemkomsten gik han sammen med sine Forældre ud at se den døde Lindorm. I sin Glæde over, at han nu mente sig uden for Fare fra den Side, sparkede han til Ormen, men derved stak et lille Ben af denne gennem hans tynde Sko og saarede ham let i den ene Taa. Det Saar blev paa faa Dage saa slemt, at Sømanden døde deraf. Nu blev Lindormen begravet nede i Dalen, og en lille Høj opkastet over den. Højen og Dalen kaldes endnu for *Lindormegraven*.¹²⁴⁾

ANSIGTET I KIRKEMUREN. Naar vi Børn hjemme skulde over at se til Bedstemoder, som boede paa den anden Side af Kværndrup, kom vi forbi Kirken, som ligger smukt paa en Bakke. Vi kunde da aldrig gaa forbi Kirken uden at gaa derop, thi i Kampestensmuren forneden er der et mærkeligt Ansigt indhugget, og om dette blev der fortalt, at det hvert Aar flyttede sig et lille Stykke ned paa Muren, og naar det engang naaede Jorden, skulde Verden forsvinde. Vi syntes da hver Sommer, naar vi kom der, at vi tydeligt kunde se, at Ansigtet havde flyttet sig et Stykke, og dette var der jo noget vist sørgeligt i. Nu kan vi derimod saa godt gaa der forbi uden at tænke videre paa Ansigtet, der dog sidder paa sin gamle Plads endnu.¹²⁵⁾

VERDENS UNDERGANG. I. Ved Bellinge er der en Bro over Odense Aa, dær hvor Aaen skærer Landevejen. Spaadommen lyder, at naar de sidste Tider nærmer sig, vil der skyde en Ø op midt i Aaen

lige ud for Broen, og naar der en Dag staar en hvid Ko paa Øen og brøler efter Vand, da skal Verden forgaa.¹²⁶⁾

II. Naar Verdens Undergang nærmer sig, vil der gro en Ø op midt i Odense Aa ovre ved Bellingebro og der vil komme en saadan Tørke, at Aaen tørrer helt ud. En Dag kommer der en hvid Ko, den staar ude paa Øen og brøler efter Vand, men der er ikke saa meget i Aaen, at den kan faa noget at drikke. Saa skal Verden forgaa. Saa plejer de gamle at føje til: »Ja Øen er begyndt at komme, nu venter vi bare paa Koen.«¹²⁷⁾

III. Mod Tidernes Ende skal der komme en vældig Krig, hvor alle skal med, selv Drengene med deres Tøjrekøller og de gamle hvidhaarede Mænd med deres Plovskærer. Omkring Odense og inde i Byen vil det komme til et vældigt Slag, og naar Blodet flyder i Byens Gader, saa en And kan svømme i det ind ad Vesterport, skal Verden forgaa.¹²⁸⁾

SPØGELSER OG GENFÆRD

M UÆRLIGT MARKSKEL. I. Der var en Del Husmænd, som havde faaet Jord fra Filstrupgaard, men de havde ikke Hegn mellem deres Marker, saa det var jo ikke saa sjældent, at en Plov gik ind i Naboens Mark og stjal en Fure eller to, snart her, snart dær. For det meste blev den vel pløjet tilbage næste Aar og tog saa et Par andre med sig. Men kommer vi der nu en Aften silde, saadan ved Tolv-Eettiden, kan vi se dem, der har pløjet ind af Naboens Marker, gaa som Genfærd og pløje deres Marker. Men vi skal bare skynde os at gaa forbi og

ikke se efter dem. Hvis vi bliver staaende og ser paa dem, kommer en af dem hen til os, og saa kan vi gøre, hvad vi vil, vi kan ikke gaa vor Vej. Husmanden giver os Tømmerne, og saa maa vi pløje for

VESTER SKERNINGE KRO

ham. I kan tro, det er ingen hyggelig Historie at gaa dær op og ned i Plovfuren og hele Tiden høre Genfærdets tunge, sjaskende Skridt bag ved sig. Vi maa pløje seks Omgange for ham, hvis vi ikke kan være saa heldige at tabe en Træsko, for gør vi det, er vi fri. Det er vel, fordi der er Jernplader under Træskoene.¹²⁹⁾

II. Nede paa *Julskov* gaar Sagnet om en Herremand, der hed *Strand*, han var saa ond ved sine Folk, og desuden stjal han Jord fra Bønderne. Om Natten gik han og pløjede den ind til sig. Derfor maa han endnu hver Nat gaa og pløje. Hans Kone var med,

og det var somme Tider koldt. Hun raabte derfor til sin Mand: »Jeg fryser!« Og han svarede: »Gak til Julskov og varm dig!« Og det gaar nu som et Ordsprog blandt Folk. Naar det blæser og er koldt, da lyder Ekkoet endnu: »Gak til Julskov og varm dig.«¹³⁰⁾

III. Der fortællles et Sagn om Herregaarden Lammehave. Lammehavemose og Sødingemose støder sammen, og der er sat nogle Skelpæle imellem dem. Engang levede der paa Lammehave en Herremand, der var meget gerrig, og han var derfor ikke tilfreds med sin Mose, men han vilde gerne have noget mere. Saa en Nat gik Herremanden ud paa Mosen og flyttede Skelpælene, der stod mellem Moserne, saa at hans Mose blev noget større. Der var nogle Mænd, der opdagede det, og saa skulde Herremanden gaa ud paa Mosen og stille sig paa den Jord, som de mente, han havde taget, og saa skulde han gøre Ed paa, at han stod paa sin egen Jord. Da Dagen kom, gik Herremanden ud i sin egen Have og fyldte lidt Jord i sine Støvler, og saa tog han dem paa og gik saa ud paa Mosen og gjorde Ed paa, at han stod paa sin egen Jord. Nogle Aar efter døde Herremanden, og det varede ikke ret længe, inden der var nogle Folk, der fortalte, at de havde set en Skikkelse gaa ude paa Mosen og flytte Skelpæle, og det var Herremanden, og saa havde de hørt en Stemme, der raabte: »Jeg fryser! Jeg fryser!« og saa var der en anden Stemme, der svarede: »Gaa til Lammehave og varm dig. Gaa til Lammehave og varm dig!« Det Sagn var der mange, der troede paa.¹³¹⁾

IV. For ca. hundrede Aar siden laa der i Lørup to Gaarde ved Siden af hinanden. Deres Jorder laa Side om Side i to meget lange og smalle Strimler, som naaede helt ud til Sødinge, saa der var meget

langt ud til Grænsen. Ejerne blev da enige om, at den ene skulde flytte Gaarden ud i den yderste Mark, og de skulde dele Jorderne, saa den udflyttede Gaard derved kom til at ligge midt i Marken. Da de fik Landmaaler, hed det sig i Folkemunde, at Konen i den udflyttede Gaard, gav ham Stikpenge for at faa maalt til deres Fordel. Men ingen vidste noget bestemt. Sagnet gik, at det spøjte slemt paa den Gaard, det raslede med Landmaalerkæder, saa der ikke var til at være, og ikke længe efter solgte de Gaarden. Den blev saaledes solgt fire Gange, men Jorden blev ikke maalt før 1916. Da købte min Morbror, Aage, den. Han købte for at lægge noget Jord ind til *Højvang*, og saa solgte han den igen. Af den Grund blev Jorden maalt op. Det viste sig, at der var ca. seks Td. Land mere, end der hele Tiden har været garanteret fra Ejer til Ejer. Den udflyttede Gaard hed *Risselund*. Den anden hed *Lørupgaard* og ligger i Lørup og hører til Ryslinge Sogn.¹³²⁾

FORVALTERENS ED. Et gammelt Sagn, som er passeret ved Herregaarden Bramstrup, der ligger en halv Mil fra mit Hjem, er følgende: Paa den Tid, det skete, ejedes Gaarden af en Grevinde, der laa i Strid med en Mand om en Eng og en Lund (Langholm Eng og Lund). Da der skulde dømmes imellem dem, blev Retten sat paa Stedet. Forvalteren paa Gaarden skulde vidne for Grevinden. Han tog da og fyldte noget Jord i sine Støvler af den oppe ved Gaarden. En Bøgegren af Gaardens Træer satte han i sin Hat. Da han saa skulde aflægge Ed, sagde han: »Jeg aflægger Ed paa, at jeg staar paa Bramstrups Jord og under dens Træer.« Paa det Grundlag vandt Grevinden Sagen. Forvalteren gik nu op og meldte Grevinden Sagens Udfald, og hvorledes det var gaaet til. Hun blev da meget vred og svarede ham:

»Er Lunden og Langholm min, da er Helvedes Pine din.« Og saa fortælles der videre, at da Forvalteren var død, gik han igen i Skikkelse af en Kalv, der vandrede nede ved Langholm Lund om Natten og brølede, saa Folk, der boede i Nærheden, ikke kunde faa Ro til at sove. De maatte saa flytte bort fra Stedet for at faa Ro.¹³³)

BILLESBØLLE. I Fjelsted Sogn ligger en Gaard ved Navn Billesbølle, der har været ejet af Familien Bille. Det fortælles, at paa Vejen mellem nævnte Gaard og Rørup Kirke kan man enkelte mørke Nætter høre en fin Stemme sige: »Uh, jeg fryser, lad os gaa hjem,« medens en grov Stemme svarer: »Det kan vi ikke endnu for de store Hunde.« Det skal være Anders Bille og Hustru, der ikke kan finde Ro i Graven. I den nordre Gavl paa Billesbølles Stuehus sad en Sten, hvorpaa Familien Billes Vaaben var malet. Der siges, at dersom den Sten blev taget ned, kunde Folkene ikke være i Gaarden for Spøgeri. Men Stenen er nu taget ned.¹³⁴)

KORTSPILLEREN GAAR IGEN. Engang sad Ejeren af Dalumgaard sammen med nogle af sine Svirebrødre og spillede Kort. Der blev spillet højt Spil, og det endte med, at han spillede Dalumgaard bort til sine Medspillere. Men da han døde, kunde han ikke faa Fred i sin Grav. Om Natten Klokken tolv kom han kørende i en sort Karet med fire sorte Heste for og svingede op for Hoveddøren, Døren sprang op, og han gik ind i den Stue, hvor Gaarden var blevet spillet bort, og man kunde høre, der blev bandet og slaet i Bordet som den Aften. Naar Klokken slog eet, steg han i Karet igen og kørte sin Vej, mens Ilden stod Hestene ud af Næseborene, og Gnisterne fløj fra Hjulene og Hestehovene. Man prøvede meget for at faa det Uvæsen til at holde op, men intet hjalp.

Til sidst stillede man to Englefigurer op i Forstuen, og da Spøgelset saa de to Dørvogtere, forsvandt det og kom aldrig mere.¹³⁵⁾

BARNEGRAAD. I et Brændeskur til Dalumgaard har en Tjenestepige paa Gaarden engang født i Dølgmaal og dræbt sit Barn dær. Hver Nat høres Barnegraad derinde fra.¹³⁶⁾

NONNEN, DER GAAR IGEN. I Alleen mellem Dalumgaard og Kristiansdal: Dalum Kloster, og i Haven dær omkring ses undertiden en hvid gennemsigtig Skikkelse. Det er en af Nonnerne fra Dalum Kloster. Hun havde brudt sit Kyskhedsløfte og haft Omgang med en Mand paa Dalumgaard; derfor har hun ikke Fred i sin Grav, men maa gaa de Veje, hun gik for at møde ham.¹³⁷⁾

HERREMÆND GAAR IGEN. I. Lidt uden for Landsbyen Dømmestrup, der ligger ca. halvanden Mil Syd for Odense, hvor Vejen gaar efter Nr. Søby, er der et Sted, som kaldes *Damshule*. Hvorfor det har faaet det Navn, ved jeg ikke, men efter Sigende spørger det en Del dær. For en Del Aar siden var der et Vandhul eller en Dam paa dette Sted; der voksede en Del Smaakrat dær omkring, saa der var temmelig skummelt. Paa dette Sted, fortælles der, gaar der en Mand med Hovedet under Armen og spørger. Det skal være Herremanden paa Søbysøgaard, der paa en eller anden Maade hemmeligt har slaæet en Mand ihjel. Liget blev saa gravet ned ved *Damshule* for at skjule Udaaden.¹³⁸⁾

II. Paa *Ensomhed*, en mindre Herregaard ved Heden, skal der Klokken tolv hver Nat komme kørende en Vogn med fire sorte Heste for op foran Hoveddøren, hvor den holder stille et Øjeblik. Det er en af de tidligere Ejere, som var en stor Bondeplager, og som nu ikke kan faa Fred i sin Grav, men kører

igen. Den nuværende Frues Forgængerske advarede paa det bestemteste de nyfæstede Piger mod at gaa ud og se paa Kørselen.¹³⁹⁾

DEN SORTE DAME. Ikke langt fra Rugaard paa Fyn ligger en anden Gaard, som hedder Elvedgaard. Derfra fortælles, at der gik en kulsort Dame hver Nat, og dem, der kom hende nær, skete der en eller anden Ulykke. En Aften silde sad der i Borgerstuen en Del Karle, som sad og gjorde sig store over Spøgeriet, de skulde snart faa hende væk, hvis det var en af dem, som mødte hende. Da den ene af Karlene havde taget Afsked og var paa Hjemvejen, stod pludselig den kulsorte Dame for ham, han vendte om og løb tilbage og fik de andre med sig; de pudsede deres Hund paa hende, men den faldt død om, saa snart den kom hende nær, saa Karlene tog skyndsomst Flugten. Efter den Tid skulde de nok vogte sig for at komme der ved Nattetid.¹⁴⁰⁾

DEN SORTKLÆDTE DAME. I Hjørnestuen paa Fersitslevgaard turde ingen komme om Natten, for ved Midnatstid kom der en Dame i lang sort Silkekjole og tog Værelset i Besiddelse. Der var mange, som havde prøvet at ligge der, men saa snart Klokken var tolv, kom den sorte Dame, og saa turde de ikke være der. I 1864 lod de Soldaterne bo derinde. Der var mange, og de vidste intet om Spøgeriet, men da Klokken var tolv, kom Damen i Silkekjolen og gik hen over Gulvet, og da blev Soldaterne saa forskrækkede, at de forlod Værelset, og de fik da en anden Stue, hvor de kunde sove i Ro.¹⁴¹⁾

DET GRAA FØL. I. I en Mose, der hører til Fersitslevgaard, stod en Manepæl, hvor der var manet en Mand ned engang for meget længe siden. Engang trak en af Karlene dær paa Gaarden Pælen op

af Jorden, og op af Hullet, der blev, kom en stor Bremse krybende, og den blev til det graa Føl, som man siden har kunnet træffe overalt paa Gaarden. Særlig Malkepigerne havde deres Spil med det graa Føl. Naar de om Morgenens skulde malke Køerne, var det tit, at de pludselig opdagede, at det var det graa Føl, de sad under i Stedet for en Ko, Pigerne blev gerne forskrækkede, men det graa Føl grinede højt og forsvandt umærkeligt. Engang havde en Mand ved Navn Hans Salomon faaet fat i det graa Føl og lagde en Grime paa det og trak det med til Broen ved Havndrupaaen for at faa det over Aaen og blive det kvit. Da de naaede Broen, tog Hans Salomon Grimen af Føllet og slog til det med Grimen, for at det skulde skynde sig at gaa over Broen, men i det samme blev Hans Salomon halt paa det ene Ben.¹⁴²⁾

II. Et andet Sagn fortæller, at Folkene ikke kunde være i Fred noget Steds. De truede med at rende fra Gaarden, hvis Manden ikke fik det væmmelige Spøgelse jaget væk. Han søgte saa Hjælp hos en klog Mand, og denne lovede at komme en Aften, naar Maanen var i første Kvarter, og det blæste godt fra Nordøst, og prøve paa at mane Spøgelset i Jorden. Det skulde ske paa den Maade, at han saa det bestemt ind i Øjnene og fremsagde nogle Trylleformularer, saa det gik baglæns over Marken og ned i en Aa, som faar sit Vand fra fire Kilder i Havndrup By. Kunde han blot faa det ned i Vandet, var dets Tid omme. Den første Aften, han prøvede, kom han kun halvvejs, saa tabte han Magten over det, og det løb ind i Skoven. Men det var saa heldigt, at Vinden holdt sig i det rigtige Hjørne flere Dage i Træk, saa der blev Lejlighed til at prøve igen. Sagen var jo den, at Føllet ikke maatte

høre Vandets Skvulpen. Anden Aften gik det ikke bedre. Først fjerde Aften lykkedes det at faa det helt ned til Aakanten. Men da opdagede det Vandet og vilde fremad. Men Manden holdt Bibelen for dets Hoved og sagde: »Gaa til Satan, hvor du har hjemme.« Føllet forsvandt i Dybet, og siden den Dag har der været Ro paa Gaarden.¹⁴³⁾

GENGANGEREN I FRAUGDE. Paa en Gaard i Fraugde Sogn, hvor jeg tjente i mine unge Dage, kom der hver Nat Besøg. Manden paa Gaarden havde engang slaaet sin Nabo ihjel og brændt hans Gaard af, men af Mangel paa Beviser blev han ikke straffet. Jeg kom dertil til Maj og havde intet hørt til, at det spøgede dær. Den første Aften sad Karlene, den anden Pige og jeg uden for Gaarden og snakkede. Det blev sent. Pludselig siger den ene af Karlene: »Der kommer den sorte Hund, saa maa vi hellere se at komme i Seng«. Saadan kom Hunden hver Aften, løb rundt om Gaarden tre Gange og løb saa sin Vej igen. Klokken tolv kom »den lille graa Mand«, som han blev kaldt, gik ind i Sovekammeret til Manden, og saa maatte denne slaas med ham en hel Time, for saa længe havde Manden maattet brydes med sin Nabo, før han fik ham dræbt. Paa Loftet over Pige-kammeret laa noget gammelt Jern, som Manden havde stjaalet fra Nabogaarden den Nat, den brændte. Det raslede og skramlede hver Nat, naar den lille graa Mand kom. Manden havde en Datter, der blev gift, mens jeg tjente dær. Bryllupsnatten skulde de unge Folk ligge inde i Sovekammeret hos den gamle Mand. Da den lille graa Mand kom, vilde den unge Mand hjælpe sin Svigerfader, men den lille graa Mand gav ham en over Armen, saa han faldt tilbage i Sengen og ikke kunde

røre sig, før den lille graa Mand var gaet sin Vej igen.¹⁴⁴)

PLOVSPAND UDEN KUSK. Gangstien fra Gestelevslunde til Espe snor sig om langs med Lundsgaards Skove og fører op over et højt Bakkeparti, hvis øverste Top kaldes Galgebakken. Dette er en meget øde Strækning at færdes ad, særlig ved Nattetide. En Aften for mange Aar siden kom to Mænd gaaende fra Gestelevslunde. De gik hjem fra et Gilde, hvor de havde spillet til Dans, og vandrede nu mod deres Hjem, der laa paa den anden Side Galgebakken. Det var i Midnatsstunden og klart Maaneskin. Da de er ved at gaa over en af de sidste Marker, træffer de et Plovspand uden Kusk, fire smukke sorte Heste for en af de gamle dengang brugte Hjulpløve. I Overmodighed og maaske som Følge af Virkningen af den gode, gammeldags Kornbrændevin siger den ene til den anden, at han vil prøve at være Plovkarl lidt, og tager en Møggreb, som stod ved Agerrenden, og driver paa Hestene med den. Men blot han rørte en Smule ved dem, ryger Ilden ud af dem. Han var kun med en Omgang, hvor han, der blev tilbage, ikke kunde se ham hele Tiden. Men da han kom tilbage, helt stakaandet og svedig, sagde han blot, at den Slags indlod han sig ikke paa oftere. De gik derfor hjem og lod de sorte passe deres natlige Dont.¹⁴⁵)

STRØMPER MED I KISTEN. Nede i Gerup ved Korint ligger der en Gaard, som hedder Søbo, og der boede engang en gammel Mand hos sin Søn, som var gift. Da den gamle Mand skulde dø, bad han sin Søn og dennes Kone, om de vilde give ham et Par Strømper med i hans Kiste. Men det havde de ikke gjort, og derfor gik han igen, som man siger. Hver Nat Klokkeren tolv puslede det omkring i alle

Kroge, og nogle af Dørene sprang op, og der siges endda, at nogle har set ham gaa omkring dernede. Gaarden blev solgt flere Gange, fordi der var ingen, som vilde bo der, og alle forsøgte de at faa dette Spøgelse fordrevet, og der var en klog Mand, som blev kaldt Anders Tysker, dernede og skulde drive Spøgelset væk. Han slagtede en Kalv og en Hane, og Blodet deraf smurte han paa Dørkarmene. Men han skulde selv have Kalven og Hanen, for at det kunde hjælpe noget. Om det saa hjalp, melder Historien ikke noget om.¹⁴⁶⁾

HERREDSFOGDEN GAAR IGEN. I Heden By boede engang for længe siden en Mand, der saa forfærdelig gerne vilde være Herredsfoged. For at blive det, besluttede han at rejse ned til Faaborg og forære Myndighederne et Par fede Stude. De udnævnte ham da til Herredsfoged. Men naar nogen havde fanget en Tyv eller Kæltring, og han blev ført frem for Herredsfogeden, saa sagde han bare: »Jeg dømmes dig ikke, men dine onde Gerninger dømmes dig, og for Tyven er der kun Galge og Gren.« Og paa den Maade blev de altid hængt. Men da Herredsfogeden omsider døde, saa havde han alligevel lavet saa meget galt, at han ikke kunde faa Ro i sin Grav. Der gaar en lille, smal Gyde ned til hans Gaard, og om Aftenen saa kan man høre, han kommer kørende, men hvis man gaar ud for at se efter, er der alligevel ingenting. Men det skal nok passe, for der er mange, der har hørt det. Saadan har min Farfader fortalt det til min Far, og han har igen fortalt det til mig.¹⁴⁷⁾

KARLEN OG TORDENVEJRET. Sagnet fortæller fra Højby paa Fyn om Mølkærsled, at en Karl og to Piger en Aften, da der var Marked i Odense, var bleven sat til at passe paa deres Husbonds Hø, at

Markedsgæsterne ikke skulde, som de plejede, stjæle Høet fra Marken. Ud paa Aftenen blev det et heftigt Tordenvejr. Karlen, der var slem til at bande og i det hele taget en raa Person, gav sig til at bande over Vejret og sagde, at han deroppe læssede nok Rullesten af, og bandede paa, at han hellere maatte komme med nogle af dem til ham, at han kunde faa dem til at kaste efter Markedsfolkene. Da Tordenen havde varet lidt, kom der med et tre smaa Hunde med gloende Haler løbende forbi dem, tre Gange løb de forbi og forsvandt. Pigerne blev bange og vilde hjem, og Karlen fulgte med. Da de kom hjem, bad Karlen Pigerne om at lade være med at tænde Lys, hvad de heller ikke gjorde. Da Manden om Morgen kom, laa Pigerne med Dynen over Hovedet og havde ikke sovet hele Natten af Frygt for, at det skulde vise sig igen. Da han spurgte dem om Grunden, fortalte de ham, hvad de havde set, han gik derefter ud til Karlen. Da han kom derud, laa Karlen i Sengen og smaanyndede, han havde mistet Forstanden. Han kom sig dog senere og blev gift og fik Højby Kro. Der boede han i et Par Aar, gik saa atter fra Forstanden og døde kort efter. Pigerne led intet Men af Oplevelsen.¹⁴⁸⁾

TAKSTRÆET PAA JULSKOV. Paa Gaarden Julskov skal, efter hvad gamle Historier fortæller, være Spøgeri. Der boede engang for mange Aar siden en Ejer, som stod i Pagt med den Onde, og derfor skulde han tilhøre ham, naar der ikke mere var et grønt Træ i Haven. Det syntes han alligevel ikke rigtig om og spekulerede paa, hvordan han kunde komme om ved det. Saa kom han i Tanker om at plante et Takstræ i Haven, for da det altid er grønt, kunde han paa den Maade komme uden om Kontrakten. Men det blev ført over paa alle de følgende

Ejere, og derfor skal Træet fredes, og bliver det fældet, skal der straks plantes et andet. Den Onde kommer der en Gang imellem for at se, om det er der. Træet staar lige uden for Havestuen, og i Væggens ind til denne Stue er der to smaa Huller, hvor han har sin Gang. De forskellige Ejere har prøvet paa at tilstoppe dem, men det vil ikke lykkes.¹⁴⁹⁾

BRODERMORDET. Et gammelt Sagn fortæller, at paa Herregaarden Krumstrup, som ligger i Ryslinge Sogn, har det spøget slemt i gamle Dage. Der blev begaaet en Forbrydelse. Der var nemlig to Brødre, den ene ejede Gaarden, og han var nok ikke saa klog. Den anden var baade klog og ond, han var Student og levede et vildt Liv i København, men han manglede Penge og vilde gerne have fat i Gaarden. En Juleferie, da han var hjemme, fortalte han Broderen, at i Skoven tæt ved Gaarden laa der en stor Skat begravet, og hvis han havde Mod til det, kunde han finde Skatten, naar han vilde følge hans Raad. Det lød saaledes: Nytaarsnat Kl. tolv skulde han og to andre stærke Mænd begynde at grave efter Skatten paa det anviste Sted, men hvis der viste sig et Spøgelse, skulde de blot drikke Indholdet af den Flaske, som den snedige Broder gav hver af dem med, det skulde nok fri dem for Spøgelset. Broderen gik ind paa Forslaget. Den godtroende Broder og de to andre Mænd gik ud i Skoven, og paa Slaget tolv om Natten begyndte de at grave efter Skatten. Da de havde gravet lidt, kom der en hvid Skikkelse, som udstødte nogle fæle Hyl og blæste Ild ud af Munden. Forskrækket over dette Syn tømte de alle tre Indholdet af hver sin Flaske. Gaardens Ejer fandtes død næste Morgen, for det var Gift, der var i hans Flaske, hvorimod de to andres havde været en Sovedrik, og de døde derfor ikke. Studen-

ten gav dem Penge for at tie med, hvad der var sket, og han blev nu Herre paa Krumstrup; men nogle Aar efter blev Forbrydelsen opklaret, og han blev dømt til at *kysse Jomfruen*, et Mordapparat, som kappede Hovedet af ham.¹⁵⁰⁾

SPØGERIET PAA KØRBITSDAL. Ved Siden af Sludemosen ligger en Gaard, som hedder Kørbitsdal. En af Ejerne havde engang slaaet en Holstener, der gik omkring og solgte Silke, ihjel og gravet ham ned og taget hans Penge. Siden den Dag har det spøget paa Gaarden, man saa en Mand gaa omkring paa en tæt ved liggende Høj. Og hvert Aar ved en bestemt Tid sprang alle Dørene paa Gaarden op. Der fortælles, at Ejeren ikke kunde dø, før han havde skriftet for Præsten. Siden hen i Tiden har man gravet Grus i forannævnte Høj, og en gammel Mand fandt en Dag Resterne af et Menneske, Natten efter drømte han, at han skulde begrave Benene paa Ringe Kirkegaard. Det gjorde han, og siden er Spøgeriet ophørt.¹⁵¹⁾

DEN NATLIGE PLOVMAND. En Mand i Munkebo havde ved Svig tilegnet sig et Stykke Jord fra sin Nabo. Derfor kunde han ikke faa Ro, efter at han var død. Hver Aften, naar Mørket faldt paa, saa man ham drage hen paa den Mark, som han havde tilegnet sig, med Plov og Heste og den Karl, som havde hjulpet ham, og saa pløjede de. Saa ofte han var kommet Plovfuren til Ende, hørte man ham raabe til Karlen: »Villads, vend!« Ved Midnatstide drog han ad en smal Vej tilbage til Kirkegaarden for at være tidsnok i sin Grav. Engang fandt nogle kaade Drengene paa, at de vilde fange ham. De købte et Stykke Hampereb og stak Synaale i og spærrede Vejen. Saa stillede de sig ved Siden af for at se, naar Manden kom. Men jo nærmere Tiden kom, da Pløjemanden skulde drage, desmere sank Hjertet i

Livet paa dem, og inden han kom, skyndte de sig af Sted. Snart efter hørte de et gennemtrængende Skrig, og saa blev alt stille. Næste Morgen fandt man Rebet sønderrevet, og Pløjemanden viste sig aldrig mere.¹⁵²⁾

DEN NATLIGE KØRSEL. I Odense, i St. Knuds Kirke, er der et Gravkapel, hvor der er begravet to Brødre fra Herregaarden Glorup. Sagnet siger, at de hver Nat, naar Klokkeren er tolv, kører i en sort Vogn med fire sorte Heste for fra Odense og til Glorup. Men naar Vognen naar Birkum, følger den ikke Vejen længere, men kører tværs over Markerne. Det var, fordi Vejen var blevet flyttet, efter at de var døde, saa de kendte den ikke og kørte derfor stadig, hvor den gamle Vej havde været.¹⁵³⁾

PRÆSTEN, DER GAAR IGEN. Fra Ollerup og Kirkeby fortælleres følgende Sagn: Præsten i Ollerup har alle Dage ogsaa prædiket i Kirkeby, og saadan er det endnu. Nu færdes han i Bil mellem Byerne, men i gamle Dage maatte han gaa, og saa gik han ad Gangstien, og en af disse gik igennem en Gaards Vognport i Egebjerg. Og der plejede Præsten at hvile sig lidt, før han gik videre. Saa døde Præsten, men han har vel gjort noget slemt, thi efter sin Død vedbliver han ved Nattetid at gaa ad de samme Stier og hviler ogsaa nu og da i Vognporten. I Porten var et Hundehus, og der fortælleres, at ingen Hund kan staa bunden dær. Der er dem, der lever endnu, der kan fortælle om, at de en sildig Aften har mødt Præsten, han hilste aldrig, naar der blev sagt »God Aften!« men de har set, at han tog hele Hovedet af og satte det paa igen. Det er uhyggeligt, men sandt.¹⁵⁴⁾

LADEFOGDEN PAA RØDKILDE. Paa Rødkilde (mellem Faaborg og Svendborg) var der en Ladefoged ved

Navn Lange. En Dag gik han til Herremanden og sagde, at han ikke kunde styre Folkene, men hvis Herremanden vilde give ham Papirer paa Gaarden, skulde han nok holde Styr paa dem. Det gik Herremanden ind paa. Men saa snart Lange havde faaet Papirerne, tilegnede han sig Rødkilde og drev Herremanden ud. Siden Langes Død var der derfor Spøgeri paa Gaarden. (Fortalt af Gaardejer Niels Frederik Larsen i Sallinge.)¹⁵⁵⁾

FALSK ED. I Rønninge By har før ligget et Tinghus. Der fortælles, at en Mand, som har aflagt falsk Ed dær, nu gaar fra Rønninge til Rolfsted hver Nat. Han gaar som hovedløst Føl, og hans Gang er hen over alle Marker. Der er en Mand i Rolfsted, som paastaar, at han har set dette Genfærd.¹⁵⁶⁾

DE FIRE MÆND FRA SANDAGER. Den Historie, jeg her skal berette, ligger ikke længere tilbage i Tiden, end de ældste derhjemme endnu kan huske det. Det var en Vinterdag. Fire Mænd fra Landsbyen Sandager, som ligger i Gislev Sogn, var kørende i Svendborg for at handle. De havde købt forskellige Ting, blandt andet en stor Skovsav. Da de kørte hjem, var det begyndt at mørkne, men de var lystige og fortalte morsomme Historier. Paa Hjemvejen kom de igennem en Skov, som hedder Starupskoven, allerbedst som de kørte, hørte de en Hysten og Tuden inde fra Skovens Tykning; det lød hverken, som om det var Mennesker eller Dyr, men det var saa uhyggeligt. Da var der en af Mændene, der vilde vise de andre, at han ikke var bange, saa raabte han: »Hvis det er Djævelen, saa kom herud, saa skal vi save Hovedet af dig!« Da blev der øjeblikkelig stille, men nu stod Hestene ogsaa stille, og det hjalp hverken med Prygl eller gode Ord, Hestene var som forstenede. Det løb de gode Mænd koldt ned ad

Ryggen, her var gode Raad dyre. Da var der en af dem, som rejste sig, slog Kors for sig og sagde: »Gud Fader i Himlen frels os!« Da begyndte Hestene at gaa igen, og nu fik de Lov til at løbe Resten af Vejen hjem. Saadanne Byture plejede gerne at slutte med en bedre Aftensmad og et Slag Kort hos den Mand, som havde kørt, men den Aften gik de hjem med det samme. De var alle sikker paa, at Djævelen havde været dem ganske nær, og de havde jo selv kaldt paa ham.¹⁵⁷⁾

GENGANGEREN PAA SANDHOLT. I. Et meget omstalt Sagn i min Barndom var Gengangeren paa Herregaarden Sandholt i Sydfyn. Der tjente en Pige paa Gaarden, som var forlovet. En Pinselørdag Aften var hun gaaet ud for at møde sin Kæreste; da hun var kommet et Stykke uden for Gaarden, mødte hun en Person, som hun antog for sin Kæreste, hun spurgte da: »Er det dig, Hans?« Den fremmede svarede ikke, hun gik da nærmere ind paa ham. Han slog sin Kappe til Side, og han skinnede som den bare Ild. Pigen sagde: »Ja, nu ser jeg, at du er en fordømt Aand.« Ved disse Ord forsaa Pigen sig, for vi Mennesker maa ingen fordømme. Gengangeren fik derved ligesom Magt over Pigen. Han bød hende at blive, og han tilspurgte hende, om hun kunde læse sine Trosartikler. Pigen var ikke forknyt, hun svarede: »Ja, jeg kan læse baade den første, anden og tredie og det, til det for dine Øjne skal ringe.« Hun vedblev at læse, til han bad hende tie. Havde hun ikke været dygtig til at læse, saa havde hun ikke sluppet fra ham. Folk troede den Gang, at de kunde befri dem ved Læsning. Før de skiltes ad, maatte hun love ham at komme ud til ham de to paafølgende PinselørdagsAftener, hvilket hun ogsaa gjorde. Da de skiltes ved det sidste Møde, rakte

han hende Haanden til Farvel. Pigen var saa fornuf-
tig at række ham Hjørnet af sit Forklæde. Hjørnet
blev svedet bort, saaledes vilde det ogsaa have gaaet
med Haanden. Der var Folk dengang, der paastod
at have set nævnte Forklæde med det svedne
Hjørne.¹⁵⁸⁾

II. Der var engang en ung Pige, som tjente i Sandholt-
Lyndelse. Hun havde været forlovet, men Kæresten
var død, og nu havde Pigen faaet en anden. Den
ny hed Hans og var Forrider paa Herregaarden
Sandholt. En Torsdag Aften gik Pigen ud i Skoven
for at møde sin Kæreste. Da hun kom derud, kom
der en ridende. Hun troede, det var Hans, og spør-
ger: »Er det dig, Hans Forrider?« Rytteren svarer
ikke, og hun spørger igen: »Er det dig, Hans For-
rider?« Heller ikke denne Gang faar hun Svar. Først
da hun tredie Gang spørger: »Er det dig, Hans
Forrider?« slaar Rytteren Kappen til Side og siger:
»Vil du vide, hvem jeg er?« Da ser hun, at han er
gloende fra Top til Taa, og hun kender ham. Det
er hendes afdøde Kæreste. »Ja,« siger hun, »jeg ser,
at du er en fordømt Aand.« Men dette maatte hun
ikke have sagt, for da hun udtalte Forbandelsen over
ham, fik han Magt over hende, saa hun ikke kunde
slippe fra ham. Men saa gav hun sig til at læse alle
de Bønner og Skriftsteder, hun kunde huske. Han
tiggede og truede hende, at hun skulde holde op,
men hun blev ved. Til sidst kunde han ikke ud-
holde at høre paa det længere, saa sagde han: »Ræk
mig din Haand!« Pigen rakte ham sit Forklæde.
Det tog han i Haanden, men da Pigen fik det igen,
saa hun, at der var svedne Mærker af alle hans
fem Fingre i det. Næste Torsdag Nat maatte hun
ud i Skoven og møde Genfærdet igen. Saa snart
hun mødte ham, begyndte hun at læse igen, og hun

blev ved saa længe trods hans Bønner og Trusler, at han maatte slippe hende. Da Pigen havde mødt den døde saaledes tre Torsdag Nætter i Træk, var hans Magt over hende brudt. Men Pigen kunde aldrig glemme de uhyggelige Stævnemøder. Hun blev aldrig rigtig glad mere. Forklædet med de fem svedne Mærker gemte hun. Den Kone, der har fortalt mig Historien, siger, at hendes Bedstemoder kendte Pigen og har set Forklædet med de svedne Mærker.¹⁵⁹⁾

DRENGEN OG FINGERBØLLET. To Søstre boede i et Hus i Sallinge. Den ene havde en Dreng, der hed Per, som døde, da han var fire Aar. Kort efter savnede de et Fingerbøl, hvorover de kom i Trætte. En Aften lige efter Solbjerg ser de Drengen staa i sit Ligtøj inde i Stuen henne ved Dragkisten. Den ene af Søstrene siger da: »Hvad gaar du efter, lille Per?« Straks forsvandt han, og da de siden undersøgte Dragkisten, fandt de Fingerbøllet, og de forstod nu, at Drengen i levende Live havde leget med det og derved puttet det ned i Dragkisten og nu efter Døden vilde vise dem, hvor det var. Han viste sig ikke mere. (Hans Peter Mortensen har hørt sin Farmor fortælle Sagnet).¹⁶⁰⁾

MØDET I SNAPINDHUSET (vistnok ved Glorup, vides ikke bestemt. Glorup er en Herregaard i Sydfyn). Nede i Snapindhuset boede der en Skovfoged, som hed Hans Frandsen. Han havde en Søn, som var Skytte paa Glorup. Nu skete det, at Danmark kom i Krig med Sverrig, det var i Aaret 1720; da maatte alle Herregaardsskytter med i Krigen. Da Hans Frandsens Søn kom til Hæren, var der en Skytte fra Julskov (Herregaard ved Nyborg), som han blev saa gode Venner med, at de, dengang Krigen var forbi, lovede hinanden at mødes næste Jul 1721 i Snapindhuset, enten de levede eller døde. Kort Tid efter

døde Skytten fra Julskov. Da Hans Frandsens Søn hørte det, kom han i Tanker om deres Løfte. Han blev lidt underlig ved det. Tiden gik, og det blev Jul. Juleaften, da de sad og spiste deres Grød, kom der en fremmed Karl ind til dem; der var ingen, der kendte ham, uden Sønnen, han kendte ham godt. Den fremmede vinkede ad ham, og de gik ud begge to, og de talte længe sammen, for Sønnen kom ikke ind igen før henimod Dag, da Hanen galede. Da han kom ind, var han godt tilpas, men et halvt Aar efter døde han.¹⁶¹⁾

DET AABNE LED. Et Sagn fortæller, at nede ved en Skov i Nærheden af Stensgaard boede der en Skovløber og hans Kone. De skulde passe Leddet til Skoven og sørge for, at der blev lukket hver Aften. Det gjorde de ogsaa, men hver Morgen var det altid aabnet. En Aften vilde Konen se, hvem der aabnede Leddet. Da Klokken var tolv, kom der en Rytter ridende gennem Skoven, og da han kom hen til Leddet, sprang det op af sig selv. Han tog en Haandfuld Guldpenge og kastede ned til Konen, som holdt sit Forklæde ud, men da hun saa nøjere efter, opdagede hun, at det var Ild, som havde brændt smaa runde Huller i hendes Forklæde.¹⁶²⁾

TISELHOLT. I. Ved Enden af Alleen til Herregaarden Tiselholt i Vejstrup Sogn ved Svendborg var der forhen altid to store Gitterlaager, som blev lukket hver Aften, men næste Morgen var de altid lukket op igen, og ingen vidste, hvem der havde gjort det. Engang var der paa Gaarden en Avlskarl, der en Aften lukkede Laagerne og slog Kors for, saa at intet ondt skulde kunne komme til dem. Men det kunde let have faaet alvorlige Følger for ham. Han blev vækket om Natten og tvunget til at gaa ud og aabne Laagerne. Hvem der fik ham op, eller hvor-

dan han blev vækket, kunde ingen faa ham til at fortælle, det eneste, han vilde sige, var, at han skulde lukke op for en lukket Karet med fire sorte Heste for, og at Kusken, idet han kørte forbi, slog efter ham med Piskan, men at han bukkede sig og saaledes udgik Slaget, der ellers sikkert vilde have gjort ham Fortræd for Livstid. Kort Tid efter lod Gaardens Ejer Laagerne fjerne, og de er aldrig senere bleven sat paa Plads.¹⁶³)

II. Der gaar et Sagn om denne Gaard, at der for mange Aar siden boede en Herremand, som hed Brink, og som var meget slem til at plage Folk. Han lod dem ride Træhest, sætte dem i Hundehullet eller spænde i Halsjern. Der var en Mand fra Vejstrup, som han var meget haard ved, han blev dømt til at ride Træhesten, til Rugen skulde ind, og det varede to Dage, og saa skulde han være med at køre Rug ind, men da han kom kørende med det første Læs, saa han, at Brink gik og spadserede inde i sit Værelse, saa tænkte han: »Nu skal jeg rigtig drille ham.« Han væltede da Læsset af i Møddingpølen og krøb op paa det og sad og sang en Vise om Brink, som han selv havde digtet. Brink kom nu gaaende, men sagde kun: »Vent du kun til i Morgen.« Næste Dag blev der sendt Bud til Vejstrup efter ham. Da han kom derned, blev han hentet op til Brink, og efter den Tid var der ingen, der saa ham. Nogle mente, at Brink havde slaaet ham ihjel og skjult ham, andre mente, at han var ført til Straffeanstalten Bremerholm ved København for at gaa dær som Slave hele sin Levetid. — Det var en Morgen, som det var Juleaften om Aftenen, at Brink stod paa Trappen og gav Folkene Ordre om Arbejdet. Da han vilde gaa ind igen, fik han Øje paa en hvid Rose, som var vokset op mellem Stenene om Natten, han blev lige saa

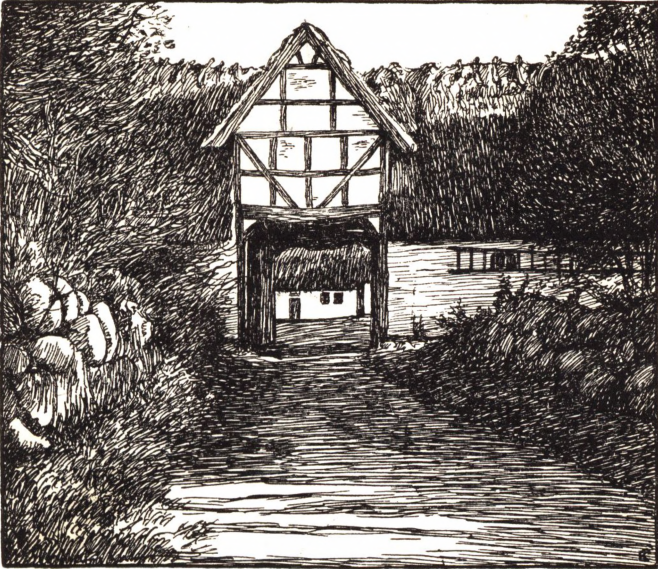
hvid som Rosen af Skræk og sagde: »Mon min sidste Time nu er kommet?« Saa gik han ind, men var meget utaalmodig hele Dagen, og om Aftenen bød han sin Tjener blive og spille Skak med sig. Tjeneren sad hos ham, til Klokken var lige ved tolv, da blev der banket paa Døren, Brink sagde til Tjeneren: »Nu skal du gaa straks.« Tjeneren gik saa uden for Døren, men blev staaende og saa ind ad Nøglehullet. Der blev straks en heftig Strid med den fremmede og Brink, og snart for de sammen i Slagsmaal. Brink kunde ikke klare sig, han blev hugget fra den ene Væg til den anden. Saa blev Tjeneren bange og skyndte sig ned paa sit Kammer. Om Morgen fortalte Tjeneren, hvad han havde hørt og set, og Døren blev brudt op ind til Brinks Kammer, og dær laa han og var slaet ihjel. Man mente, at det var den Slemme, der havde været der, for Døren var laaset og Vinduerne lukkede, men udenfor stod en stor, gammel Ask, som var knækket midt over. Den mentes der, han havde knækket, da han tog Flugten gennem Nøglehullet hen imod Træet. Brink blev nu begravet paa Vejstrup Kirkegaard, men der fortaltes, at han ikke har Ro i sin Grav, men kører hver Julenat fra Vejstrup til Tiselholt med fire Heste for en lukket Vogn. Der fortælles ogsaa, at i Kammeret, hvor Brink blev slaet ihjel, var der Blodpletter paa Gulv og Vægge, og de kunde ikke gaa af, hvor meget man saa end skrabede, høvlede og kalkede. Nogle Aar senere havde der en Juleaftensdag været nogle Karle fra Vejstrup nede paa Tiselholt og udført Hoveriarbejde. Da de gik hjem, talte de om, hvor mange Aar Brink nu havde kørt fra Vejstrup til Tiselholt, da sagde den ene: »I Aften skal jeg dog forbyde ham at køre derned.« De andre advarede ham og sagde: »Det maa du ikke, for det er Guds Straf, som er ham beskikket.«

Men Karlen gjorde det alligevel, han tog nogle Pinde og lagde dem over Kors i Ledhullet, saa gik han hjem. Ud paa Natten kom Brinks Tjener og sagde til ham: »Vil du komme ud at lukke Leddet op straks.« Karlen stod og vilde have sine Klæder paa, men det fik han ikke Lov til, han maatte af Sted i sin bare Skjorte, og naar han ikke løb rask nok, fik han af Pисken. Da han kom derned, saa han Brink kigge ud af Vognen med sine store, røde Øjne, saa det gyste i ham. Han tog da Korsene bort, og saa kørte de ad Tiselholt til. Siden den Tid er der aldrig nogen, der har forhindret Brinks Kørsel.¹⁶⁴⁾

JESU NAVN. Paa en stor Gaard i Vejstrup tjente der en Karl. Han havde en Aften været paa Besøg. Det var Maaneskin, da han gik hjem. Han gik ad en Gangsti og skulde over tre Stenter. Da han var kommen over den første, hørte han nogen komme bag efter sig. Han vendte sig om, men kunde ingen se. Kort efter hørte han, at den fremmede sprang over Stenten. Karlen gik saa videre. Da han var kommet over den anden Stente, hørte han, at den fremmede kom nærmere, men han kunde stadig ingen se, saa blev han lidt uhyggelig til Mode og gik stærkere. Da han var kommet over den sidste Stente, hørte han Forfølgeren ganske nær ved, men han kunde dog ikke se ham. Saa blev Karlen bange og gav sig til at løbe, men han hørte, at den anden løb bag efter ham. Endelig naaede han Gaarden, og da han var kommet inden for Porten, laasede han den. Da den Del af Laden, hvori Karlekammeret laa, var under Ombygning, maatte han op ad en Stige og hen over et Loft for at naa Karlekammeret. Han skyndte sig op ad Stigen, men han blev ræd, da han hørte, at Porten sprang op med et Brag, og da han løb hen over Loftet, var den anden paa Vej op ad Stigen. Endelig

naaede han Karlekammeret, hvor han slog Døren i efter sig, men i det samme tog den usynlige i Døren. Da nævnede Karlen Jesu Navn og slog Kors for sig, og saa var Spøgelset væk.¹⁶⁵⁾

KØLSTRUP PRÆSTEGAARD

LEDET VILD. Et Sted ude i *Ulriksholmskoven* stod for mange Aar siden en Galge. Husene, som ligger dær i Nærheden, har den Dag i Dag Navn af Galgehuse. Mange Mennesker er blevet hængt dær af en ond Herremand. Om Natten kan man ikke komme ad Vejen, der fører forbi Stedet, hvor Galgen stod. Prøver man paa det, gaar det galt. Man ser eller hører ikke noget til Spøgelser, men bliver fuldstændig vildledet. Man tror hele Tiden at være paa den rette Vej uden at komme videre, og saadan bliver man ved at gaa til den lyse Morgen.¹⁶⁶⁾

SPØGERIET I VISSENBJERG. For nogle Aar siden var der en Mand, som traf et Spøgelse i Røverskoven ved Vissenbjerg, og det gik saaledes til. Han kom en Aften kørende gennem Skoven, han kendte godt Stedet og vidste, at de Røvere, der i gamle Dage havde Tilhold i Skoven, nu gik igen om Natten, og jo mere han tænkte paa det, des mere ræd blev han. Det var maanelyst, men pludselig forsvandt Maanen bag en Sky, Hesten standsede med et Ryk, og den vilde ikke gaa et Skridt længere, der maatte være nogen, som tog Hesten ved Bidslet. Da vidste Manden, at der ikke var andet at gøre end at tage et Hjul af Vognen, for saa maatte det Spøgelse, der holdt Hesten, tage ved Vognakslen og bære Vognen i Stedet for Hjulet, det gjorde Manden, og saa kunde han uhindret køre videre. Saaledes slap han gennem Røverskoven.¹⁶⁷⁾

DEN TUNGE LIGKISTE. I gamle Dage gik der nogle Mænd omkring og solgte Kniplinger. Saadan en Mand blev engang slaet ihjel, og da den Mand, der havde slaet Kræmmeren ihjel, døde og skulde begravnes, kunde Hestene næsten ikke trække Vognen med Kisten paa. De blev hvide af Skum bare for at gav et lille Stykke. Da Kusken opdagede det, turde han ikke køre længere, men lod Hestene gaa ind i en Gaard, der var i Nærheden. Saa snart Baghjulene var kommet inden for Porten, gav det et Ryk i Vognen, og nu blev den lige saa let som en tom Vogn. Kisten blev baaret til Kirken.¹⁶⁸⁾

DE GERRIGE SØSTRE. To gamle Søstre, der begge var gamle Jomfruer, boede sammen i et lille Hus. De var meget flittige, men ogsaa gerrige. De undte aldrig sig selv Hvile, men sad ved Rokken meget længere om Aftenen end andre. Ja, de sad ved Rokken baade hellig og søgn, selv Juleaften. Saa døde den

ene af dem. Men næste Juleaften sad den efterlevende Søster som sædvanlig ved sin Rok. Da kom den døde Søster, bankede paa Vinduet, og mens hun holdt en gloende Haand op for Ruden, sagde hun:

»Se, hvad jeg i Helvede vandt,
fordi jeg om Julekvæld spandt.«

Lørdag Aften maatte man heller ikke spinde.¹⁶⁹⁾

MASKINERNE GAAR. Der er blevet mig fortalt, at paa den gamle Herregaard Hollufgaard gik Maskinerne i Mejeriet hver Nat ved Tolvtiden, og de blev trukket af et Spøgelse, som lignede et hvidklædt Legeme, men det blev opdaget af nogle haardføre og modige Karle, som gik ind i Mejeriet en Aften, og da Spøgelset kom og begyndte at trække Maskinerne, sprang de ind paa det, og det viste sig, at det var Mejersken dær paa Gaarden, som havde taget et hvidt Lagen over sig og paa den Maade agerede Spøgelse.¹⁷⁰⁾

DEN MODIGE KARL. Engang var nogle unge Karle samlet i Haarby Kro; der blev fortalt Spøgelseshistorier, og de fleste mente, at hvis man mødte et Spøgelse, burde man helst gaa uden om det. En af Karlene paastod dog, at der ingen Spøgelser var til, og hvis han saa noget, som lignede et Spøgelse, vilde han undersøge, hvad det var. Det blev sent, inden den »modige« Karl gik hjem, og han gik og tænkte paa, om der alligevel ikke var noget om det med disse her Spøgelser. Han havde ingen at følges med, og han skulde over nogle øde Marker, før han naaede hjem til Gaarden, det var helt uhyggeligt, syntes han. Da, pludselig som Karlén gik over en Grøftevold, hørte han en Larm, som om alt Troldtøj var sluppet løst, han gjorde kort omkring og flygtede ind over Markerne, mens en Haanlatter lød efter ham. Dagen efter vidste alle, at en Karl var bleven skræmt af et Spøgelse, men man vidste ogsaa, at hele

Spøgeriet kom af, at en af Karlene fra Kroen havde siddet bag Grøftevolden med en Rok, og havde holdt en Kæp i Hjulet, mens han traadte Rokken.¹⁷¹⁾

JAGT

FYNSHOVEDMANDEN. I. I gamle Dage boede der en Herremand »nede i Landet« (Syd for Kertinge Fjord). Han var ofte paa Jagt paa Hindsholm som Gæst hos Herremanden dær. Engang ved en saadan Lejlighed skal han have sagt, at hvis han altid maatte faa Lov til at jage paa Hindsholm, saa ønskede han sig intet andet Himmerig. Efter sin Død har han derfor ikke Ro i sin Grav, men ofte kommer han om Natten farende paa Jagt ud over Hindsholm. Hans Vej gaar da fra Sletten paa Nordfyn ad Tangen, der mod Nord begrænser Odense Fjord til »Gabet«, som han let sætter over. Det skal nemlig i gamle Dage have været saa smalt og grundet, at man kunde gaa over det paa en »Horsepande« (Hestehoved). Fra Gabet rider Fynshovedmanden (saadan kaldes denne Herremand) mod Nord forbi Scheelenborg ad Egense til Fynshoved. I Egense laa i fordums Dage to Gaarde saa nær ved hinanden, at der kun var en smal *Slippe* mellem to af Længerne, Tagskæggene naede omtrent sammen. Gennem denne Snævring red den natlige Jæger. Engang tabte hans Hest paa dette Sted en Sko. Den saa ud, som den var af Guld. De, som fandt den, hængte den op paa et Bjælkehoved paa en af Gaardene. Der blev den hængende længe. Den forsvandt, uden at nogen vidste, hvor den var blevet af. Efter en af sine Jagtture blev Fynshovedmanden engang ude paa Sletten holdende ved et Hus, og han

bad Konen dær om en Spand Vand til sin Hest, hvad han ogsaa fik. Efter at Hesten havde drukket, sagde Rytteren til Konen:

»Væk, var dig.
Føns slar dig!«

Saa forsvandt han. Føns var Hestens Navn.¹⁷²⁾

II. Fra det nordøstlige Hjørne af Fyn strækker sig en Halvø, som kaldes Hindsholm. Midt paa denne Halvø ligger der en høj, kegleformet Bakke. Sagnet fortæller saa, at der engang har boet en Konge, som hed Hindse, og deraf har Halvøen faaet Navnet Hindsholm. Paa den nordligste Del af Hindsholm ligger der en By, som kaldes Nordskov. Ved Indgangen til denne By er der et Led, og det har helt op til vore Dage heddet Kobberporten. Saa fortæller Sagnet, at der hver Lillejuleaften red en Mand, som kaldes *Fynshovedmanden*, dær igennem Porten og saa Nord paa. Han red ud paa Fynshoved, der er det nordligste Sted paa Halvøen, for at se til sin Kæreste, som han havde slaaet ihjel derude. Han red altid paa en hvid Hest og havde tolv glubske Hunde farende lige i Hælene paa sig. Nytaarsaften red han tilbage igen. Men ingen ved, hvorhen han skulde, eller hvor han kom fra. Men han fulgte den gamle Landevej fra Martofte, hvor den gik igennem en Bondegaard.¹⁷³⁾

DEN TREBENEDE HARE. Der blev sagt, at der i Ringstedgaard Skov gik en trebenet Hare, som ingen kunde skyde. Der var nogle, som havde prøvet paa det, men naar de skulde til at skyde, kom der en usynlig Haand og slog til Bøssen, saa den gik af i Lufften. Og hvis de vilde skyde een Gang til, kom den samme Haand igen og slog til Bøssen, saa Skuddet gik af mod Jorden, og de havde nær skudt sig selv i Benene. Derfor var der ikke ret mange, der prøvede paa det.¹⁷⁴⁾

LÆSE OG MANE

AKKERUP PRÆST. I mine unge Dage, mens jeg tjente hos den Akkerup Præst, har jeg mange Gange kørt for ham ud at mane. Saadan blev han ogsaa engang kaldt ud at mane et Spøgelse i Jorden, og jeg kørte for ham, som jeg plejede. Da vi kom hen i Nærheden af Stedet, hvor Spøgelset plejede at holde til, saa vi det ogsaa godt nok staa henne ved en Ledspæl. Saa sagde Præsten til mig, at jeg skulde vente dær med Hestene og Vognen, mens han gik hen og fik det manet i Jorden. Spøgelset blev staaende, til Præsten kom helt hen til det. Saa siger Præsten: »Jeg saa dig først.« »Nej,« siger Genfærdet, »jeg saa dig først.« »Det passer ikke, hvad du siger,« siger Præsten, »for jeg saa dig først.« Da de havde skændtes lidt om det, begyndte Præsten at mane, og Spøgelset sank i Jorden lidt efter lidt, til sidst var der ikke mere at se af det. Saa kom Præsten tilbage og stod paa Vognen, men vi havde bare kørt et Stykke, før Hestene stod stille og kunde aldrig trække Vognen af Stedet. Jeg kunde ikke forstaa det, for det var et Par unge, stærke Heste, vi havde for. Men Præsten sagde til mig, at jeg skulde staa af og skrue det fjermer Baghjul af og lægge det op bag i Vognen, for det var den Onde, der holdt i Baghjulet, saa vi ikke kunde komme frem. Jeg var ikke for det, men der var jo ikke andet at gøre, og saa snart jeg havde gjort det, kunde Hestene gaa med Vognen som ingenting, for saa maatte den Onde løbe ved Siden af og holde paa Akslen, at den ikke skulde falde ned, naar der

intet Hjul var paa. Dengang vi kom hjem, sagde Præsten, at jeg maatte ikke trække Vognen ind i Vognporten, men skulde skyde den baglæns ud i Møddingen i Stedet for. Det gjorde jeg saa, og den fule Aand maatte blive staaende hele Natten og holde paa Akslen. Først ved Hanegal slap han fri, og saa gled Vognen ned paa Akslen. Ja, den Akkerup Præst var en klog Karl. En Middag kom jeg som sædvanlig kørende med ham hjemad fra Annekssognet. Pludselig begynder han at le højt. Saa vender jeg mig om og siger: »Hvad ler I af, Far?« »Aa!« siger han, »det er Kokkepigen, jeg ler af. Hun staar hjemme og bager Pandekager, og nu tabte hun en i Ilden.« Det første, jeg gjorde, da jeg var kommet hjem og havde faaet Hestene ind, var at løbe ind i Køkkenet; dær stod Kokkepigen godt nok og bagte Pandekager, og det passede ogsaa, at hun havde tabt en i Ilden. (Fortalt af gamle Anders Søsted. Søsted er en Samling Huse der hører til Nr. Lyndelse Sogn.¹⁷⁵)

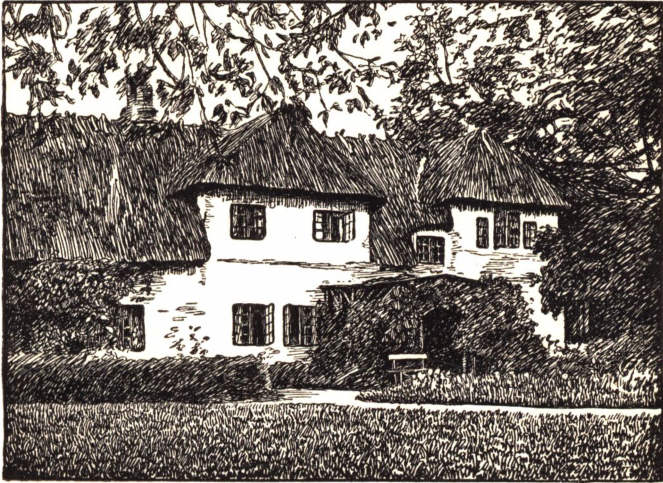
KORTSPILLET MED DEN ONDE. Paa Falsensgave, en Gaard i Dømmestrup, sad en Aften nogle Mænd og spillede Kort. De havde faaet rigeligt af de vaade Varer og sad og bandede til deres Spil. Ud paa Natten kom en fremmed Mand ind ad Døren og bad om Lov til at spille med, og det gik de straks ind paa. Den fremmede sad hele Tiden i Uheld, og Stemningen blev højere og højere. Da blev der tabt et Kort paa Gulvet. En af Selskabet bøjedede sig ned for at tage det op, men da saa han, at den fremmede havde en Hestefod. Forsigtig, uden at de andre mærkede noget, fik han kaldt ad Drengen paa Gaarden og fik ham til at køre efter Præsten i Nr. Lyndelse. Drengen kørte, alt hvad Remmer og Tøj kunde holde, og fik ogsaa Præsten med tilbage, men da de var naaet til Dømmestrup, sagde Præsten:

»Dette kan jeg ikke klare alene.« Saa kørte de til Stenløse og fik ogsaa Præsten dær med. Saasnart de naaede Falsensgave, gik de ind i Stuen, hvor man sad og spillede endnu. Den Stenløse Præst, der var kendt for sin Dygtighed til at mane, gik hen til den fremmede og sagde: »Hvad vil du her?« »Ja,« siger den fremmede, »de har siddet og kaldt ad mig hele Aftenen, og saa kom jeg.« »Det er lige meget,« siger Præsten, »her har du ikke Lov at være. Se til, du kommer bort igen.« »Det skal jeg nok,« siger den fremmede, »hvis jeg faar Lov at gaa ud samme Vej, som jeg kom ind.« Men det vilde Præsten ikke give ham Lov til. Han gik hen til Vinduet, borede et Hul i Blyindfatningen med en Syl og bød den Onde fare dær ud af. Det maatte den Onde saa bekvemme sig til, men helt tomhændet vilde han dog ikke fare derfra. Han tog en Gris med sig i Porten, de kunde høre, hvor den skreg gennem Luften.¹⁷⁶⁾

DE TRE PRÆSTER. Paa Julskov var der i ældre Tider en Herremand, som havde lovet mere til den Onde, end han kunde holde. En Nat kom den Onde og vilde gøre sin Ret gældende. Herremanden forlangte Udsættelse, hvad han ogsaa fik. Han benyttede Tiden til at skrive efter Omegnens tre Præster. De kom alle saa hurtigt, de kunde. Den Kullerup var den første, han begyndte at læse i sin Bog. Den Onde spyttede ham i Øjnene og slog Bogen fra ham, samt bebrejdede ham hans Fortid og sagde, at han ikke havde lært sin Lektie. Derefter mødte Præsten fra Skalkendrup, det gik ikke ham stort bedre. Bogen blev slaaet fra ham, og den Onde lod ham høre, at han havde taget for en Skilling Hvedebrød, medens han var Dreng, saa han havde ingen Magt over ham. Nu kom Præsten fra Skellerup, som var den klogeste af dem alle tre. Han begyndte at læse ganske

uforstyrret. Den Onde havde intet at udsætte paa ham, ej heller kunde han bebrejde ham noget. Da Præsten havde læst en Tid, maatte den Onde forlade Gaarden, og den Skellerup Præst havde saaledes reddet Herremanden.¹⁷⁷⁾

STENLØSE PRÆSTEGAARD

EN GENGANGER, DER VISER SIG SOM EN KALV. I Kanten af en lille Skov ved Rønninge lige ud til en Vej har en Præst engang manet en Genganger i Jorden og slaet en Pæl gennem den. Men Præsten er nok ikke kommet helt rigtig fra det alligevel, for Gengangeren kom igen og gaar der nu i Skikkelse af en Kalv. Naar nogen kommer gaende dær forbi om Natten, løber den over Vejen, men hvis de vender Hovedet for at se efter den, bliver det siddende, saa det kommer til at sidde skævt paa Kroppen.¹⁷⁸⁾

PRÆSTEN I SØNDER BROBY. I. En Søndag stod Pastor Strøyberg i Sdr. Broby paa Prædikestolen og holdt

sin Prædiken. Paa engang standser han helt og gør et længere Ophold, hvorefter han fortsætter Prædikenen. Da Præsten og Fruen kørte hjem fra Kirken, spurgte hun, hvorfor han standsede midt i sin Prædiken. »Jo, det skal du snart faa at se,« svarede Præsten. Snart efter naaede de Præstens Skov, hvor de saa en Mand staa og løfte paa en stor Træstamme, og Præsten forklarede nu, hvorledes han paa Prædikestolen havde set, at Manden var i Færd med at stjæle Træet, men ved sin Kunst havde udvirket, at han nu maatte staa og løfte paa det, til Præsten vilde udfri ham.¹⁷⁹⁾

II. En Pige, der tjente paa Sønder Broby Kro, blev skudt af sin Kæreste. Karlen flygtede ad Tørringe til. Man sendte imidiertid Bud til Pastor Strøyberg om det, der var sket, og han bevirkede, at da Karlen var naaet Tørringe, ravede han afsted som en fuld Mand, og saaledes fangede de ham. Han blev senere henrettet i Sønder Broby under stor Tilstrømning fra Egnen. (Fortalt af Gdr. H. P. Mortensen i Sallinge.)¹⁸⁰⁾

III. Pastor Strøyberg og hans Kone havde en Dag været ude at køre. Da de kom tilbage og kørte ind ad Porten, siger Præsten: »Nu kaster en af Pigerne en Pandekage i Skarnbøtten.« Da de kom ind og saa efter, fandt de ogsaa en Pandekage i Skarnbøtten. Pigerne havde været ved at bage Pandekage til sig selv, mens Præstens var ude, hvad de ikke havde Lov til, og da de nu kørte Vognen i Porten, maatte de se at faa Pandekagen fjernet, inden Herskabet kom ind.¹⁸¹⁾

IV. I Sallinge boede (i Peder Nielsens Gaard) en Gaardmand ved Navn Kresten Persen, som paa mange Maader forurettede de andre Bymænd. Engang havde han flyttet Skelpælene paa sin Mark ved Sallingelunde. Herover kom han i Strid med Naboen,

og under et Skænderi med denne svor han paa, at han ikke havde flyttet Pælene, og hvis det ikke var Sandhed, ønskede han at komme til at gaa igen. Det kom han ogsaa til, for efter hans Død kunde man om Natten høre ham komme gaaende jamrende sig fra Marken ved Sallingelunde hen igennem Engene, indtil han naaede Gaarden, hvor han havde boet. Nu boede der en klog Præst ved Navn Strøyberg i Nabosognet Sønder Broby. Til ham bliver der sendt Bud, om han ikke kunde komme over og mane Genfærdet ned. Men det gik ikke saa let. Strøyberg maatte derover tre Gange. Tre Torsdag Aftener i Træk kom han kørende forbi Lindehuset med Bogen paa Knæene. Under Kørslen vilde det ene Baghjul ikke gaa rundt, og da Kusken gjorde opmærksom derpaa, sagde Præsten, at han skulde trække Vognen ud i Gadekæret, naar de kom tilbage til Præstegaarden, og tage Baghjulet af, saa skulde den, der havde bevirket, at Hjulet ikke vilde gaa rundt, staa og holde Akslen oppe, til Hjulet igen blev sat paa. (Efter en anden Fortælling skulde Karlen straks staa af og lægge Hjulet op i Vognen.) Da de er kommen til Kresten Persens Gaard, staar Strøyberg af Vognen, tager sin Bog med sig og træffer Genfærdet ved en af Gaardens Længer. Han begynder straks at læse op af Bogen, men Genfærdet er ham for stærkt, og til sidst slaar det Bogen fra ham, saa han maa køre hjem igen med uforrettet Sag. Saaledes gaar det ogsaa anden Torsdag Aften. Men tredie Aften ser Strøyberg, at det var Kresten Persens Kone, der var Skyld i det, for hun stod og lurede. Han raaber derfor til hende, at hun skal gaa bort, og nu kan han faa Bugt med Genfærdet. Han driver det foran sig, til de naar Bryggersdøren, dær bliver det manet ned, og en forsvarlig Pæl slaet ned igennem det. Fra den Tid

havde man Ro for Genfærdet. Men naar nogen siden prøvede at rokke med Pælen, kunde man høre dets Jamren nede i Jorden. Derfor har heller ingen turdet rykke Pælen op. (Fortalt af Gdr. H. P. Mortensen i Sallinge.)¹⁸²⁾

NØRRE BROBY PRÆST. I Sallinge havde den Nørre Broby Præst manet en Genganger ned gentagne Gange. Til sidst blev der rammet en Egepæl gennem Fyren. Denne Egepæl forevises endnu af de gamle i en Have, der tilhører en Gaardmand derovre. Den Nørre Broby Præst, som de gamle kalder ham, var meget dygtig til at »mane ned.« Den Sønder Broby Præst havde engang forsøgt at mane en ned ude i en lille Skov — Fuglehaven — en Forvalter fra Ølstedgaard, der havde været saa ond mod Hoverifolkene, at de til sidst havde myrdet ham med deres Markredskaber: River, Høtyve, Leer o. s. v. Men den Sønder Broby Præst kunde ikke sin Lektie. Man maner en ned ved at læse Fadervor over ham baglæns, indtil han er sunket i Jorden. Den Sønder Broby Præst kunde ikke, uden han maatte se i Bogen, og saa begyndte han selv at synke. Den Nørre Broby blev nu hentet i en Fart, og da var Sønder Broby Præsten allerede sunket i til Brystet. Han blev dog reddet, idet den anden kunde sin Lektie uden at se i Bogen. Da nu Nørre Broby Præsten kørte hjem, viste det sig, at Vognen var besat. Ilden gnistrede ud af Vognhjulene, men da Præsten kom hjem i sin Gaard, jog han den onde Aand ud af Vognen, men idet den for over Tagrygningen, tog den to Rygningstræer med sig: »Havde jeg tænkt det, skulde du nok være bleven sat noget højere til Vejrs!« sagde Præsten. Den Nørre Broby Præst var dengang meget bekendt for sin Dygtighed til at bekæmpe de onde Magter.¹⁸³⁾

HERREMANDEN PAA SKOVSGAARD. Der fortælles

et Sagn paa Herregaarden Skovsgaard. Dær boede omkring Aaret 1590 en Herremand ved Navn Stig Porse, han havde en Søster, der hed Ellen. Sagnet fortæller, et denne Ellen blev røvet af Troldfolk, som boede i en Bakke i en nærliggende Skov. Efter store Anstrengelser lykkedes det for Broderen Stig Porse at faa befriet Søsteren fra Troldfolkene, og da hun kom ud af Troldens Bolig, havde hun en Ske og Gaffel med, der kunde stille Blod. Disse Genstande opbevares endnu paa Øens Museum. Stig Porse var en meget ugudelig og ryggesløs Mand, og da han var død, gik han igen og spøgede paa Gaarden baade ved Nat og Dag. Der blev derfor hentet en Præst, som skulde mane Spøgelset ned. Men det var ingen let Sag, da Stig Porse var næsten lige saa klog som Præsten, og da han spurgte Præsten om, hvor Kristus var, da han hverken var i Himlen eller paa Jorden, vidste Præsten ikke, hvad han skulde svare, og han var nær ved selv at blive manet ned i Jorden af Spøgelset. Men da raabte Jomfru Ellen oppe fra Vinduet: »Da svævede han i Luften.« Spøgelset vendte sig nu om mod Søsteren og sagde: »Havde jeg troet dig til det, skulde du have faaet Lov til at blive hos Troldene den Dag i Dag!« Men dermed maatte Spøgelset synke i Jorden og forsvandt med det samme. Skovbakken, hvor Troldfolkene boede, kaldes endnu Ellens Bjerg.¹⁸⁴⁾

PRÆSTEN I SKAARUP. For mange Aar siden var der en Præst i Skaarup, som hed Hæsblæs, han havde gennemgaaet den sorte Skole, hvorfor han ogsaa lagde sig efter at mane, naar der viste sig Gengangere. Da Præstegaarden laa lige over for Kirkegaarden, kunde han fra sit Studerekammer let se, hvad der foregik derovre. En Aften saa han, at det begyndte at ryge op af en Grav. Han kaldte paa sin Kone og sagde: »Nu skal du se, der kommer en op af Gra-

ven.« Præsten tog hurtig sin Kjole og Krave paa, tog sin Bog under Armen og sprang ud af Vinduet, for at Genfærdet ikke skulde naa ud paa Vejen. Han mødte det da i Kirkegaardslaagen og manede det ned lige paa Stedet. Præstens Kone og Søn var meget kede af, at han saaledes gik og drev om Natten. De besluttede saa, at Sønnen skulde tage en Skjorte paa og et Lagen om sig, saa skulde han gaa ud om Natten og forskrække sin Fader, naar han traf ham. Det varede ikke længe, før de mødtes. Præsten sagde da til Sønnen: »Er du den Onde, eller er du et Guds Barn?« Han antog nemlig Spøgelset for en Genganger, men det svarede intet. Præsten gentog Spørgsmaalet tre Gange, men fik intet Svar. Saa manede han det ned; da Sønnen var kommet i over det tredie Led, kunde han mærke det og sagde: »Det er mig, Fader!« Men det var for sent, han maatte blive i Jorden. — En Nat sendte Præsten Bud ud til Karlen, om han vilde spænde for og om fem Minutter holde for Døren med Vognen, og det skete. Da de var kommen ud paa Vejen, sagde Præsten: »Du fik nok ikke at vide, hvor vi skal hen, vi skal til Langaa, og dær skal vi være om en Time, enten Hestene styrter eller staar. Naar vi saa kommer derhen, maa du ikke holde stille, kun køre sagte, saa skal jeg nok springe af Vognen.« Da de kom til Langaa, sprang Præsten af og skyndte sig ind i Præstegaardshaven, hvor den Langaa Præst var ved at mane et Genfærd ned, det var den forrige Præst, der gik igen, men Langaa Præst kunde ikke klare sig, fordi han havde begaaet en Brøde. Genfærdet havde revet Klæderne af ham og begyndte paa Haar og Skæg. Skaarup Præst kom netop tidlig nok og frelste ham og manede Genfærdet ned.¹⁸⁵⁾

DEN GRAA DRENG. Ved Landevejen mellem Svendborg og Nyborg er der en Slugt, der kan være ret

uhyggelig at passere ved Nattetid. Der fortælles da ogsaa, at en omvandrende Kræmmer er bleven slaet ihjel dær af et Par Ugerningsmænd og begravet i en nærliggende Skov. Men fordi Kræmmeren ikke kom i indviet Jord, kunde han ikke faa Ro i Graven og maatte om Nætterne gaa oppe paa Jorden. Mange Gange, naar Folk passerede Stedet for Ugerningen, blev de forfulgt af ham, til sidst var der en sand Rædsel for *den graa Dreng*, som han blev kaldt. Professor Schurmann ved Skaarup Seminarium blev da tilkaldt og manede ham i Jorden, og siden har ingen set ham.¹⁸⁶⁾

DEN NEDMANEDE GAARD. I. Ved Vedstaarup ligger det saakaldte *Øje*, et cirkelrundt og dybt Vandhul. Det skal være blevet til paa følgende Maade. Dær, hvor *Øjet* nu er, var der før i Tiden en Bondegaard. I den boede nogle ugudelige Folk. De fandt en Dag paa, at de vilde lave Løjer med Præsten og det hellige Sakramente, hvorfor de klædte en Gris ud som en syg Mand, lagde den i en Seng og sendte Bud efter Præsten, for at han skulde komme og berette den syge. Men da han kom og saa, hvad der laa i Sengen, gik han straks ud igen uden at sige et Ord til Folkene, som stod og lo ad ham. Nu var det imidlertid i den Tid, da enhver ordentlig Præst kunde mane, og han manede derfor Huset og dets Beboere i Jorden, saa der blev det dybe Hul, som nu findes der. Jeg, som selv har set *Øjet*, mente nu knap, det var saa dybt, som maa forstaas af følgende. Det var en Sommerdag mange Aar efter, at en Mand kom kørende med sine Stude. Nu var det meget varmt den Dag, og desværre for Manden gav Studene sig til at bisse, og de bissede lige paa Hovedet ud i »*Øjet*« og kom først op igen nede i Brænde Mølleaa, og dær er dog et Stykke Vej fra

Vedstaarup til Brænde Mølle selv gennem Jorden.¹⁸⁷⁾

II. For mange Hundrede Aar siden laa der midt i Arreskov Sø en Ø, og paa denne var der en Borg; Folkene, som boede her, var meget onde og ugudelige. En Dag sendte de Bud til Præsten om at komme ud til en, der var ved at dø. Da han kom derud, var det kun en Gris, Præsten blev meget vred over at være blevet narret, han forbandede derfor Borgen og dens Beboere. Et Øjeblik efter sank Øen, Præsten naaede dog at komme derfra, men han fik ikke sin Bibel med, og i klart Vejr kan man derfor se Guldkanterne blinke, naar Bladene vender sig paa Søens Bund.¹⁸⁸⁾

III. I Haarslev er der en meget dyb Dam. Et Sagn fortæller, at der engang laa en Gaard. Paa denne Gaard havde de en So, som blev meget syg. Folkene paa Gaarden lagde Soen i Seng og sendte Bud efter Præsten, som skulde komme og berette Soen. Da Præsten var kommet godt og vel fra Gaarden, sank den i Jorden, og der blev en meget dyb Dam. Engang vilde man maale, hvor dyb Dammen var. Men man kunde ikke naa Bunden, og da man trak Snoren op, fik man et Vædderhovede med op.¹⁸⁹⁾

TYVEN, DER IKKE KUNDE GAA. I. Samme Præst, som berettede Soen i Haarslev, havde Daglejer til at tørre Kornet. Da denne mente, at han fik for lidt i Løn, satte han derfor en Sæk Korn af, som han vilde have med hjem. Da han om Aftenen vilde krybe ud af en Luge med Sækken, blev han siddende fast til næste Morgen, da Præsten kom derved.¹⁹⁰⁾

II. Fra Præsten i Haarslev blev der engang stjaalet en Hammel. Imidlertid fortrød Tyven, at han havde stjaalet Hamlen. Han gik derfor hen til Præstegaarden med den. Men han kunde ikke lægge Hamlen fra sig og maatte blive staaende der, til Præsten kom den følgende Morgen.¹⁹¹⁾

HEKSE, KLOGE KONER OG MÆND

DN HEKS. Et Kvarters Gang fra mit Hjem laa i gamle Dage et Hus, der var beboet af en Arbejdsmand, hans Kone og deres Børn. Konen havde Ord for at være en Heks, der kunde gøre de mærkeligste Ting. Saaledes havde hun, da en af hendes Døtre skulde giftes, bestemt, hvad for en Mand hun skulde have, men det blev nu ikke saadan, for den udkaarne gik hen og giftede sig med en anden Pige. Herover blev Konen meget vred og vilde hævne sig, hun lavede et Trolddomsmiddel, som Manden skulde gaa hen over, og det skete ogsaa. Saa fortæles der videre, at den Pige, han var bleven gift med, havde været saa rask og sund i sin Ungdom, men kort Tid efter de var blevet gift, blev hun meget syg, og det tiltog, saa det var ved at grænse op til Sindsyge, hun vilde saaledes ikke se sin Mand og var meget utilnærmelig over for ham. Han rejste da hen til en klog Mand og spurgte ham til Raads. Han sagde: »Ja, jeg ved godt, hvad din Kone fejler, og jeg ved ogsaa, hvem der er Skyld i det, og vil du have det, kan jeg godt fortælle dig, hvordan det hele hænger sammen.« Det vilde Manden imidlertid ikke, og han fik da et hjælpende Middel til Konen. Da han kom hjem, fik han den glædelige Overraskelse, at hun var blevet en hel anden, hun var nu god og omgængelig, det blev senere opdaget, at hun begyndte at længes efter ham i det Øjeblik, da han var henne ved den

kloge Mand. Alt dette skulde, efter hvad der blev sagt, være den omtalte Heks' Skyld. Der fortælles ligeledes, at ved hendes Begravelse skete det mærkelige, at medens Folk var samlet inde i Stuen, hvor hun laa i sin Kiste, kom der pludselig et meget skarpt Lyn. En af dem, der var med, paastod, at Lynet ikke kom udefra, og en af Døtrene, der stod henne ved Kisten, udbrød: »Men hvor blev min Moder af?«¹⁹²⁾

HEKSEN, DER SPANDT. I en Gaard i Over Kærby ved Kerteminde laa der en Sten under Sengen i Gæsteværelset. Den lignede et fordrejet Menneskehovede. Naar de flyttede den Sten, begyndte det at spøge i Gaarden, saa de næsten ikke kunde være der. Saa var det engang, at Konen og Pigen spandt. De skulde saa se, hvem af dem der blev først færdig med at spinde. Den af dem, der blev først færdig, skulde give Kaffe. Det var lige i Begyndelsen, at Kaffen kom frem, saa det var en hel Begivenhed at faa Kaffe. Som de saa sidder og spinder, kommer der en Kone fra Mesinge ind, som de sagde var en Heks. Da hun kom ind, siger Konen til hende, at hun kunde sætte sig ned et Øjeblik, for Pigen og hun havde sat Væddemaal om, hvem der blev først færdig, og den af dem, der blev først, skulde give Kaffe. Heksen kunde saa faa Kaffe tillige med. Men sagde Konen, hun kunde jo lige saa godt straks gaa ud at lave Kaffe, for hun blev jo sidst alligevel. Heksen tilbød at spinde i Stedet for, da Konen saa muligvis kunde naa at blive først færdig. »Nej,« sagde Konen, »det naar jeg ikke, for jeg er langt bagefter.« »Jo«, sagde Heksen, »lad mig bare prøve!« Saa gik Konen ud at lave Kaffe, og Heksen begyndte at spinde. Hun brugte næsten ikke Fingrene. Derimod sad hun og mumlede nogle Ord, der ikke var til at forstaa. Pigen brugte Fingrene meget rask, men

Heksen blev først færdig, og der siges, hun heksede Traaden fra Pigens Ten over paa sin Ten. (Drigstrup Sogn, Bjerget Herred.)¹⁹³⁾

DEN FORHEKSEDE KNIV. I Munkebo By i et lille Hus, som ligger ud til Kertinge Nor, har der boet

EJBY VANDMØLLE

en Enke, som de sagde var en Heks. Der siges, at naar Slagteren slagtede Gris hos hende, kunde han aldrig faa Blodet til at komme, naar hun havde set Kniven, som han stak den med. Saa var det engang, at der skulde en anden Slagter hen at slagte hendes Gris. Han havde ogsaa hørt sige, hvordan det gik, naar hun havde set Kniven. Han tog derfor to Knive med. Den ene satte han inden for sin Jakke, saa ingen kunde se den. Den anden tog han i Haanden og stak Grisen med. Der kom ikke noget Blod. Saa tog han den anden Kniv frem og stak den med, saa kom der Blod. Men da Heksen saa det, gav hun et Skrig fra sig, saa vi skulde tro, det var hende, der

blev stukket i Stedet for Grisen. Siden den Tid kunde de altid faa Blodet til at komme ved første Knivstik. (Munkebo Sogn, Bjerget Herred.)¹⁹⁴⁾

FRYGTEN FOR ONDE ØJNE. Mange troede fuldt og fast paa onde Øjnes Magt. Der boede i Sdr. Broby en gammel Væverkone, som havde nogle stikkende, grimme Øjne. Mange troede, hun kunde gøre ondt ved at se paa nogen, Mødre værnede deres Børn mod hendes Blik. Hendes Nabo fik sat en vældig stor Høstak mellem sig eget og hendes Hus, for at hun ikke skulde se derhen med sine onde Øjne. Den Kone, der satte Høstakken, har i denne Præsts Tid været oppe hos Præsten og bedt ham forebygge, at Væverkonen ved Hekseri gjorde Kørne syge hos en Mand, som hun var i Familie med; Præsten afviste det selvfølgelig.¹⁹⁵⁾

DE FORHEKSEDE KØER. En Kone fra Dømmestrup fortæller: Mens jeg var Barn, var min Fætter hos os, og vi skiftedes til at passe Kørne. Min Bror og jeg passede dem, naar min Fætter var i Skole, og omvendt. Saa begyndte vore Køer at kaste, den ene efter den anden. En Dag kom min Fætter ind til Far og sagde: »Det er ikke saa sært, Kørne kaster, de er bestemt forheksede. Kom, saa skal du se.« Far gik med ud i Marken til Kørne. Min Fætter skød Haarene til Side fra Roden af Hornene, og dær saa Far, at der var viklet forskelligt farvede Silketraade om Hornene. Næste Morgen kørte Far til den kloge Mand i Sallingelunde og fortalte, hvordan Sagerne stod. »Ja,« siger den kloge Mand, »jeg kan ikke hjælpe dine Køer, de er forheksede og ødelagte, men hvis du vil hente mig en Spand Vand, skal jeg vise dig, hvem der har voldt dig dette.« »Nej, det bryder jeg mig ikke om,« siger Far, »for hvis det er nogen, der har voldt mig det, tror jeg nok, jeg ved, hvem det er,

men jeg bryder mig ikke om at faa Vished.« Saa kørte Far hjem igen, lige ved Middagstid naaede han Søgaard, og udfør, hvor nu Forvalterboligen ligger, væltede Vognen lige midt paa Vejen, trods det er en meget bred og god Vej.¹⁹⁶⁾

SMØRHEKSERI. I ældre Tid boede der en Familie i Fraugde, som de kaldte Garderfamilien. Folk sagde om Konen, at hun var en Heks. Konen gik rundt i Gaardene, og hvis de var ved at kerne Smør, og hun ikke fik nok i sit Forklæde, kunde de ikke faa Smør. Saadan kom hun engang hen til Mors Bedstemoder, altsaa min Oldemoder, og hun kernede nemlig Smør den Dag, men da hun saa Konen komme, gøs det lidt i hende, for nu vidste hun, at de ikke fik Smør. Og ganske rigtigt. Da Konen havde faaet alt det, hun kunde spise og drikke og maaske lidt med i sit Forklæde, gik hun ud i Bryggerset og sagde med sin søde, indsmigrende Stemme: »Je tror ette, du faar Smør i Dav, Stine Jakobs.« Og hvad hun saa har sagt eller gjort, ved jeg ikke, men Smør blev det ikke til. Saaledes kunde hun gaa rundt og lave Ulykker, og ingen kunde opdage hvordan.¹⁹⁷⁾

DEN KLOGE SMED. Engang var der blevet en Ko syg i Bedstefaders Hjem, det var i Gislev Sogn paa Fyn omkring 1790. Bedstefader maatte af Sted efter den kloge Smed i Hjulby ved Nyborg. Bedstefader fortalte, at de sorte Heste, han kørte med, ellers var saa flinke og sindige, men den Aften stod det hvide Skum dem ud af Munden, det var, som en ond Aand var efter dem. Sent om Aftenen naaede Bedstefader til Smedens Hus. Smeden stod i Døren, som om han vidste i Forvejen, at han vilde komme. »Kom indenfor, min Søn,« sagde Smeden, »Hestene garanterer jeg for, de skal ikke flytte sig.« Bedstefader saa paa Smedens bestemte Blik og turde ikke

komme med Indvendinger, han fulgte med ind i Stuen, hvor der stod et langt Bord med Bænke for den ene Ende og langs Vinduerne, paa Bordet stod en Ølpotte af dem med en Stjært i. Bedstefader satte sig for Enden af Bordet, drak en Gang af Ølpotten, og Smeden gik ind i den anden Stue for at gøre sig klar til Rejsen. Kun faa Minutter efter, at Smeden var gaaet, kommer der en ualmindelig stor Rotte op under Bænken, sprang op paa Bænken, op paa Bordet, gik hen og lagde Forbenene op paa Ølpotten, saa paa Bedstefader og drak af Ølpotten, og det gentog sig tre Gange, og saa gik den ganske sindig tilbage, sprang ned paa Bænken, saa igen paa Bedstefader og nikkede tre Gange til ham, og saa forsvandt den. Bedstefader havde taget Pisken med ind i Stuen og sad med den i den ene Haand støttende paa Gulvet, og det var hele Tiden hans Hensigt at ville have slaet Rotten, men en underlig Følelse holdt ham tilbage. Kort efter at Rotten var forsvundet, kom Smeden og var i Rejsetøjet for at tage med hjem at se den syge Ko. Efter at de var kommet til Sæde i Vognen og havde kørt et Stykke, sagde Bedstefader til Smeden: »I har nok slemt med Rotter.« »Nej,« sagde Smeden, »hvorfor mener du det?« Saa fortalte Bedstefader ham om den store Rotte og sagde, at han havde nær slaet den med Pisken. »Gud ske Lov, du gjorde det ikke, min Søn,« sagde Smeden, »saa havde jeg ingen Magt haft til at kurere den syge Ko, men nu skal jeg fortælle dig, at ved det grønne Led ved Røde Mølle vil vi møde den Mand, som er Skyld i Koens Sygdom, og saa snart han faar Øje paa mig, vil han give et Skrig fra sig og forsvinde ind i Mølleskoven med et Mærke, som han aldrig vil miste.« Og det gik, som Smeden sagde, de mødte Manden, som

Bedstefader kendte, og Mærket, han fik, var en Hofteskade, saa han var halt Resten af sit Liv. Køen blev rask. Men om Rotten var Smeden eller den Mand, som Smeden gjorde halt, blev Bedstefader aldrig enig med sig selv om, men han var sikker paa, at en af de to var det.¹⁹⁸⁾

DEN ONDE KONE. Paa en Gaard i Nærheden af Brobyværk boede en Mand og en Kone. Manden var saadan en meget skikkelig Fyr, men Konen var derimod meget skrap, særlig til at se efter Folkene, at de ikke forsømte Arbejdet, og at intet gik til Spilde. En Dag, da Pigerne bryggede Øl, gik der en stor hvid Kat og luskede omkring ude i Bryggerset, og Pigerne kunde ikke jage den ud. Til sidst blev en af Pigerne vred, tog noget kogende Vand, som hun slog efter Katten, og ramte den ud over Ryggen. Da Pigerne kom ind og skulde spise Middagsmad, laa Konen i Alkoven og havde saadan en daarlig Ryg. Engang Folkene var ude at høste, opdagede de en Hare, der luskede omkring i Kornet paa tre Ben. En af Karlene mente da, at det var kedeligt, han ikke havde sin Bøsse med. »Aa, lad du den løbe,« sagde Manden, »det er bare vor Mor.« Men om Eftermiddagen havde Karlen alligevel taget Bøssen med, ladet med en gammel Sølv mønt. Da Haren kom frem igen, skød han den i det ene Ben, og da Karlene kom hjem om Aftenen, gik Konen med et daarligt Ben. Samme Kone var ogsaa slem mod syge Mennesker. Naar hun havde været paa Besøg om Dagen, fik Patienten altid Mareridt om Natten, og de nyfødte Børn fik Krampe, eller der blev andre Besværligheder med dem.¹⁹⁹⁾

DEN KLOGE MANDS RAAD. En ung Pige var syg, og der blev hentet Læge, men det hjalp ikke. Forældrene blev da raadet til at søge en klog Mand,

der boede tæt ved Nyborg. Pigens Kæreste troede ikke paa den Slags og vilde ikke køre. Saa maatte hendes Forældre selv køre den lange Vej for hende. Den kloge Mand fortalte saa, at der var en, der havde læst over hende, fordi vedkommende vilde have, at hun skulde have en anden Karl til Mand end den, hun var forlovet med. Nu fortalte den kloge Mand, at naar de kørte hjem, vilde de i deres eget Sogn blive tiltalt af en Mand, men de maatte ikke holde, og de maatte ikke svare ham. Naar de undlod det, vilde Pigen blive rask. Skønt det var sent – om ved Midnat –, inden de naaede deres Sogns Grænser, kom der ganske rigtig, som der var blevet sagt, en Mand ud fra et Hus og spurgte dem ud om et eller andet, men de kørte uden at svare ham. Pigen blev fra den Dag af sund og frisk.²⁰⁰⁾

TO KONER. Den gamle Smedekone og den gamle Høerkone i Dømmestrup var ikke særlig gode Venner. Saa blev Høerkonen engang syg, og Smedekonen kom for at besøge hende. Hun sad lidt ved Sengen og snakkede og gik saa sin Vej igen. Men saa snart hun var ude af Døren, kalder Høerkonen ad sin Datter og siger: »Du maa komme og hjælpe mig, for tror jeg nu ikke, at den lede Kvind her har siddet og listet mig hele Sengen fuld af Lopper.« »Og ganske rigtigt,« har Datteren senere fortalt, »da jeg løftede Overdynen op, saa jeg, at Laggerne var helt sorte af store tykke Lopper.«²⁰¹⁾

MANDEN, DER STJAL LÆRRED. Paa en Gaard i Dømmestrup boede en Gang en Mand, der kunde lidt mere end sit Fadervor. Blandt andet kunde han høre og se alt, hvad der skete omkring i Byen. En Aften vilde hans Søstersøn prøve, om han ikke kunde narre den gamle. Han væddede med nogle andre unge Mennesker om, at han kunde stjæle et Stykke

Lærred fra sin Morbrors Blegeplads. En Nat listede han sig hen til Blegepladsen og begyndte at kravle over Gærdet. Men aldrig saa snart havde han faaet det ene Ben over, før han blev hængende og kunde hverken komme frem eller tilbage, og dær maatte han blive siddende overskrævs paa Gærdet hele Natten. Da Manden kom ud af Gaarden næste Morgen og saa ham sidde dær, sagde han: »Naa, det er dig, min Søstersøn, der vilde stjæle Lærred fra mig i Nat. Begynd ikke paa de Kunster tiere. Men nu kan du gaa.« Saa snart den gamle havde sagt det, kunde den unge Mand rejse sig og luske hjem.²⁰²⁾

TYVEN OPDAGES. Da min Bedstemoder var ung, tjente hun engang i en Gaard i Nordskov paa Hindsøholm. Engang var der blevet stjaalet noget Lærred dær i Gaarden, og Konen vilde da have opklaret, hvem der var Tyven, hun bar sig ad dermed paa følgende Maade. Hun tog en Saks og stak Spidserne af den ned i et Kornsold, saa at den hængte fast. Saa skulde min Bedstemoder tage fat i Saksen og løfte Soldet op. Saa begyndte Konen at nævne Navnene paa de forskellige, som hun havde mistænkt, og hver Gang hun nævnte et Navn, sagde hun: »Den har stjaalet det.« Men hver Gang hun sagde Navnet paa en bestemt Kone, drejede Soldet sig en Omgang rundt. Saa var de klar over, det var den Kone, der var Tyven.²⁰³⁾

HVORDAN TYVEN BLEV OPDAGET. Min Oldefader er født 1813 paa en Gaard i Martofte. Fra hans Ungdom har jeg en Historie. Dengang var det meget svære Tider for Bønderne. Pengene var næsten ingenting værd, og der avledes kun lidt. Et enkelt Aar var det saa knapt med Foder, at de brød Taget af Husene og gav Dyrene det at æde. De havde derfor ikke Raad til at undvære noget af deres Korn.

I min Tipoldefaders Gaard mærkede de, at der blev stjaalet af den tærskede Rug. Paa den Tid boede en klog Mand ude paa Sletten. Han hed Frands og var kendt over hele Fyn for sin Klogskab. Min Oldefader blev da sendt op til ham for at se, om han kunde faa opklaret, hvem der stjal Rugen. Han roede over Gabet til Slettens Odde og gik saa videre mod Frands' Hus. Men længe før han naaede derhen, kom en Mand gaående imod ham og sagde: »God Dag, min gode Mand! Naa, du vil snakke med mig. Ja, jeg ved nok, hvad du kommer for. Følg du nu bare med mig hjem, saa skal vi se, om vi kan hitte Gavtyven.« Oldefader gik med, og paa Vejen derhen forklarede han Frands de nærmere Omstændigheder ved Sagen. Da de naaede Frands' Hjem, gik Frands ud efter en stor Spand Vand, som han satte foran min Oldefader og sagde: »Kig nu derned og se, om du kan faa Øje paa ham.« Min Oldefader saa i Spanden, og til sin store Forbavselse saa han nu ganske tydeligt Billedet af den Husmand, som havde hjulpet dem at tærske. Der stod han med sin røde Hue og sit lange Skæg. »Nu skal du have Tak for det, Frands,« sagde min Oldefader, og saa rejste han hjem med velforrettet Sag. Da han nu fortalte sin Fader, hvad han havde oplevet, kom Husmanden i Forhør, og han blev saa forskrækket, at han straks tilstod det hele, og han stjal aldrig siden, hverken af Tipoldefaders eller nogen andens Korn.²⁰⁴⁾

DEN DØDE KAMMERAT. To Teglværksarbejdere havde arbejdet sammen og drukket sammen i mange Aar. Saa døde den ene af dem og blev begravet paa Nr. Lyndelse Kirkegaard. En Nat kom den efterlevende ridende forbi Kirkegaarden. Da raaber han: »Vil du med hjem, Knud Bødker, saa giver jeg en Pægl.« Aldrig saa snart havde han raabt dette, før

han hørte det pusle deroppe paa Kirkegaarden, og et Øjeblik efter mærker han noget, der springer op paa Hesten bag ham. Han kunde mærke, det sad dær, lige til han kom hjem til Fultofte, og da var Hesten saa svedig, lige til Skummet stod paa den. Han skyndte sig at faa Hesten bundet og løb ind i Huset, men han kunde mærke, at Knud Bødkers Aand fulgte efter ham. Den forsvandt først ved Hanegal, men næste Aften kom den igen. Saa snart Solen var gaaet ned, kunde han mærke, den fulgte ham alle Vegne. Da dette Uvæsen havde varet et Par Dage, kunde han ikke udholde det længere, men gik til en klog Kone for at bede om Raad. Den kloge Kone sagde til ham, at han fik ikke Fred, før han havde givet Knud Bødker, hvad han havde lovet ham. Næste Nat skulde han gaa op paa Kirkegaarden, gaa tre Gange baglæns avet om Kirken og derefter gaa hen og hælde en Pægl Brændevin ud over Knud Bødkers Grav, men han maatte aldrig sige et eneste Ord paa hele Færden. Manden gjorde, som den kloge Kone havde sagt, og fra den Nat mærkede han ikke mere til Spøgelset.²⁰⁵)

DET KLOGE ÆGTEPAR. I Kerte Sogn boede der i Midten af det forrige Aarhundrede et Ægtepar, Simon og Maren Braben, de blev mistænkt for at staa i Pagt med den Onde. Simon Braben døde en St. Hansaften, men det kneb for ham at komme af med Livet. Der maatte sættes Ild under Sengen, for at han kunde blive Livet kvit. Folk var bange for at gaa forbi Huset, da de nødig vilde møde den Onde selv, naar han kom for at hente Simon. Dette Ægtepar blev ogsaa hentet rundt om til Nabosognene, naar der var noget galt paa Færde, f. Eks. at de ikke kunde kerne Smør, eller der var syge Kreaturer, for saa troede Folk nemlig, at de var forgjorte

og lignende. Min Oldemoder tilskrev ogsaa Maren Braben »de 12 Julemærker«, som hun kaldte Maren Brabens Julemærker, det vil sige, at som Vejret var Juledag, skulde det blive i Januar Maaned og saa fremdeles. Det gjaldt særlig om, at Nytaarsdag bragte Tørvejr for saa blev det fint Høstvejr i August Maaned.²⁰⁶⁾

DE TO KLOGE MÆND. I. I Gjestevlunde, dær hvor min Fader er født og opvokset, boede to kloge Mænd, og man sagde, at de læste i Cyprianus. Den ene hed Rasmus Hansen, og den anden hed Rasmus Rasmussen. Der fortælles om Rasmus Rasmussen, allerede da han var 17 Aar, kom han i Klammeri med en anden Dreng i lignende Alder nede ved Boltinge Mølle, han forstod da at læse for sin Modstander eller at *binde*, som man kaldte det, saaledes, at han maatte staa saa stiv som en Støtte og ikke kunde røre sig af Stedet, men da han omsider mente, at det kunde være nok, og vilde løse ham igen, da slog hans Klogskab ikke til, han maatte da løbe den lange Vej ud til Gjestevlunde for at hente sin Fader til at løse Drengen, som nu havde staaet fast i flere Timer. Rasmus Rasmussen var meget efterspurgt til at kurere syge Kreaturer, og hvis et nyfødt Føl ikke vilde patte, saa hentedes Rasmus Rasmussen, og saa var der ikke mere i Vejen.²⁰⁷⁾

II. Engang var der en ældre Enke, som boede ved Espe Tingskov, hun var i Familie med Rasmus Rasmussen, og hun vilde giftes med en ældre Enkemand. Tre Gange var Dagen for Brylluppet fastsat, men hver Gang blev der noget i Vejen, saa det ikke kunde blive til noget. Min Bedstefader havde paa den Tid en gammel Svend, som hed Niels, han læste ogsaa i Cyprianus, han gik ud til de to gamle Forlovede ved Tingskoven og sagde til dem, at nu

kunde de bestemme Bryllup og saa byde ham med, saa gaar det nok, sagde han, og saa viser det sig nok den Dag, hvem der har Skylden for, at det ikke er blevet før. Da Brylluppet skulde fejres, klædte Niels sig paa i god Tid, saa at han var derude, før nogen af de andre Gæster var kommet. Lidt senere kom Rasmus Rasmussen kørende ind for Døren, i det samme gik Niels hen i Døren og saa ud paa ham, og han blev syg og faldt sammen i Vognen, saa at han maatte køres hjem med det samme, og saa blev der holdt Bryllup uden Forhindringer.²⁰⁸⁾

III. Om Rasmus Hansen er der ogsaa mange Smaahistorier. Han kom engang i Skænderi med sin nærmeste Nabo som hed Dirk. Dirk sagde til ham: »Du kan jo hekse, saa forheks mig da!« »Ja, jeg kunde lægge dig død paa Stedet,« sagde Rasmus Hansen. »Ja, saa gør det da,« sagde Dirk, men saa gik Rasmus Hansen hen og lukkede Døren op til Dirks Kostald og lod ham se indenfor, og da stod alle Køerne og pattede sig selv, saa var Dirk blevet mør og bad om Forladelse. Saa var der heller ikke mere i Vejen med Køerne.²⁰⁹⁾

JØRGEN MURER FORTÆLLER: De kloge Mænd og Koner kunde mange Ting, forstod sig paa meget, men vi kunde somme Tider synes, at de snart bedst forstod sig paa at sætte Splid mellem Folk ved deres bestandige Visen, hvem der havde gjort det. Mit Hjem laa ude ved Røjle Skov; der laa et Hus til og saa Skovfogedens. Vi Børn legede sammen. En Dag vi ogsaa havde leget sammen, vilde Skovfogedens lille Marie kravle over Grøftvolden ind i deres Have, men faldt om og blev syg. Hun laa længe i Sengen, men det blev ikke bedre, saa blev den kloge Mand hentet. Han sagde, at de skulde passe paa, hvis der

kom nogen med Mad til lille Marie, saa maatte de ikke give hende det, men skulde grave Maden ned ude i Haven. »Før onde Mennesker kan gøre meget her.« Marie blev stadig daarligere. Saa skete det, at vi skulde have fremmede hjemme, og Mor havde slagtet et Par Ænder. Lige som vi skulde til at sætte os til Bords, siger Mor: »Jeg tror, jeg vil løbe hen til lille Marie med et Stykke. Skovfogedkone har sagt, at det har været saa meget ringe med hende de sidste Dage, hun har slet ikke faaet Mad ned nu de to sidste Dage, maaske hun kan spise et Stykke Andesteg.« Saa skar Mor et Stykke af Brystet og tog det sammen med Kartoffler og Sovs paa en Tallerken og løb hen til Skovfogedens med det. Da hun kom med det, sagde Skovfogedkone, at Marie sov, men det kunde jo staa, til hun vaagnede. Saa snart Mor var ude af Døren, gik Skovfogedkone ud i Haven og gravede Maden ned. Fra den Dag var der aldrig et godt Ord mellem de før saa gode Naboer, og Mor græd ofte sine modige Taarer over, at de troede, hun var en ond Heks. Lille Marie kom sig aldrig, den kloge Mands Kunster hjalp hende ikke. Hun døde ikke saa længe efter.²¹⁰⁾

BARSELKONE BLIVER RASK. En Kone i Hillerslev var lige kommet op af Barselsengen. Den første Dag, hun var oppe, skulde Manden ud at køre. Før han tog af Sted, sagde han til Kone, at hun skulde være forsigtig, hun maatte ikke gaa ud. Men da hun følte sig saa rask, vilde hun lige gaa ud i Haven og se til Suppeurterne. Da hun kom ind igen, følte hun sig syg, og det blev værre og værre. Alle Kræfterne forlod hende, navnlig kunde hun slet ikke tage med sine Hænder. Der var ikke gaaet mere end et Par Uger, før hun var saa afkræftet og mager, at alle troede, nu var det snart ude med hende. Saa en Nat

drømte Konen, at hun og hendes Mand var kommet ud at køre. Hun saa tydeligt hele Vejen, de kørte, og saa et Hus med en Brændestabel udenfor, og dær gik de ind. Næste Morgen fortalte hun, hvad hun havde drømt, og sagde, at de skulde køre hende hen til det Hus, hun havde set i Drømme. Hun var sikker paa, at der boede en klog Mand eller Kone, som kunde hjælpe hende. Manden spændte for Stadsvognen og fik Konen løftet op i den, og saa kørte de. Saa tydeligt kunde hun huske Vejen fra sin Drøm, at hver Gang de kom til et Vejsving, kunde hun sige, hvad Vej de skulde køre. Huset kunde hun ogsaa kende igen, og dær boede ganske rigtigt en klog Mand. Manden løftede Konen af Vognen og bar hende ind. Da de havde fremført deres Ærinde, sagde den kloge Mand: »Ja, du er gaaet over noget. Det var ikke lagt for dig, men for din Mand. Men vil du vide, hvem der har voldt det, saa kan jeg fortælle dig, at den første, der kommer og beder om Gryn, hende er det.« Til Manden sagde han: »Naar du kommer hjem, skal du gaa ud i Haven og tage tolv Kviste af tolv forskellige Slags Træer og Buske og kaste dem i et Fad Vand. De af Kvistene, som synker til Bunds, skal du binde sammen i et Bundt og hænge dem op i Skorstenen, for det er den Slags Kviste, der har været læst over, og som din Kone er gaaet over. Naar du hænger dem op i Skorstenen, kommer den og henter dem, som har læst over dem.« Da de kom hjem, gik Manden ud i Haven og plukkede de tolv Kviste og kastede dem i et Fad Vand, og de sank til Bunds alle tolv. Saa tog han dem og bandt dem sammen i et Bundt og hængte dem op i Skorstenen. Næste Morgen var de alle sammen væk, og fra den Dag begyndte Konen at komme til Kræfter. To Dage

efter kom en Kone, som de godt vidste var misundelige paa dem, og bad om et Maal Gryn.²¹¹⁾

DEN SLEMME SYGE. En Kone i Fultofte havde i mange Aar været syg af *den slemme Syge*, som Sygdommen Syfilis blev kaldt i daglig Tale. Da fik hun engang det Raad, at Manden skulde tage hendes Særk og grave den ned paa Kirkegaarden i Nr. Lyndelse om Natten Kl. 12. Næste Nat Kl. 12 skulde han ride ned og hente den igen. Naar hun saa tog den Særk paa, skulde hun slippe sin Sygdom. Manden fik ogsaa en Særk gravet ned en Nat og fik den gravet op den næste, men aldrig saa snart var han kommet op paa sin Hest og skulde til at ride hjem, før han mærkede, at noget sprang op paa Hesten bag ved ham, og det begyndte at rive og slide i ham. Det var den døde, der laa begravet i den Grav, hvor Særken havde været gravet ned. Nu vilde den hævne sig, fordi den var blevet forstyrret i Graven. Til sidst maatte Manden kaste Særken fra sig, og saa forsvandt Genfærdet. Men Konen kom aldrig af med sin Sygdom.²¹²⁾

STILLE BLOD. I gamle Dage søgte man sjældent Læge, men derimod en klog Mand eller Kone. Min Bedstefaders Broder Knud, som var Skrædder, kunde standse Blod og læse over buldne Fingre, saa de straks kom sig. En Tømrer huggede sig engang i Knæet og huggede Pulsaaren over. Knud kom til, standsede Blodet paa et Par Minutter, lagde Forbinding paa, og Manden kunde gaa. Han søgte alligevel Lægen, der var meget forbavset, thi der var intet for ham at gøre. — En Karl huggede sig i Haanden. Knud standsede Blodet, og Karlen kunde nok røre Haanden. Men om Natten fik han voldsomme Smerter, og om Morgenen opsøgte han Knud Skrædder og fortalte, at han havde Smerter i Haanden. »Naa,«

sagde Knud, »jeg har faaet en anden Vest paa.« Han hentede da den Vest, han havde haft paa den foregaaende Dag og tog en blodig Klud frem af Lommen. Det var Blod, han havde taget fra Saaret, og det maatte ikke blive koldt, saa længe Saaret var saa nyt. Han lagde den blodige Klud i Lommen paa den Vest, han havde paa, og en halv Time efter var Smerterne i Haanden borte.²¹³⁾

AT DØLLE BLOD. Farbror har fortalt, at han som ung Karl en Dag var ude at høste sammen med flere unge Karle, og der var ogsaa en ældre Mand med. Da skete det, at en af de unge Karle skar sig slemt paa sin Le, og det blødte meget. Da gik den ældre Mand hen, tog om Saaret og mumlede noget, og straks holdt det op med at bløde. Det kaldte man *at dølge Blod*. Farfar vilde siden have at vide af ham, hvordan han bar sig ad, men det vilde Manden ikke sige. »For i det, jeg siger, tages Guds Navn forfængeligt. Det er første Gang, jeg har gjort det, og jeg haaber aldrig, jeg kommer til at gøre det mere. Jeg gjorde det denne Gang, fordi jeg kunde se, at Karlen ellers havde forblødt sig.«²¹⁴⁾

TRÆETS TROLDDOM. I Skytteholm staar en gammel Eg, som ikke maa fældes, for den, der gør det, skal ske en stor Ulykke. Dengang Egen var et ungt Skud, har den været flækket, og et Barn har været trukket der igennem for at blive befriet for *Engelsk Syge*. Engelsk Syge regnedes dengang ikke for en Sygdom, men man troede, Børnene var forgjort. Nu havde Træet indesluttet Trolddommen, og derfor maatte det ikke fældes, for saa kom Forbandelsen over dens Hoved, som fældede Træet.²¹⁵⁾

ENGELSK SYGE. Der var en lille Dreng, som var meget syg af *den engelske Syge*, hans Forældre søgte en klog Kone, der gav dem det Raad, at de skulde

gaa over i en anden Mands Kostald og stjæle Mælken af en Ko tre Torsdage i Træk, der maatte ikke siges et Ord, medens de havde med det at gøre. Drengen skulde saa indgnides med Mælken, derefter skulde Spanden og Kluden, der var blevet brugt dertil, graves ned paa et afsides liggende Sted. Hans Fader gik da over til Naboen og fik Lov at gaa ind og malke en Ko om Aftenen. Den ene Aften mente han, at Naboen havde skiftet Køerne, han gik da hen og malkede den, han mente, var den rigtige, men det blev da opdaget, at det var fejl, de maatte derfor begynde forfra igen, og denne Gang gik det godt. Drengen blev da ogsaa rask, og Folk troede selvfølgelig, det var Kuren, der havde hjulpet.²¹⁶⁾

JORD FRA KIRKEGAARDEN. I en Gaard i Sandager havde de en Besætning, som altid var syg, lige meget, hvad de gjorde, alt var omsonst. Saa fik de en Dag det Raad at hente Jord fra Kirkegaarden og strø rundt om Stalden. Det skulde gøres ved Midnat, og den, som skulde gøre det, maatte ingenting sige imens. Det skulde prøves. De hentede Jord fra Gislev Kirkegaard, og det hjalp. Køerne kom sig i Løbet af ganske kort Tid.²¹⁷⁾

MIDDEL MOD VORTER. For et halvt Hundrede Aar siden var det ret almindeligt at hente en gammel Kone, som saa skulde læse over Vorter, Ringorme og lignende Ting. Naar der udbrød en eller anden Sygdom hos Kreaturerne, kunde en gammel Kone gerne klare det. I Fars Barndom var gamle Maren Farings i Fattighuset særlig kyndig paa det Omraade. Hun skulde ogsaa have lignet en rigtig Heks, krumbøjet, koparret, langskægget og gik altid klædt i en rød Strikketrøje og et kort, grimt Skørt og med en stor Knortekæp i Haanden. Mødte Folk hende, naar de kørte ud, ansaa de det ikke for noget godt Tegn.

Naar der skulde tages Vorter af, skulde vedkommende gaa til hende tre Torsdage i Træk og efter Solnedgang, men maatte ikke sige et Ord paa Vejen, og saa gik begge ud i Haven, og der strøg Maren Farings over Stedet, der var angrebet, og mumlede noget utydeligt noget, og i dyb Tavshed gik man saa atter hjemad, vis paa, at det nok skulde hjælpe.²¹⁸⁾

DEN KLOGE KONE. Der boede hjemme i Brylle en Kone, som fik Skyld for at kunne lidt mere end sit Fadervor. Der fortælles, at hvis hun var blevet uenig med sin Nabo, saa kunde han den næste Dag finde en Mængde af sine Kyllinger liggende døde paa Rad ude paa Gaardspladsen, det var den kloge Nabokone, som havde læst over dem. Hun kunde ogsaa læse Vorter bort, det var selvfølgelig Overtro, men nogen var der jo, som troede derpaa. Som Dreng havde jeg nogle Vorter paa Hænderne, som jeg gerne vilde af med, og sammen med en anden Dreng gik jeg saa en Dag hen og skulde have dem læst væk. Jeg havde jo nok lidt sære Følelser, da vi traadte ind, men det gik alligevel. Konen kom med en gul Silketraad, den lagde hun i en Knude omkring en Vorte og satte en Stoppenaal med Spidsen paa den, saa mumlede hun noget, jeg tænker, det var et Vers af »Cyprianus« eller en anden Trylleformular. Dette gentog sig med alle Vorterne, de gik ogsaa væk, men ganske vist ikke før et Aars Tid efter.²¹⁹⁾

MIDDEL MOD MARERIDT. Mareridt troede Folk ogsaa paa, der var mange, som omtalte det. Midlerne mod dette Onde var to: Man satte en Kniv eller et andet Stykke, hvori der var Staal, ved Sengefjælen. Maren kunde ikke gaa over Staal. Eller man skulde gaa baglæns i Seng, saa stod Træskoene modsat. Spøgelset skulde først i Fodtøjet, og det kunde det

ikke finde i, naar det stod saaledes. Var en endelig blevet angrebet af Maren, saa skulde en, som laa i samme Kammer, sige vedkommendes Navn og udtale det højt og tydeligt, saa forlod Maren den angrebne.²²⁰⁾

RAAD MOD TANDPINE. Tæt ved min Morfars Gaard boede indtil for nogle Aar siden en gammel Kone, som troede, hun kunde kureere for Tandpine. Naar en havde Tandpine, tog Konen vedkommende ved Haanden en Lørdag Aften og gik ud i Marken til en gammel Pil, som var hugget i indeværende Aar, og hvis Grene alle var unge og friske, gik saa tre Gange baglæns rundt om Piletræet, idet Patienten tre Gange højtideligt skulde sige: »I mine Tænder har jeg Pine, gik den sad udi Rødderne dine.« Derefter skulde vedkommende stille gaa hjem og i Seng, man maatte nøje passe paa ikke at tale et Ord paa Vejen ud eller hjem.²²¹⁾

MIDDEL MOD SKARLAGENSFEBER. Engang var en lille Dreng blevet syg af Skarlagensfeber. Hans Moder hentede da en klog Kone, som boede i Nærheden. Hun gav Drengens Moder det Raad, at hun skulde grave Barnets Linned ned i Jorden og lade det ligge i tre Dage, hvorefter hun skulde tage det op og give Drengen det paa igen. »Det,« sagde hun, »skal nok gøre sin Virkning.«²²²⁾

»DEN KAJLE«. Der var i tidligere Tid en Sygdom, man kaldte *den kajle*. En Karl ved Navn Hans Johansen, som senere blev bosiddende i Aarslev, tjente paa den Tid hos Thyge Hansen i Ferritslev. Karlen var engang ridende et Ærinde til Rolfsted. Paa Vejen derhen fik han *den kajle*. Manden, han kom hen til, raadede ham til, saa snart han kom hjem, at tage en Pægl Brændevin med saa meget Peber i, at det var

jævnt som Grød. Det gjorde han. Næste Dag var *den kajle* forsvundet.²²³⁾

MIDDEL MOD HEKSERI. Hvert Sogn eller By havde for det meste en klog Mand eller Kone, der havde Skyld for, at de kunde hekse. Galt var det, naar Folk ikke kunde faa Smør af Fløden, saa fik kloge Folk Skylden. Mange Forældre lærte deres Børn: Gaa altid ved den højre Side paa en Vej. Naar I klæder jer paa, tag saa altid den højre Del paa først, dette gælder Ærme, Benklæder, Strømper, Støvler, Sko eller Træsko. Følger I dette, saa kan hverken Trolld eller Heks skade jer. Naar en Vogn skulde smøres, skulde vi begynde ved det højre Forhjul, for at intet Uheld skulde ramme os, og vi ej heller skulde vælte med Vognen.²²⁴⁾

SLOTTE OG HERREGAARDE

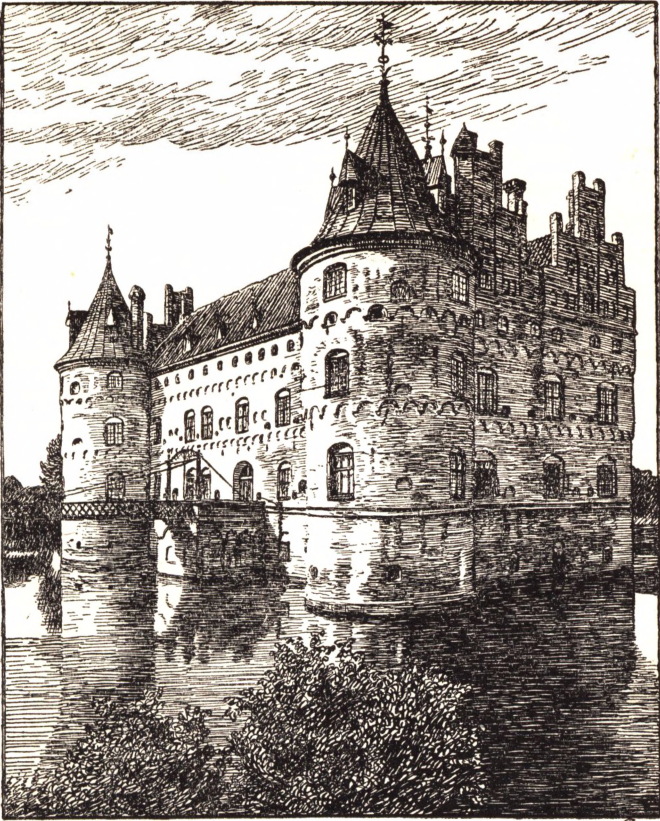
RAHETROLLEBORG. Brahetrolleborg Slot har engang ligget paa en Ø, som ligger i en Sø, der hedder Nørresø. Denne Sø ligger inde i en stor Skov, et Stykke fra det Sted, hvor Trolleborg Slot nu ligger. Da Slottet blev flyttet og bygget op, hvor det nu ligger, blev det Munkekloster. Der fortælles, at Munkene havde en underjordisk Gang fra Slottet til et andet Slot, som hedder Arreskov, og som ligger 5–6 km fra Trolleborg Slot. Vi kan endnu se Gangen og gaa et Stykke ind i den. To Murersvende forsøgte engang at gaa gennem Gangen. Da de kom et Stykke ind i Gangen, stødte de paa to store Kobberporte, og saa kunde de ikke komme længere.²²⁵⁾

EGESKOV. I. En Mils Vej fra mit Hjem ligger den store gamle Herregaard *Egeskov*, som i 1554 blev

bygget af Frands Brockenhuus. Om denne Frands Brockenhuus fortælles der, at han var saa stærk, at han, naar han red gennem Borgporten, kunde gribe fat i Hanebjælken, løfte sin Hest under sig med Benene og blæse i et Horn, som laa paa Bjælken. Der er ligeledes et Sagn om Frands Brockenhuus' Datter, som af sin strenge Fader blev indemuret i et Taarn paa Borgen, fordi hun mod hans Vilje holdt Stævnemøde med en, som ikke var fin nok til hende — vistnok en Forvalter eller Ladefoged paa Gaarden. Herremandsdatteren sad indemuret i Taarnet, lige til hun døde. Føden blev bragt hende op gennem et Hul i Muren. Endnu mange Aar efter hendes Død gaar hun igen ved Nattetide i og ved den gamle Gaard.²²⁶⁾

II. Der er en Herregaard, som hedder Egeskov, og til den knytter sig mange Sagn. Oppe paa allerøverste Loft i Slottet ligger en grim, udskaaren Træfigur, og den kaldes Slottets Skytsaand. Der fortælles, at naar den fjernes fra Slottet, bliver der ikke til at være. Engang for mange Aar siden fik de en ny Tjenestepige, hvilket vel nok skete ofte. Hun var blevet sendt op paa det allerøverste Loft for at gøre rent. Hun kunde ikke lide at se paa den grimme Figur. Hun tog den derfor under Armen og bar den ned i Brændehuset. Men nu blev der et frygteligt Spektakel paa Slottet. Greven var ikke hjemme. Da han kom hjem, blev han meget bange, da han hørte alt det Spektakel. Han spurgte straks, om Skytsaanden laa oppe paa Loftet. Da blev Pigen helt ude af sig selv, og saa maatte hun bære den op igen. Da blev alt roligt.²²⁷⁾

III. Om Egeskov Slot hed det sig, at det skulde synke en Julenat, derfor rejste de tidligere Herskaber ogsaa altid derfra i Julen, men senere blev der i et

EGESKOV

Pulterkammer fundet en simpel, udskaaret Træfigur, der forestiller en Mand, og nu fandt man paa, at det var ham, der holdt Slottet oppe, saa længe han blev behandlet godt. Der blev gjort et lille Kammer i Stand, paa Gulvet blev der strøet Halm til ham at ligge paa, og denne bliver endnu fornyet hver Juleaftensdag.²²⁸⁾

FILSTRUPGAARD. I. Paa Filstrupgaard var der en hel

Del, der ikke var, som det skulde være. Det har jeg ikke selv oplevet, men jeg har hørt det af en Mand, der tjente der, mens Filstrupgaard endnu var en Herregaard. Nu er den gamle Gaard brændt og den meste Jord solgt fra. Men han fortalte, at de kunde aldrig holde deres Port lukket dær paa Gaarden. De kunde stænge den med, hvad de vilde, om Natten sprang den op og knuste det, den havde været stænget med. Klokken tolv sprang den op med et Bulder, og en gammeldags Karet kom kørende ind i Gaarden. Der var fire Heste for, Ilden stod dem ud af Øjnene, og Tungen hang langt ud af Halsen paa dem. I Karet sad en graa Dæme. Den kørte op for Hoveddøren, og Damen rejste sig op i Vognen, skreg og gjorde nogle underlige Fagter med Armene. Saa satte hun sig ned i Karet og kørte bort igen.²²⁹⁾

II. De kunde aldrig have Hund paa Filstrupgaard. Hundehuset var, som Skikken var dengang, nede i Porten. De havde flere Gange prøvet at faa fat paa en Hund og bundet den dernede, men ud paa Natten hørte de, at den hylede og jamrede sig, og naar den holdt op kunde de høre et Menneske stønne højt. Saa blev alt stille igen. Men næste Morgen fandt de Hunden liggende i Hullet ind til Hundehuset med kløvet Hoved. Nøjagtig saadan gik det med alle de Hunde, de bandt dernede ved Hundehuset.²³⁰⁾

HERREGAARDEN I GERSKOV. For mange Aar siden laa der i Gerskov en Herregaard, den er nu lagt ned for lang Tid siden, det gik saadan til: Den gamle Herremand, der ejede Gaarden, var død, og han havde ingen Børn til at arve Gaarden, men nogle Slægtninge, der boede paa to nærliggende Herregaarde, Østrupgaard og Ølundgaard. Disse to Familier kunde nu ikke blive enige om, hvem der skulde arve den gamle Herres Gaard, og ingen af dem vilde dele. Det endte

med, at det kom til en Strid mellem Herremanden paa Østrupgaard og Herremanden paa Ølundgaard. De blev begge dødelig saaret i Striden, og paa Stedet, hvor de faldt, staar der endnu nogle Buske, som der gaar det Sagn om, at hvis Manden, der har Jorden, lader dem rydde, skal han være evig fordømt. Om Natten siges der at gaa Lygtemænd omkring Stedet. Gerskovgaard blev saa delt ud til Bøndergaardene, og Halvdelen kom til at høre under Østrupgaard og den anden Halvdel under Ølundgaard. I nogle af Bøndergaardene i Gerskov sidder der endnu Egetømmer fra Hovedbygningen.²³¹⁾

HVIDKILDE. En Fjerdingvej fra Svendborg ligger en stor Herregaard, der hedder Hvidkilde. Derfra fortælles det, at der engang boede en ung Pige, og en Dag, da hun var ude at spadsere, blev hun overfaldet af nogle Karle, der dræbte hende og begravede hende ude paa Marken. Men kort efter kunde man paa det Sted se en meget smuk og klar Lue brænde, og der blev saa rejst et Trækors til Minde om hende. Da hendes Familie opdagede, hvem det var, som havde slaaet hende ihjel, blev der lagt Skjul paa det, fordi det var nogle meget rige og fornemme Folk. Men de maatte betale en stor Sum Penge og afstaa tre store Gaarde. Og det blev bestemt, at naar Trækorset faldt om, skulde alle Ejendommene tilhøre den af Parterne, som først fik rejst et nyt Kors. Og derfor har de nu baade paa Hvidkilde og i Svendborg et færdigt Trækors opbevaret.²³²⁾

HERREMANDEN PAA KØRUP. Paa Kørup Herregaard ude paa Nordfyn var der engang en Herremand, som var blevet meget fattig. En Dag var Djævelen kommet til ham og havde lovet ham saa mange Penge, at han kunde faa sin Gæld betalt og endda leve i Overflod paa den Betingelse, at Herremanden vilde tilhøre

ham om tyve Aar. I sin Nød lovede han dette, og han fik da ogsaa straks en hel Kiste fuld af Penge og Guld. Men efter som Aarene gik, blev Herremanden mere og mere urolig og bange, og da til sidst de tyve Aar var omme, lukkede han sig inde i et Kammer og forbød Tjeneren at komme ind. Men en Times Tid efter hørtes et forfærdeligt Spektakel derinde fra, og Herremandens Klageskrig og Bøn om Naade kunde høres over hele Gaarden, og da en af Tjenerne prøvede at kigge ind af Nøglehullet, blev hans Øje slaaet ud. Næste Dag vovede man at aabne Døren ind til Værelset. Herremanden var borte. Men der var stænket Blod paa Væggen og paa Gulvet, og skønt der blev skuret og kalket nok saa mange Gange, slog Blodet dog stadig igennem, og der skal, efter hvad gamle Folk fortæller, endnu den Dag i Dag findes et Værelse paa Gaarden, hvor ingen maa komme.²³³)

DEN ONDE OG HERREMANDEN. En Herremand paa en nordfynsk Herregaard vilde engang bygge en Kirke, men da Kirken var halvt færdig, havde han ikke flere Penge, og ingen vilde laane ham nogen. Saa kom den Onde selv og tilbød at laane ham Penge paa den Betingelse, at Herremanden vilde give ham sit Liv, naar Kirken var færdig. Det gik Herremanden ind paa, og Kirken blev fuldført paa nogle faa Sten nær. Naar den ikke var fuldstændig færdig, kunde den Onde nemlig ikke kræve hans Liv. Men saa skete det nogle Aar efter, da Kirken skulde kalkes, at en Murerdreng lagde de sidste Sten paa Muren. Han vidste ikke, hvorfor de manglede. Nu blev Herremanden urolig, og om Aftenen sendte han sin Tjener ud for at se, om der var noget usædvanligt at bemærke. Tjeneren kom med den Besked, at han saa ikke andet end en ganske lille Sky langt borte.

Lidt efter blev han igen sendt ud, og nu var Skyen bleven stor og mørk. Da han tredie Gang havde været ude, kom han og sagde, at det var et frygteligt Uvejr: Storm, Lyn og Torden. Og saa kom den Onde ind paa Herregaarden. Men Herremanden havde laaset sin Dør omhyggeligt. Han bad Tjeneren kigge ud gennem Nøglehullet for at se, hvad der foregik, men da Tjeneren gjorde det, blev begge hans Øjne stukket ud. Saa blev Døren sprængt, og den Onde kom ind og dræbte Herremanden. Man kan den Dag i Dag se Blodpletterne paa Væggen, og hvor meget man end kalker, vil de ikke forsvinde.²³⁴)

RAVNHOLT. I. Dengang Kronprinsen løste Stavnsbaandet, sagde til sidst alle Landets Herremænd ja dertil paa to nær, den ene var en Greve fra Sønderjylland, den anden var Herremanden fra Ravnholt (Herrested Sogn), som hed Sehested-Juel. Kronprinsen lod dem saa komme til sig i København. Han tog først Ravnholtsmanden ind til sig, men han var ikke til at faa Ret af, han vilde ikke give sit Ja til det. Der var heller aldrig nogen, der saa ham siden paa hans Gods. Nogen mente, at han blev sat i Blaataarn. Andre sagde, at han blev dømt til at kysse den blaa Jomfru (en Henrettelsesmaskine, der havde Form som en Jomfru, den stod paa en Forhøjning, som der var tre Trappetrin op til. Naar Forbryderen kom paa det første Trin, smilede Jomfruen, ved det andet Trin bredte hun Armene ud, men ved det sidste omfavnede hun ham, og Armen var to skarpe Knive, der klippede Hovedet af den, der blev dømt til at kysse hende.) Men det rigtige er vist, at Ravnholtsmanden fik Gift. Min Fader er født i Nærheden af Ravnholt, og han kendte en Mand, hvis Fader var Tjener hos den samme Herremand. Han fortalte, at Giften bevirkede, at Herremandens Legeme hovnede

op, efter at han var død. Om Natten, da han vaagede ved Liget, faldt dets ene Arm ned ved Siden. Tjeneren blev meget bange, da han troede, Herremanden skulde gaa igen, fordi han ikke vilde lade være med at plage Bønderne, men det viste sig, at det kun skete, fordi Liget hovnede op. — Da Greven blev kaldt ind til Kronprinsen og saa, at Ravnholtsmanden var forsvundet, sagde han Ja straks. Han solgte kort efter sit Gods og rejste bort, for han kunde ikke udholde at være der, naar han ikke kunde raade over Bønderne med Hud og Haar.²³⁵⁾

II. For mange Aar siden boede der paa Ravnholt en Herremand, som, naar han var ude at køre, aldrig vilde køre til Side for nogen, saa hvis man vilde uden om ham, maatte man i Grøften, og var det en af hans Bønder, fik de en af hans Pisk, naar han kørte uden om dem. Dette kom Kongen for Øre, og forklædt begav han sig til Ravnholt. Paa Vejen traf Kongens Vogn Herremanden, som ogsaa var ude at køre, og Herremanden vilde som sædvanlig ikke vige til Side, og det gik Kongen som alle andre. En Tid efter kom der Bud til Herremanden om at møde hos Kongen i København. Herremanden rejste uden at ane, hvad han skulde. Siden har ingen set ham. Man antog, han var kommet til at favne Jomfruen, som havde kappet Hovedet af ham.²³⁶⁾

SAGN FRA RØNNINGESØGAARD. Min Hjemegn hører til Rolfsted Sogn, der ligger i Midtfyn, mellem Herregaardene Ravnholt og Rønningesøgaard. Til sidstnævnte Gaard hører en temmelig stor Skov, som strækker sig op Nord for Rolfsted Sogn. Igennem denne Skov løber en temmelig stor Aa, som kaldes Tvedvadaen. Midt i Skoven tæt op til Aaen ligger tre store, flade Gravhøje. Paa disse Høje fortæller Sagnet, at der langt tilbage i Tiden har ligget et Slot,

som kaldes Tvedvadslot og har tilhørt Valdemar Atterdag. Ligeledes ligger der Vest for Rolfsted en meget stor Stendysse, fint opstillet med tyve store Sten staaende paa Enden udenom, her fortæller Sagnet, at Rolf Krake ligger begravet.²³⁷⁾

SANDHOLT. Paa Sandholt var der engang en Herremand, hvis Datter havde forelsket sig i en ung Mand under hendes Stand. Herremanden lod da rejse en Galge i en Skov lige ved Slottet og lod Træerne hugge bort, for at der kunde være Udsigt til Galgen. Datteren maatte saa staa ved Vinduet og se paa, at hendes elskede blev hængt. Det Sted, hvor Træerne blev fældede, ses endnu og kaldes Jomfruhugget.²³⁸⁾

KORSET PAA SKOVSBØ. I. I Rynkeby Sogn i Odense Amt ligger en Gaard, som hedder *Skovsbo*, og om denne Gaard er følgende gamle Sagn fortalt. Der boede for mange Aar siden en Mand paa Gaarden, han havde en Datter, som var lam. Hun blev hver Dag baaret ud paa et bestemt Sted paa Marken lige ved Vejen ikke ret langt fra Gaarden, her sad hun saa i sin Stol det meste af Dagen. Men en Dag som hun sad herude, blev det pludselig Tordenvejr. Uvejret var trukket ret hurtigt op, og ingen havde tænkt paa at hente hende hjem. Mens hun sad dær og ventede, slog Lynet ned i Gaarden, hun blev saa forskrækket, da hun saa den brænde, at hun rejste sig og løb hjem. Senere lod hun et Krucifiks rejse paa det Sted, hvor hun plejede at sidde, som en Tak til Gud, fordi hun havde faaet sin Førlighed. Senere da hendes Slægt var uddød, kom der en anden Ejer til Gaarden. Krucifikset var imidlertid blevet gammelt og forfaldent, og han lod det da tage bort. Sagnet fortæller, at der straks udbrød en Syge blandt Køerne der paa Egnen og i særlig høj Grad paa selve Skovsbo. Og til sidst brændte Gaarden igen. Nogle

gamle Folk dær paa Egnen raadede ham til at rejse et nyt Krucifiks, dær hvor det gamle havde staaet. Det gjorde han, og straks holdt Sygdommen op, Gaarden blev atter bygget op og staaer den Dag i Dag saavel som Krucifikset. Sagnet er ogsaa fortalt paa en lidt anden Maade, nemlig, at det var en Moder og hendes blinde Datter, der gik og samlede Aks paa Marken, og Datteren fik pludselig sit Syn, da Gaarden brændte. Det skulde da være Moderen, der har rejst Krucifikset til Tak for, at hendes Datter pludselig fik sit Syn tilbage paa en saa vidunderlig Maade.²³⁹⁾

II. Et Par Mil fra mit Hjem ligger en Herregaard, som hedder Skovsbo. Fra denne har vi følgende Sagn: Engang i gamle Dage ejedes Gaarden af en gammel Adelsfrue. En Dag da hun var ude at gaa Tur, blev hun pludselig meget syg. Hun satte sig ned paa en Sten i Haab om, at det kun var et Ildebe- findende, som hurtigt vilde fortage sig. Men hun blev daarligere og daarligere. Den stakkels Frue var meget ulykkelig ved Tanken om, at hun muligvis skulde ligge her og omkomme uden en eneste af sine kære hos sig. Hun bad da saa inderligt til Gud, om hun maatte komme sig. Dersom hun blev rask, vilde hun dær paa Stedet rejse et Krucifiks som et Minde om denne Begivenhed og som en Tak der- for. Fruen blev rask, og hun holdt sit Løfte og rejste et nydeligt lille Krucifiks paa det Sted, hvor Stenen havde ligget. De senere Ejere af Gaarden har prøvet paa at flytte det op paa Gaarden. Men hver Gang er enten Folkene eller Kreaturerne dær blevet angrebet af haarde Sygdomme, som ikke har fortaget sig, før Krucifikset er flyttet tilbage til sin oprinde- lige Plads. Nu staaer det i en smuk Indhegning paa Skovsbo Mark.²⁴⁰⁾

III. For mange Aar siden boede der en Enkebaronesse paa Skovsbo, hun levede et meget stille Liv, thi siden hendes Mands Død hadede hun Selskab af fremmede Mennesker. Hendes Mand havde taget sig selv af Dage, og han kom hver eneste Nat og spøgede paa Slottet. Han gik ind i den Stue, han havde opholdt sig mest i, derfra gik han op i Taarnet og trak Taarnuret op, det spillede en dejlig lille Melodi for hver Time, der gik. Derfra gik han ind i Soveværelset, bøjede sig ned og kyssede sin Hustrus Haand, hun for op med et Skrig, og saa flygtede Genfærdet. Den stakkels Enkebaronesse fik paa den Maade aldrig Fred, hun spekulerede nu paa, hvorledes hun skulde blive fri for det uhyggelige Syn hver eneste Nat. En Nat havde hun en underlig Drøm, hun drømte, at hvis hun opsatte et Krucifiks af Frelseren paa Marken tæt ved Vejen, saa skulde hendes Mand faa Fred i sin Grav. Hun fik ogsaa fat i et Krucifiks og fik det opstillet, saa plantede hun fire Kristitjørne, en i hvert Hjørne, saa blev der sat et Gitter om, og der blev sat en Hængelaas for, saa ingen kunde betræde det hellige Sted. Dette Krucifiks maa aldrig nogen Sinde blive taget bort, da der saa vil ske en Ulykke paa Skovsbo. Det hjalp, siden den Tid spøgede det aldrig mere paa Skovsbo. Nu er de fire Kristitjørne store. Alle fremmede Mennesker, som kommer paa Egnen, skal til Skovsbo for at se det meget omtalte Krucifiks.²⁴¹⁾

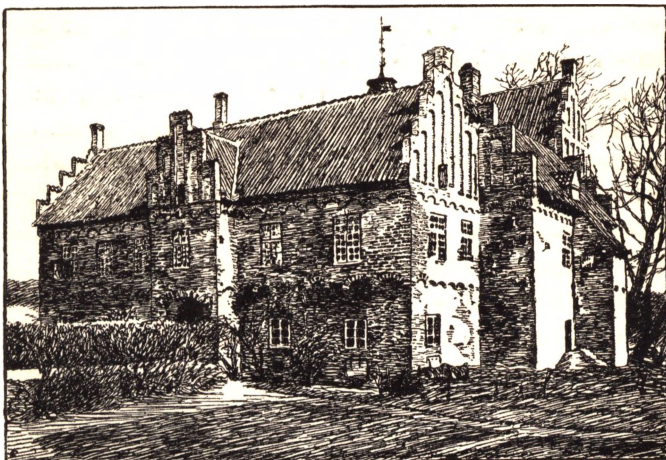
IV. Der var engang en Herremand paa Skovsbo, som var en haard og ond Mand og tillige meget gerrig, han lovede sine to Døtre til Djævelen for en Sum Penge. Djævelen skulde nu se at faa Magt over de to Piger, inden de fyldte atten Aar, men dette var nu ikke saa nemt, for det var to fromme og gode Piger. Især den sidste Nat før de fyldte atten

Aar, plagede Djævelen dem meget, og de kunde ikke faa Fred nogen Steder. Ved Midnat stod de op og gik et Stykke hen ad Vejen, her bad de Gud om Hjælp, og der faldt da ogsaa Ro over dem, og de lagde sig ned paa Græsset for at sove den sidste Del af Natten. Da de vaagnede igen, var det Dag, og de var frelst, men da de kom hjem, var deres Far forsvundet. Djævelen havde taget ham i deres Sted. De to fromme Søstre rejste et Kors paa det Sted, hvor de havde bedt Gud om Hjælp, og hvor de ogsaa blev frelst. Man har endnu et tilmuret Værelse paa Skovsbo, hvor det fortælles, at her tog Djævelen den onde Herremand. Der fortælles ogsaa, at man engang aabnede dette Værelse for at se, hvad der var derinde, men det blev øjeblikkelig muret til igen, og ingen fik at vide, hvad man havde set derinde. Korset ved Skovsbo staar der endnu, og jeg har været der to Gange for at se det.²⁴²⁾

V. Skovsbo er Navnet paa en gammel Herregaard, der ligger mellem Rynkeby og Flødstrup paa Fyn. Nær ved Gaarden lige ud til Vejen staar i et Hegn et stort Krucifiks. Omkring selve Krucifikset er der plantet en Hæk, som altid er fint klippet. Jorden omkring Korset er altid skuffet og revet. Hvis ikke det hele er holdt pænt i Orden, er det ganske umuligt at bo paa Gaarden. Væggene falder ned, og alle Ruderne gaar i Stykker. Den forrige Ejer, en Greve, vilde ikke tro paa den Historie, han forbød Folkene at holde Korset i Stand, det skulde skøtte sig selv, han vilde vise dem, at det kun var Snak og Overtro alt sammen. Men det gik ikke længe, der var ikke Fred og Ro som i Forvejen, alt mislykkedes, til sidst var det næsten umuligt at bo der. Folk sagde til Greven, at han skulde gøre Korset i Stand igen, det var sikkert det, der var Skyld i det

hele. Greven vilde ikke høre Tale om sligt, men paastod, at han vilde trodse al den gamle Overtro. Grevinden derimod lyttede til Folks gode Raad og lod uden Grevens Viden Korset gøre i Stand, og straks hjalp det, der blev igen Fred og Ro paa Gaar-

RYGAARD

den. Ja, det vil sige, der er et bestemt Værelse paa Skovsbo, der aldrig kan være beboet, det kan aldrig holdes i Orden. Væggene kan tapetseres og Gulvet ferniseres saa tit, det skal være, men altid kommer der Blodpletter. Og i Vinduet er der en bestemt Rude, som aldrig kan være hel; saa snart der bliver sat en ny Rude i, revner den en Time efter, og det er altid i en Stjerne, den revner. Grunden til dette mystiske er, at for mange Aar siden boede der en Greve, som havde en eneste Datter, hun forelskede sig i en af Karlene der paa Gaarden, og dette blev Greven saa vred over, at han murede Datteren inde i omtalte Værelse.²⁴³)

VI. Om Herregaarden Skovsbo fortælles der: Der var en Herremand, som havde forskrevet sig til den Onde, hvorimod han skulde have rigelig med Penge hele sin Levetid. Da Herremanden var blevet gammel, mærkede han, at Døden nærmede sig, det var om Natten, og han blev meget ilde tilpas. Han befalede Tjeneren at gaa ud for at se, om der kom nogen. Tjeneren meldte, at der var intet at se. Herremanden var urolig, og det varede ikke længe, inden Tjeneren fik en ny Befaling til at efterse, om der ikke var nogen i Vente. Denne Gang kom han hurtigt ind og fortalte, at der kom en stor, sort Sky farende. Kort efter kom der en Karet, forspændt med fire sorte Heste, kørende i fuld Trav op for Taarndøren. Der stod en sort Mand af og gik ind til Herremanden, Tjeneren turde ikke gaa ind til sin Herre, men af Nysgerrighed kiggede han ind af Nøglehullet til Værelset, og her fik han sit ene Øje slaaet ud og fik aldrig mere Syn paa det. Herremanden blev bortført, og der var aldrig nogen, der saa ham mere. I mange Aar fortalte Folk, at der paa Gaarden var et Værelse, hvor ingen maatte komme, og at der sad Blod paa en Væg, som ikke kunde afvaskes. Det var det Værelse, hvorfra hin Ejermand var bortført. Jeg har flere Gange, efter at jeg var blevet voksen, overværet Diskussioner om dette Emne. Der var Folk, der troede det saa bestemt, som om de havde set det, og det var spildt Ulejlighed at modsige dem. I samme Gaard var der en Port, de kaldte den Nyborgporten, den kunde aldrig være lukket om Natten. I Tidernes Løb er der gjort Forandring med Laden, hvori Porten var, den blev da muret op. Muren blev staaende, og vi hører aldrig mere noget om den Port. Paa Skovsbo Mark ved Vejen, der fører til Rynkeby, staar et smukt Kors.

Til dette knytter sig følgende Sagn: Der boede for mange Aar tilbage paa Skovsbo en Frøken, som i mange Aar havde lidt af en streng Sygdom, hun havde aldrig Ro, hverken Dag eller Nat. Ingen Læge kunde kurere hende, hvor langt hun end søgte omkring, ej heller kunde de skaffe hende nogen Lindring. En Dag hun var paa en Spadseretur, satte hun sig paa en Sten for at hvile sig. Pludselig blev hun over al Forventning helbredet og var for Fremtiden karsk og sund. Hun blev herover saa glad, at hun lovede Vorherre at sætte et varigt Minde som Tak for sin Helbredelse. Paa det Sted, hvor hun fik sin Førlighed, lod hun rejse den korsfæstede Frelser. Om dette fortælles der af Omegnens Beboere: Bliver Korset med dets Omgivelser ikke holdt ordentligt vedlige, saa kan Herskabet ikke bo med Ro paa Gaarden.²⁴⁴)

SØBO. Paa Sydfyn nær Landsbyen Vester-Hæsinge ligger en gammel Herregaard, som hedder *Søbo*. Som ovenfor nævnt er den meget gammel og tillige meget forfalden. Sagnet fortæller om denne Herregaard: Avlsgaarden er engang brændt, og der har flere Gange været gjort Forsøg paa at bygge den op igen, men det har været umuligt, for naar den har været færdig til Rejsning, er der hver Gang paa en uforklarlig Maade gaaet Ild i den. Derfor kan man nu se de forkullede Ruiner af den halvfærdige Bygning. Gamle Bygningsmaterialer, som er slæbt dertil for mange Aar siden, ligger spredt deromkring, og Græs og Ukrudt gror derimellem. Nede i Haven staar en ældgammel Lind, den er hul og saa stor, at flere Mennesker kan staa skjult derinde. Under denne Lind har en Lindorm sit Hoved, denne Lindorm er saa stor, at den spænder om hele Søen og Herregaarden. Sagnet fortæller videre, at saa snart Træet bliver fældet eller gaar ud, saa vil Herregaarden styrte i

Søen. Og Sandhed er det, at Søen nærmer sig mere og mere Herregaarden, og nu naar den helt op til Gavlen af Hovedbygningen. Naar Stormen hylende farer om Hjørnerne, ryster det i hele den yderste Mur, og flere Sten er allerede faldet ud af den.²⁴⁵⁾

TOKELUND. Jeg har hørt fortalt hjemme, at der i Gamtofte Sogn ligger en Gaard, der hedder *Tokelund*, og tæt derved er der en kratbevokset Høj, hvor Palnatoke ifølge Sagnet ligger begravet.²⁴⁶⁾

VALDEMAR DEN STORES SLOT. Lige uden for Grænsen af vor Mark, men alligevel i Rolfsted, har før ligget et smukt gammelt Slot paa en Banke, som kaldtes *Tvedevad Slotsbanke*. Det har ligget meget smukt dær, da der er kønt ude i Tvedevad med Aaer og Skove. Sagnet fortæller, at Valdemar den Store har bygget det til Tovelille, som han elskede højt. En ældre Kone hjemme har set et Billede, hvor Valdemar den Store omfavner Tovelille, der er meget smuk og har et langt, gult Haar, som hænger løst ned over hende. Engang da Slottet var belejret, blev det forraadt af en ung Pige. Hun satte nemlig efter Aftale med Fjenden Lys i et af Vinduerne i den Fløj, hvor det var svagest befæstet, og paa den Maade blev de klar over, hvorfra de skulde angribe det. Det er siden blevet revet ned, og af Levningerne skal Kirkerne i Rolfsted og Ellinge være bygget.²⁴⁷⁾

TØJSTRUP. Tøjstrup er den største Herregaard i Ryslinge Sogn; før Udskiftningen hørte de fleste Gaarde og Huse i Sognet samt en Del af Nabobyen Sødinge dertil. Den er ogsaa gammel, da den allerede nævnes i Erik Menveds Tid, men den har været ombygget flere Gange. Dengang da den Ladebygning, der brændte 1912, blev bygget, havde en Tømrer fra samme Egn paataget sig Tømrerarbejdet, men han bestilte ikke andet i flere Dage end hugge Nag-

ler til Bygningen. Det blev Ejeren lidt betænkelig ved, han troede ikke, Tømreren forstod at udføre Arbejdet, som han havde paataget sig, han vilde da afskedige ham og spurgte ham derfor om, hvad han vilde have for sit Arbejde. Tømreren forlangte da at faa Lærred til en Skjorte, han skulde nok klippe den selv. Da de saa kom med Lærredet, lagde han det saa kunstfærdigt sammen, saa han klippede Skjorten ved et eneste Hug med sin Økse. Da Ejeren saa det, lod han ham blive og rejse Laden, nu turde han nok betro ham til det. Mens jeg var Barn, blev dette Sagn fortalt hver Høst, naar der kørtes Korn i den Lade.²⁴⁸⁾

VALDEMARS SLOT. Valdemars Slot, som ligger paa Taasinge, har været en gammel Røverborg, og ude i Skoven, søm ligger omkring Slottet, skal der være en underjordisk Gang, som fører fra Valdemars Slot og under Store Bælt over til Tranekjær paa Lange-land.²⁴⁹⁾

R Ø V E R E

AGN OM RØVERE. I. I gamle Dage var Fynshoved overgroet med Skov ligesom det meste af det øvrige Hindsholm. Derfor var det ogsaa et godt Tilholdssted for Røvere. Ude paa Fynshoved er der mellem to Bakker en Lavning, som endnu kaldes Røverdalen. Der fortælles et Sagn om nogle Røvere, som menes at have boet i denne Dal engang. En Nytaarsaften kom en Flok Røvere til Herregaarden Grønlund, det nuværende Brockdorff, hvor de overfaldt Beboerne, bandt dem og derefter satte sig til at spise og især drikke af alle de gode Sager,

som de fandt i Gaardens Kælder. Men der var dog een, som var sluppet fra Røverne. Det var en ung Karl, som straks skyndte sig ud efter en Hest, hvorefter han saa hurtigt som muligt red efter Hjælp til Herregaarden Scheelenborg, som den Gang hed Eskebjerg. Herremanden dær samlede alle sine raske Karle om sig, og nu gik det i strakt Galop til Grønlund. Da de naaede dertil, sad Røverne endnu og drak. De var blevet en Del omtagede af de stærke Drikke, og det var derfor en let Sag for Herremanden at tage dem til Fange og binde dem. De blev alle henrettede paa en Høj paa Martofte Mark. Denne Høj staar der endnu og kaldes den Dag i Dag Stejlehøj. Karlen, som var redet efter Hjælp, var fattig. Han havde en Kæreste. Men han havde ikke Raad til at købe en Gaard at gifte sig paa. Som Belønning for sin raske Daad fik han nu af Herremanden paa Eskebjerg en god Gaard. I de sidste Aar er der ved Røverdalen anlagt et moderne Stenknuseri, og ved Udgravninger har man fundet nogle Skeletter og Benrester, som menes at stamme fra de gamle Røvers Tid.²⁵⁰⁾

II. Mine Forældre boede i et Lejehus i Ulkendrup, Lunde Sogn, Nabsogn til Sønderø, og min Fader var Arbejder paa Herregaarden. Ulkendrup bestod dengang af fire Lejehuse, som hørte under Dallund, men her skulde i gamle Dage have ligget fire store Bøndergaarde, som en Jule- eller Nytaarsaften blev overfaldet af Røvere, der sløg alle Folkene ihjel med Undtagelse af en Kvinde, som ubemærket var sluppet ud i Stalden og havde faaet fat i en Hest og var redet til Næsbyhoved Slot, hvor der laa Krigsfolk, som hun fik tilkaldt, og de fulgte med hende tilbage til Ulkendrup, hvor de omringede Røverne, der gjorde sig til Gode med Spise- og Drikkevarer.

Da Røverne opdagede, at de var omringet, stoppede de Dyner i Vinduerne for at dække sig mod Kuglerne, som blev skudt paa dem, men Byen blev afbrændt og alle Røverne fanget, hvorefter de blev underkastet Forhør og Tortur, men de nægtede alle med Undtagelse af den yngste, som bekendte, at de var købt af Herremanden paa Dallund, fordi han vilde have disse fire store Bøndergaardes Jorder lagt ind under sit Gods, hvortil de ogsaa har hørt indtil nu, da en Del af Jorderne er blevet udstykket.²⁵¹⁾

SAGN OM DYR

TO SORTE HØNS. Lige ved Siden af mit Hjem bor der en gammel Kone, der kan fortælle en Masse Spøgelseshistorier. Hun fortalte engang, at hun i sine unge Dage havde tjent i en Gaard, hvor Manden hver Maanedsdag skulde levere to sorte Høns paa et bestemt Sted i et Hegn ude paa Marken. Han havde et meget stort Arbejde med at skaffe alle disse sorte Høns, men hvis han ikke bragte dem, og hvis de ikke var sorte, var der ikke til at være paa Gaarden.²⁵²⁾

ET KATTESAGN. Min Bedstemoder har fortalt mig følgende: I gamle Dage boede i Staure, Viby Sogn, paa Hindsholm, en Boelsmand, som blev kaldt Per Staure. En Dag kom han kørende til Kerteminde med Korn. Paa Turen derud var det gaaet godt, men da han skulde hjem, havde han en mærkelig Oplevelse. Han var naaet til Indgangen ved Hverringe Skoven, hvor der stod to Ledpæle, en paa hver Side af Vejen, og oven paa den ene sad en Kat, som saa ud til at være bedrøvet. Da Per Staure var kom-

met et lille Stykke forbi Ledpælen, hører han en Stemme, som raaber: »Per Staure, kan du hilse dine Katte og sige til dem, at Gumora er død.« Per Staure vendte sig om i Vognen og skulde se, hvem det var, som raabte efter ham, han blev helt underlig, da han opdagede, at det var Katten, som havde raabt, og skyndte sig hjem. Da han kom hjem, fortalte han sin Kone om Oplevelsen, denne hørte ogsaa deres egen Kat, som laa inde under Kakkellovnen, og lige med det samme sprang den ud af Vinduet og løb bort, de saa den ikke før tre Dage efter. Men hermed er Historien ikke sluttet, for næste Dag, en Søndag, var en Mand ved Navn Lars Frandsen, som boede i en Gaard i Mesinge Sogn, ene hjemme. Han boede ikke ret langt fra Staure. Han stod ude i Gaardspladsen og saa nu, hvorledes der kom Tusinder af Katte inde fra Laden og forsvandt efterhaanden ind i Stuehuset, hvor de løb op paa Loftet, alt dette varede godt en Time. Da de var kommet ind alle sammen, gik Lars Frandsen op paa Loftet for at se, hvor Kattene var bleven af, men da var de alle forsvunden, og han saa ikke mere til dem.²⁵³)

KONEN, DER SKABTE SIG ÒM. Der var to Naboer, Mads og Per, de kunde ikke ret godt enes, men Konerne var det særlig galt med. Pers Kone var den skrappeste i Munden, men Madses kunde lidt mere end sit Fadervor. For nu rigtig at plage »Ma Pæs« dannede hun sig om til en stor, hvid Kat og satte sig op paa Pers Loft, hvor hun mjavede og tudede, saa Folkene ikke kunde være i Huset. Fange den kunde de ikke, saa hentede de Smeden, han skulde skyde den, men ingen Kugler kunde skade den. En Dag opdagede imidlertid Ma Pæs, at Katten lignede nøjagtig Dorthe Madses i Ansigtet. Saa sendte de Bud ind til Mads, om han vilde hente sin Kone,

det gjorde han, og efter den Tid blev der Fred imellem dem.²⁵⁴⁾

DEN MÆRKElige SKRUBTUDSE. I en gammel faldefærdig Gaard i Frørup, samme By som Kilden er, levede et Par gamle Bønderfolk, Manden hed Kresten Andersen, og Konen gik under Navnet Mette Krestens. De var meget gerrige og kom aldrig sammen med deres Naboer, kun Familien kom der en Gang om Aaret. I den Anledning vankede der Risengrød, og Kresten blev beskedent tilbage i Stuen og vilde ikke spise med; naar saa Folk sagde til ham, hvorfor han ikke vilde spise med, svarede han: »Nej, jeg vil vente og se, om I levner noget.« Disse Folk var meget rige, men det var nu heller ikke saa mærkeligt, thi denne Mette Krestens havde en Skrubtudse i sin Tjeneste. Denne Skrubtudse kunde gylpe Sølvpenge af sig, som Mette gemte i et Strømpeskaf i Sengehalmen, og hver Gang Mette kernede Smør, var Skrubtudsen der og gylpede Smør af sig. Alle Egnens Beboere troede dette fuldt og fast, og Pigerne paastod endog at have set Skrubtudsen gylpe Smør af sig. Denne Skrubtudse gemte Mette i et Blykrus. Imidlertid døde Manden og lidt senere Konen. Alle Naboerne var mødt til Begravelsen, de havde faaet lidt for meget at drikke, og det gik lystigt til, thi der var ingen, der sørgede over den gamle Kone. Om Aftenen samledes de om Blykruset, og de vilde have hverandre til at tage Laaget af, men der var ingen, der turde, og Tudsens er vist i Kruset den Dag i Dag.²⁵⁵⁾

REDDEMANDS STEN. Paa en Mark i Nordenbro, Magleby Sogn paa Langeland, staar der en Sten. Den er godt tre Meter høj, flad foroven, men ikke bredere, end at en Mand lige kan faa Plads til sine Fødder, naar han staar oprejst. Der fortælles, at for

mange Aar siden blev en Mand forfulgt af en uvan Tyr. Han kastede da sine Træsko og søgte Tilflugt paa Stenen, hvor Tyren ikke kunde naa ham paa anden Maade, end at den staaende paa sine Bagben slikkede Mandens Tær saa længe med sin ru Tunge, at ikke alene hans Hoser men ogsaa Kødets paa hans Tær var bortslikket, for Manden kunde jo hverken flytte eller væрге sig. Omsider blev Tyren dog ked af det og gik sin Vej, saa Manden slap hjem. Naar Stenen ikke bliver fjernet, uagtet den staar meget i Vejen, skyldes det dette gamle Sagn, og den kaldes altid *Reddemands Sten*.²⁵⁶⁾

SAGN OM PLANTER

ROSER I FORKLÆDET. Paa Ulriksholm levede engang en Herremand, som var meget rig, men ikke undte de fattige en Bid Brød fra sit Bord. Hans Frue derimod var saa god, som Dagen er lang. Engang samlede hun en Del Madvarer i sit Forklæde og gik hen til nogle Fattigfolk med dem. Paa Vejen mødte hun sin Mand, som i en barsk Tone spurgte hende, hvad hun havde i Forklædet. I sin Angst svarede hun, at det var Roser, og da han rev Forklædet op for at se efter, var Brødet virkelig blevet til Roser.²⁵⁷⁾

VALMUER PAA VALPLADSEN. I Nærheden af Nyborg vokser en Mængde Valmuer, og der fortælles, at det er fra den Gang, Sverrig og Danmark førte Krig, da kom de i Kamp med hinanden uden for Nyborg, og dær hvor Blødet flød, er der nu rødt af Valmuer.²⁵⁸⁾

DER GROR UKRUDT PAA MORDSTEDET. Lidt uden

for Byen Vejle paa Fyn ligger en Gaard, der hedder Vejlegaard, det har i gammel Tid været en meget stor Gaard. Nogle af dens Bygninger har staaet paa en Mark, der hører til mit Hjem; lige i Hjørnet af Marken kan der aldrig gro andet end Ukrudt. Der siges, at paa det Sted var der engang begaaet et Mord, og det skulde være derfor, at der aldrig kan gro noget.²⁵⁹⁾

FORSKELLIGE SAGN

LOD LØBER OPAD. Ude paa Odense-Bankerne, et Stykke fra Gelskov, er der en Historie fra Svenskekrigens Tid. Der fortælles, at der huserede nogle svenske Soldater, som morede sig med at slaa forbigående Børn ihjel ved at knuse deres Hoveder mod Træstammerne. De blev ved med deres Uvæsen, indtil de pludselig en Dag saa, at Blodet løb op ad Stammen. Saa turde de ikke mere. Men endnu skal der ved Nattetid kunne høres Barneskrig fra Bankerne.²⁶⁰⁾

TRETEN. Der er mange, som anser Tallet 13 for at være et meget uheldigt Tal, og navnlig skal det være slemt at være tretten til Bords. Min Bedstefader var ikke glad for det Tal. Han var med paa Linieskibet »Christian VIII«, men før han og hans tolv Kammerater tog afsted fra Hjemsognet, var de indbudt til Afskedsfest alle tretten. Den gamle Møller, der var Vært, sad med til Bords for at bortlede Opmærksomheden paa det uheldige Tal, men troede alligevel, at Ulykken vilde komme. Da Skibet sprang i Luften den 5. April 1849, gik en af de tretten med,

og Møllerens og flere andres Ængstelser for Trettenstallet havde faaet ny Næring.²⁶¹⁾

POTTEMANDEN OG DRENGEN. En jydsk Pottemand havde engang ladet sin Vogn, som var forspændt med en hvid og en sort Hest, staa paa Vejen ved Kærum Kirke, medens han var inde i et af Husene for at falbyde sine Varer. Skolen laa dengang ved Kirken, og en Skoledreng fra Langeløkke, som maa have været en Spasmager, saa Køretøjet, og da han opdagede, at Pottemanden var borte, fik han travlt med at tjære den hvide Hest af den under Vognen hængende Tjærekande. Da Jyden kom ud og saa, at han saaledes havde faaet to sorte Heste, blev han, som rimeligt var, vred og gik løs paa Drengen, som saa, efterfulgt af Pottemanden, flygtede op i Kirke-taarnet og sprang ud af et af Lydhullerne. Jyden saa med Forfærdelse ud, idet han tænkte, at Drengen laa knust nede paa Kirkegaarden, men han fik da at se, at Fyren løb ude i Kærumgaards Mark, som ligger Vest for Kirken.²⁶²⁾

ET SLEMT SLAGSMAAL. I gamle Dage før det store Slagsmaal, som her fortælles om, var Aasum By kun eet Gildeslag. Aarsagen til Slagsmaalet var Strid mellem to Slægter om, hvem der skulde være den raadende, Mikkelslægten eller Jesperslægten. — Jesper havde en Dag været i Mosen. Da han saa var paa Tilbagevejen, mødte han ved Aaen nogle af Mikkelslægten. De kom ret uforvarende i Skændsmaal, som dog snart udartede til Slagsmaal, og herunder blev Jesper slemt forskaaret. Historien fortæller, at han maatte bære sine Tarme hjem i sin Hat. Næste Dag lod han sine forskaarne Klæder vise frem for Bymændene, der var forsamlede paa Stævnet, og for at undgaa Strid i Fremtiden vedtog Bymændene da,

at Byen skulde deles i to Gildeslag – de Overkrogs og de Nederkrogs.²⁶³⁾

SMEDEN OG FANDEN. Den Onde har lært Smedene at slaa Sand paa Jernet, naar det skal svejtses. En gammel Smed har fortalt mig følgende: En Smed havde brændt en hel Del Jern fordærvet uden at faa Held til at faa det til at hænge sammen. Han tog en Sæk, puttede Jernstumperne deri og gik hen og satte Sækken paa et Sted, hvor Fanden daglig havde sin Gang. Smeden vidste, at den Gamle var nysgerrig, og naar han gik her forbi, vilde han nok se, hvad der var i Sækken, og gøre sine Bemærkninger. Kort før den Tid, Fanden plejede at passere Vejen, gik Smeden hen til Stedet og satte sig i Skjul bag Træer og Buske, men dog saa nær ved Sækken, at han kunde høre, hvad den Gamle havde at sige. Fanden kom ganske rigtig ved samme Tid, og saa snart han fik Øje paa Sækken, kiggede han deri. Han udbrød da og sagde: »Aa, den dumme Smed! Dersom han nu havde været saa klog at slaa Sand i Ilden paa Jernet, saa kunde det bedre taale Varmen, og han kunde have faaet det svejtset sammen, saa havde han ikke behov at brænde al det Jern.« Dette hørte Smeden med Opmærksomhed. Og siden den Tid har Smedene lettere ved at svejtse Jernet.²⁶⁴⁾

BRANDSTYE. I gamle Dage var Husene ikke brandforsikrede. Naar et Hus var brændt, gik de ud og tiggede til *Brandstye*. En Mand fra Svendborgegnen, som var ude at tigge, blev spurgt, hvornaar hans Hus var brændt. Han svarede: »Hvis alt gaar vel, skal det være paa Torsdag!«²⁶⁵⁾

NOTER

MEDDELERE. For saa vidt Meddelelserne er Skoleelever, er Skolens Navn angivet i Parentes.

¹⁾ Elev paa Hjemly Efterskole. — ²⁾ Hans Frandsen, Skelby (Hjemly). — ³⁾ Kirsten Jensen, Sandager (Askov Højskole). — ⁴⁾ ⁸⁶⁾ ⁹²⁾ Elev paa Hjemly. — ⁵⁾ Fortalt af Gaardmandskone Johanne Mortensen Clausen, Ulbølle. Optegnet af hendes Søn Svend, V. Skerninge Friskole. — ⁶⁾ Sigurd Povlsen, Pallehave (Hjemly). — ⁷⁾ Anne Lise Aagaard (Ringe Efterskole). — ⁸⁾ Agnete Diernisse, Glamsbjerg Skole (Antvorskov Højskole). — ⁹⁾ Elna Jensen, Hygind (Vinding Højskole). — ¹⁰⁾ ⁹⁹⁾ Fortalt af Friskolelærer Hans Kristian Kristiansen, Elholm Friskole. Opt. af Friskolelærer Kr. Thomsen, V. Skerninge. — ¹¹⁾ Katrine Vitting Nielsen, Højby St. (Frederiksborg Højskole). — ¹²⁾ ²⁵⁵⁾ Johannes Knudsen, Fjellerup (Antvorskov). — ¹³⁾ ¹⁶¹⁾ ¹⁶⁴⁾ ¹⁸⁵⁾ ²¹⁵⁾ ²⁴⁸⁾ Marie Hansen, Birkum Mark. Sagnet om *Kilden ved Frørup* (¹³⁾ eller *Regisse Kilde* har Optegneren fra sin Bedstemoder (m. H. t. *Kilder* henvises iøvrigt til *August F. Schmidt: Danmarks Helligkilder*, Køb. 1926), ¹⁶⁴⁾ og ¹⁸⁵⁾ har Optegnerens Fader under et Ophold paa Vejstrup Højskole 1870 skrevet af efter Optegnelser af Friskolelærer Rasmus Hansen. De er senere trykt (1882) i Rasmus Hansens *Gamle Minder eller Træk fra Folkets Liv eller Tankesæt i det 17de og 18de Aarhundrede*. ²³⁵⁾ er fortalt af Optegnerens Farfar, ²⁴⁸⁾ er fortalt af gamle Folk i Ryslinge. — ¹⁴⁾ Ingeborg Andersen, Højrup (Frederiksborg). — ¹⁵⁾ ¹⁷⁾ ²⁸⁾ ⁴⁴⁾ ⁵⁰⁾ ⁵⁷⁾ ⁵⁸⁾ ⁶⁰⁾ ¹⁵⁸⁾ ¹⁷⁷⁾ ²²⁰⁾ ²²⁴⁾ ²⁴⁴⁾ ²⁶⁴⁾ Gaardmand Kristian Andersen, Kertinge. — ¹⁶⁾ ²⁷⁾ ³³⁾ ¹⁵⁵⁾ ¹⁶⁰⁾ ¹⁷⁹⁾ ¹⁸⁰⁾ ¹⁸¹⁾ ¹⁸²⁾ Kandidat Jens Pilegaard, København. — ¹⁸⁾ ⁷⁷⁾ ²⁶³⁾ Erna Andersen, Aasum Skole, efter Fortælling af Gdr. Svend Frederiksen, Aasum (Frederiksborg). — ¹⁹⁾ ⁶⁷⁾ Karen Clausen, Aamarkgaard (Ringe). — ²⁰⁾ Esther Andersen, efter Fortælling af Fru Sagfører Andersen, Aarup. Fra V. Skerninge (Askov Højskole). — ³¹⁾ ²⁹⁾ Karen Hansen, Kildedal (Frederiksborg). — ²²⁾ ³¹⁾ Kirstine Christensen, forhen Søby, Ærø (Ry Højskole). — ²³⁾ Hans Knudsen (Ryslinge Højskole). — ²⁴⁾ ³⁷⁾ Elev paa Ollerup Højskole. — ²⁵⁾ Asta Christensen, Kaleko, Diernisse (Hjemly). — ²⁶⁾ Anna Nielsen, Dømmestrup (Vestbirk Højskole). — ³⁰⁾ ²⁰³⁾

Folke Knudsen (Ringe). — ³²⁾ ¹¹⁸⁾ Elev paa Støvring Højskole. ³⁴⁾ ⁹⁵⁾ Elev i Glamsbjerg Friskole. — ³⁵⁾ Emil Schneider, Staaby (Frederiksborg). — ³⁶⁾ Christian Christensen, Ommel, Marstal (Vallekilde Højskole). — ³⁶⁾ ⁵³⁾ ⁶⁶⁾ ¹⁰¹⁾ ¹⁰²⁾ ¹⁰³⁾ ¹¹³⁾ ¹¹⁴⁾ ¹¹⁷⁾ ¹¹⁹⁾ ¹²⁰⁾ ¹²¹⁾ ¹²²⁾ ¹²³⁾ ¹²⁶⁾ ¹²⁷⁾ ¹²⁸⁾ ¹²⁹⁾ ¹³⁵⁾ ¹³⁶⁾ ¹³⁷⁾ ¹⁴⁴⁾ ¹⁵⁰⁾ ¹⁶⁹⁾ ¹⁷⁵⁾ ¹⁷⁶⁾ ¹⁷⁸⁾ ¹⁹⁶⁾ ²⁰¹⁾ ²⁰²⁾ ²⁰⁵⁾ ²¹⁰⁾ ²¹¹⁾ ²¹²⁾ ²¹⁴⁾ ²¹⁵⁾ ²²⁰⁾ ²³⁰⁾ Agnete Hansen, Dømmestrup, efter forskellige gamle Folks Fortællinger. — ³⁰⁾ R. Knudsen, Gestelevlunde (Hjemly). — ⁴⁰⁾ ⁷⁵⁾ Margrethe Lauritsen, Millinge Skole (Kærehave Landhusholdningsskole). — ⁴¹⁾ ⁴⁶⁾ ¹⁶²⁾ Anna K. Olsen Bonde, Haastrup (Frederiksborg). — ⁴²⁾ Anders Larsen (Frederiksborg). — ⁴³⁾ ⁵⁹⁾ ⁹⁴⁾ Laura Rasmussen, Ebberup St. (Askov Højskole). — ⁴⁵⁾ Anna Thomsen, Midskov (Frederiksborg). — ⁴⁷⁾ ¹⁰⁴⁾ ¹⁵³⁾ Martha Hansen, Tarup (Ryslinge Højskole). — ⁴⁸⁾ Anny Knudsen, Ringe (Vestbirk). — ⁴⁹⁾ Ingeborg Adolfsen, Ingeslyst, Kerteminde (Hjemly). — ⁵¹⁾ ⁵²⁾ Elev i Glamsbjerg Friskole. — ⁵⁴⁾ Astrid Iversen, Engholm, Millinge St. (Askov Højskole). — ⁵⁵⁾ ¹³¹⁾ Thora Knudsen, Sødinge (Ringe). ⁵⁶⁾ ⁶⁹⁾ ²⁶²⁾ Hans Balle, Nordby, Ebberup (Ryslinge). — ⁶¹⁾ Elev i Glamsbjerg Friskole. — ⁶²⁾ Thorkild Jørgensen, Stenstrup St. (Antvorskov). — ⁶³⁾ Agnethe Larsen, Hillerslev (Hjemly). — ⁶⁴⁾ ¹²⁴⁾ ²⁵⁶⁾ Sofie Drosth (Frederiksborg). — ⁶⁵⁾ Bertha Rasmussen, Espe St. (Hjemly). — ⁶⁸⁾ Astrid Markvardsen (Frederiksborg). — ⁷⁰⁾ Simon Greve Pedersen, V. Skerninge Friskole, efter Fortælling af Gdr. Dines Hansen, Vormark, 77 Aar. — ⁷¹⁾ Thorvald Skovgaard Andersen, Otterup (Hjemly). — ⁷²⁾ Alf Andersen, Uggerslev (Frederiksborg). ⁷³⁾ ⁹⁸⁾ ¹⁷³⁾ Niels Bjørn, Langtved (Ryslinge). — ⁷⁴⁾ Karen M. Hansen, Martofte (Frederiksborg). ⁷⁶⁾ Elev i Glamsbjerg Friskole. — ⁷⁶⁾ ⁸⁴⁾ Laurits Madsen, Fyns Stifts Husmandsskole. — ⁷⁹⁾ Johannes Jørgensen, Taasinge (Kærehave). — ⁸⁰⁾ Elev i Ringe E. — ⁸¹⁾ Frede K. Rosager, Gudme (Frederiksborg). — ⁸²⁾ Ellen Marie Hansen (Hjemly). — ⁸³⁾ ¹⁰⁰⁾ Kristian Hansen, Lille Snøde, Langeland. — ⁸⁵⁾ Inga Lund Pedersen (Frederiksborg). — ⁸⁷⁾ Kirstine Steffensen, Egense (Frederiksborg). — ⁸⁸⁾ M. Nielsen, Østrup Skole, Otterup. — ⁸⁹⁾ Elev paa Høng Højskole. — ⁹⁰⁾ Hansine Pedersen, Hesselager (Høng). — ⁹¹⁾ Nora Hansen, Albjerg, Oure (Frederiksborg). — ⁹³⁾ Petra Konradsen, Lydinge, Espe (Antvorskov). — ⁹⁶⁾ Kirsten Sørensen, V. Skerninge, efter Fortælling af hendes Bedstemoder Kirsten Pedersen, 82 Aar, (V. Skerninge F.) — ⁹⁷⁾ Christian Andersen (Ryslinge). — ¹⁰⁵⁾ Harald Rasmussen, Katterød (Aarup Friskole). ¹⁰⁶⁾ ¹⁰⁷⁾ ¹⁰⁸⁾ ¹⁰⁹⁾ Holger Nielsen (Ringe). — ¹¹¹⁾ Ingeborg Pedersen, Ørsted, Aarup (Askov Højskole). — ¹¹²⁾ ¹⁴²⁾ Ingeborg Mad-

sen, Langeskov (Askov). — ¹¹⁵) Hans P. Hansen (Høng). — ¹¹⁶) ²⁴⁹) Jensine Hansen, Tved (Ry). — ¹¹⁸) Kathrine Hansen (Frederiksborg). — ¹²⁵) Valborg Hansen, Ringe (Askov). — ¹³⁰) Eva Bæk (Ringe). — ¹³²) Oluf Enevoldsen, Sentved, Refsvindinge (Hjemly). — ¹³³) ²¹⁶) Henry Hansen (Fyns Stifts Husmandsskole). — ¹³⁴) Christian Andersen (Ryslinge). — ¹³⁸) Anna Højmark, Dømmestrup (Vestbirk). — ¹³⁹) Harald Andersen, Højrup (Hjemly). — ¹⁴⁰) Kirstine Larsen (Frederiksborg). — ¹⁴¹) Lindholm Christensen, Nr. Lyndelse (Frederiksborg). — ¹⁴³) Niels Hansen Friis, Haundrup (Antvorskov). — ¹⁴⁵) R. Knudsen, Gestelevs lunde (Hjemly). — ¹⁴⁶) Maren Kløverpris, Haagerup (Hjemly). ¹⁴⁷) Elev paa Ringe E. — ¹⁴⁸) ¹⁵¹) Harald Chr. Hansen, Søllinge (Frederiksborg). — ¹⁴⁹) ¹⁵⁰) Rebekka Hansen, Ellinge (Rødning Højskole). — ¹⁵⁰) Emilie Jørgensen, Ravndrup (Vestbirk). — ¹⁵²) Elev i Glamsbjerg Friskole. — ¹⁵⁴) Gudrun Engholm, Rudme (Ringe). — ¹⁵⁷) Signe Johansen, Gislev (Vestbirk). — ¹⁶³) Frode Jørgensen, Vejstrup, efter Fortælling af Marie Drejer, Vejstrup Alderdomshjem (Askov Højskole). — ¹⁶¹) Marie Jørgensen, efter Fortælling af Moderen Mette Bisgaard Jørgensen, V. Skerninge (V. Skerninge Friskole). ¹⁶⁰) Julie Hansen, Hundslev (Ubberup Højskole). — ¹⁶⁷) ¹⁷¹) Karl Hansen, Birkely (Ringe). — ¹⁶⁸) ²⁵²) Johanne Jensen, Soltofte, Assens (Ry). — ¹⁷⁰) Harald Skov, Voldsborg, Volderslev (Askov Sløjdscole). — ¹⁷²) Johannes Folke Olsen, Salby Taarup Skole (Askov S.). ¹⁷⁴) Frode Løvendahl Jensen (Aarslev Friskole). — ¹⁸³) Ellen Margrethe Pedersen, Ølsted, Staaby St. (Askov H.). — ¹⁸⁴) Hvidtfeld Nielsen, Simmerbølle, Langeland (Frederiksborg). — ¹⁸⁶) Frode Jørgensen, Vejstrup (Askov H.). — ¹⁸⁷) Harald Andersen, Engesyn, Højrup (Hjemly). — ¹⁸⁸) Johannes Lunde (Ringe). — ¹⁸⁹) ¹⁹⁰) ¹⁹¹) ²²⁷) Aksel Rasmussen, Haagerup, (Hjemly). — ¹⁹²) Henry Hansen (Fyns Stifts Husmandsskole). — ¹⁹³) ¹⁹⁴) Højskoleelever. — ¹⁹⁵) Ellen Margrethe Pedersen, Ølsted, Staaby St. (Askov H.). — ¹⁹⁷) Gudrun Steffensen, Fraugde (Frederiksborg). — ¹⁹⁸) A. Berntsen, St. Paul, Minn., U. S. A. — ¹⁹⁹) ²³⁴) ²⁵⁹) Astrid Knudsen, Vejle, Allested (Frederiksborg). — ²⁰⁰) Svend Kristiansen (Hjemly). — ²⁰⁴) Johanne Ringkær Pedersen, Bovense. — ²⁰⁶) ²⁴⁶) Maria Larsen, Barløse (Askov H.). — ²⁰⁷) ²⁰⁸) ²⁰⁹) Sigurd Iversen (Ringe). — ²¹³) ²³⁸) Rigmor Bøggild Lyngbye, København (Askov H.). — ²¹⁷) Kirsten Jensen, Sandager, Ørbæk (Askov H.). — ²¹⁸) Ingeborg Pedersen, Ørsted Pilegaard, Aarup (Askov H.). — ²¹⁹) Elev paa Støvring Højskole. — ²²¹) Anny Knudsen, Ringe (Vestbirk). — ²²²) ²³³) Asta Madsen, Kappendrup (Hjemly). — ²²³) Elisabeth

Nielsen, Aarslev Friskole. — ²²⁵) Karl Rasmussen (Hjemly). — ²²⁶) Valborg Hansen, Ringe (Askov H.). — ²²⁸) Johannes Lunde (Ringe). — ²³¹) Esther Damsted, Gerskov, Otterup (Frederiksborg). — ²³²) Sofie Rasmussen, Kværndrup (Ubberup). — ²³⁴) Julie Hansen, Hundslev (Ubberup). — ²³⁶) Harald Chr. Hansen, Sølinge (Frederiksborg). — ²³⁷) Thormod Jensen, Langeskov (Antvorskov). — ²³⁹) Ester Nielsen, Hundslev (Antvorskov). — ²⁴⁰) Johannes Ringkær Pedersen, Bovense (Hjemly). — ²⁴¹) Ellen Ravn (Frederiksborg). — ²⁴²) Astrid Simonsen, Odense (Frederiksborg). — ²⁴³) Ingeborg Madsen, Langeskov (Askov H.). — ²⁴⁵) Astrid Larsen, Tørringe, Brobyværk (Frederiksborg). — ²⁴⁷) Rebekka Hansen, Ellinge (Rødning). — ²⁵¹) Fabrikant H. Christensen, Odense. — ²⁵³) Anna Thomsen, Midskov (Frederiksborg). — ²⁵⁷) Elev i Glamsbjerg Friskole. — ²⁵⁸) Kristine Madsen (Frederiksborg). — ²⁶⁰) Elev paa Hjemly E. — ²⁶¹) Ingeborg Hedvig Christensen, Lunde Skole (Ry). — ²⁶⁵) Helge Henriksen (Aarslev Friskole).

DIALEKTORD: *Frave Kajle*, S. 49: Fraugde Kilde. — *Sættet*, S. 51: Tøjrlaget. — *Slyden*, S. 71: Stænget, Rummet under Taget. — *Den kajle*, S. 162: Den kolde, Koldfeber. — *Brandstye*, S. 188: Brandstøtte.

BILLEDER: Det gamle Toldkontor i Frederiksværk S. 9 findes i Carl Christensen: *Frederiksværk*, udgivet af Frederiksborg Amts historiske Samfund 1926. — Fredensborg Slot S. 10: *Frederiksborg Højskoles Aarsskrift 1926*. — Helsingør S. 13: *To gamle fortæller*, 1927, udgivet af Anders Uhrskov. — Gaardinteriør fra Strandgade i Helsingør S. 17: *Fra det gamle Helsingør*, udgivet af Frederiksborg Amts historiske Samfund 1925 og *Den gamle Købstad*, 1926. — Kr. Kongstad: Selvportræt i Træsnit S. 19: *Bogvennen*, 1917. — Frederiksborg Slot, Møntporten S. 23: *Frederiksborg Højskoles Aarsskrift 1925*. — Nyhuse Skole S. 25 og Byskriverstræde, Hillerød, S. 27: *Hillerød By*, udgivet af Frederiksborg Amts historiske Samfund 1925. — Nordsjællandsk Folkemuseum S. 29: *Nordsjællandsk Folkemuseum* af Anders Uhrskov. — Alle de øvrige Billeder indtil Side 43 findes i *Nordsjællandsk Folk eliv* I.—V., 1921—24, udgivet af Anders Uhrskov. Alle Initialer er tegnet af Kr. Kongstad.

TRYKFEJL: Billedunderskrift, S. 34, Stue i Frerslev, Venstre Side. læs Venstre Side. — S. 41, L. 6 f. o.: Den, der aflagde ham et Besøg, læs: Den, der aflagde hans Hjem et Besøg. — S. 75, L. 8 f. o.: Julsberg, læs Juelsberg. — S. 105, L. 5 f. n. og fl. St.: Julskov, læs Juelskov. — S. 108, L. 18 f. o.: Rissenlund, læs Risenlund.

STEDNAVNELISTE

- Akkerup Præstegaard, S. 72, 132.
Alléskoven, 96.
Allested, 101, 102.
Allesø, 49.
Arreskov, 163.
Arreskov Sø, 46, 142.
Assenbølle, 93.
Aunslev, 75.
Avernakø, 92, 93.
Barnehøj, 96.
Barnehøjgaard, 55.
Bebe Sø, 46.
Bellinge, 95, 103.
Billesbølle, 108.
Birkum, 118.
Biskopstaarup, 70.
Bjerreby, 84.
Bjørneholme, 93.
Borreby Mølle, 55, 64.
Brahetrolleborg, 163.
Bramstrup, 107.
Bregninge, 53, 59, 60.
Bremerholm, 124.
Brobyværk, 149.
Brockdorff, 179.
Broholm, 86.
Brydegaard, 76.
Brylle, 55, 161.
Brænde Mølleaa, 141, 142.
Dallund, 180, 181.
Dalumgaard, 108, 109.
Dalumkloster, 109.
Damenstenen, 90.
Damshule, 109.
Dejbjerg, 46.
Dovrefjæld, 58, 59.
Dragshøj, 63.
Dreslette, 76, 77.
Drigstrup, 145.
Dømmestrup, 56, 109, 133, 146, 150.
Ebberup, 74, 80.
Egense, 90, 130.
Egeskov, 79, 163–165.
Ellens Bjerg, 139.
Ellinge 178.
Ellingebjerg, 84.
Elvedgaard, 110.
»Ensomhed«, 109.
Eskebjerg, 83, 180.
Espe, 65, 113, 154.
Falsensgave, 133, 134.
Fangel, 55, 64.
Ferritslev, 162.
Ferritslevgaard, 110–112.
Filstrupgaard, 71, 72, 104, 165, 166.
Findinge, 85.
Findshøj, 81.
Fjellerup Sø, 46.
Fjelsted, 108.
Flødstrup, 76, 174.
Fragde, 101, 112, 147.
Fragdegaard, 149.
Frørup, 49, 50, 183.
Fuglehaven, 138.
Fultofte, 94, 153, 158.
Fynshoved, 130, 131, 179.
Fynske Alper, 46.
Faaborg, 55, 96, 114, 118.
Galgebakken, 65, 113.
Gamtofte, 178.
Gansekilde, 50.
Gelskov, 185.
Gerskov, 166, 167.
Gerup, 113.
Gestelevlund, 65, 113, 154.
Gislev, 119, 147, 160.
Gisselhøj, 68.
Glamsbjerg, 48.
Glavendrup, 49.
Glorup, 118, 122.
Glue Mose, Glue Hul, 47.
Grydestenen, 90, 93.
Grønlund, 179.
Gudbjerg, 77.
Gudme Sø, 86.
Gummerup, 98, 99.
Hasmark, 90.

- Havndrup (Aa), 111.
 Heden, 109, 114.
 Helnæs, 66, 75, 92.
 Herrested, 169.
 Hesselagerstenen, 90.
 Hillerslev, 78, 156.
 Hindsholm, 57, 67, 90, 130,
 131, 151, 179, 181.
 Hjulby, 147.
 Holegaard, 74.
 Hollufgaard, 129.
 Holmegaard, 74.
 Holstenshus, 55.
 Horne Bugt, 66.
 Humble, 78, 86, 87.
 Hundstrup, 52, 78.
 Hvedholm, 73.
 Hvidkilde, 167.
 Hylke Dam, 48.
 Højby, 87, 114, 115.
 Højby Sø, 84.
 Højrup, 98.
 Højvang, 107.
 Haarby, 129.
 Haastrup, 66, 68.
 Haarslev, 142.
 Jomfruhugget, 171.
 Jordløse, 68.
 Juelsberg, 75.
 Juelskov, 105, 106, 115, 122,
 123, 134.
 Katterød Rev, 93.
 Kellemose, 68.
 Kerte, 153.
 Kerteminde, 58, 144, 181.
 Kertinge, 130.
 Kirkeby, 88, 118.
 Kirkensbjerg, 85.
 Klokkedalen, 88.
 Klokkedammen, 86.
 Kokhøj, 50.
 Korint, 113.
 Korkendrup, 75.
 Krarup, 46, 52, 79, 88, 91.
 Kristiansdal, 109.
 Krobingsmark, 61.
 Kropsten, 92.
 Krumstrup, 69, 116, 117.
 Kulepile, 54.
 Kullerup, 134.
 Kværndrup, 79, 103.
 Kærum, 80, 186.
 Kærumgaard, 186.
 København, 86, 116, 124, 169,
 170.
 Kæng-Højrup, 72.
 Kørbitsdal, 117.
 Kørup, 167.
 Lammehave, 106.
 Langeland, 78, 90, 91, 102,
 179, 183.
 Langeløkke, 186.
 Langholm, 107.
 Langaa, 99, 140.
 Lille Bælt, 66, 77.
 Lille Rise, 53.
 Lindormegraven, 103.
 Lolland, 94.
 Lunde, 180.
 Lydinge, 89.
 Lyø, 47.
 Lørup, 73, 74, 106.
 Lørupgaard, 107.
 Magleby, 183.
 Martofte, 131, 151, 180.
 Mesinge, 69, 144, 182.
 Mesinge Banke, 57, 58.
 Millinge, 66, 83.
 Mullerup, 86.
 Munkebo, 62, 92, 117, 145,
 146.
 Mølkærsled, 114.
 Mølleskoven, 148.
 Mørkebjerggaard, 72.
 Maale, 93.
 Neder Holluf, 101, 102.
 Nordby, 80.
 Nordenbro, 183.
 Nordenhuse, 50.
 Nordskov, 131, 151.
 Norge, 58, 64.
 Norup, 90.
 Nyborg, 46, 140, 147, 150,
 184.
 Nørre Broby, 62, 138.
 Nørre Højrup, 81.
 Nørre Lyndelse, 94, 95, 99,
 102, 133, 152.
 Nørresø, 163.
 Nørre Søby, 47.
 Odense, 49, 52, 67, 103, 104,
 114, 118, 130, 185.
 Ollerup, 118.
 Oure, 80.

- Over Kærby, 144.
 Paddesø, 48.
 Pipstorn Skov, 92.
 Ravnholt, 169, 170.
 Reddemands Sten, 183.
 Ringe, 46, 47, 85, 117.
 Ringstedgaard, 131.
 Risenlund, 107.
 Ristinge Klint, 102.
 Rolfsted, 119, 162, 170, 178.
 Romsø, 93.
 Rosbjerg, 66.
 Roskilde, 84.
 Rudkøbing, 54.
 Rugaard, 110.
 Rynkeby, 171–174, 176.
 Ryslinge, 50, 68, 107, 116, 178.
 Røde Mølle, 49, 148.
 Rødkilde, 118, 119.
 Røjleskov, 47, 115.
 Rønninge, 119, 135.
 Rønningesøgaard, 67, 170.
 Rørup, 108.
 Røverdalen, 179.
 Sallinge, 51, 56, 61, 122, 136, 138.
 Sallingelunde, 136, 137, 146.
 Sandager, 119, 160.
 Sandholt, 120, 171.
 Sandholt-Lyndelse, 121.
 Scheelenborg, 83, 130, 180.
 Simmersbølle, 54, 55.
 Skalkendrup, 50, 134.
 Skamby, 53, 81, 82.
 Skellerup, 70, 71, 134, 135.
 Skovsbo, 100, 171–177.
 Skovsgaard, 138, 139.
 Skytteholm, 159.
 Skaarup, 76, 139–141.
 Sletten, 130, 152.
 Snapindhuset, 122.
 Snarup, 89.
 Snave, 76.
 Snøde, 94.
 Starupskoven, 119.
 Staure, 181.
 Stejlehøj, 180.
 Stenløse, 134.
 Stensby, 94.
 Stensgaard, 73, 123.
 Store Bælt, 93, 179.
 Stormgaarden, 53.
 Stubberup, 82, 83.
 Stuttergyden, 61.
 Svanninge, 72, 83.
 Svanninge Bakke, 46.
 Svendborg, 118, 119, 123, 140, 167, 187.
 Svindinge, 90, 91, 100.
 Søbo, 177.
 Søbysøgaard, 47, 109.
 Sødinge, 47, 48, 73, 74, 106, 178.
 Søllested, 83, 84.
 Søllestedgaard, 83.
 Sønder Broby, 135, 136, 137, 138, 146.
 Sønderjylland, 169.
 Søndersø, 180.
 Søndersø Skov, 48.
 Søsted, 133.
 Synehøj, 60.
 Thorbøllegaard, 97.
 Tiselholt, 123–126.
 Tokelund, 178.
 Tranekær, 54, 179.
 Troense, 50.
 Trolldmose, 48.
 Trolleborg, 52.
 Tvedvad Slotsbanke, 178.
 Tvedvadaaen, 170.
 Tøjstrup, 178.
 Tørringe, 136.
 Taasinge, 179.
 Ulkendrup, 180.
 Ullerslev, 70.
 Ulriksholm, 184.
 Ulriksholmsskoven, 127.
 Valdemars Slot, 179.
 Vedstaarup, 141.
 Vejle, 185.
 Vejlegaard, 185.
 Vejstrup, 123–126.
 Vester Hæsing, 177.
 Viby, 181.
 Viemosen, 48.
 Vindinge, 75.
 Vinshøj, 54.
 Vissenbjerg, 66, 93, 128.
 Voldbjerg, 46, 52.
 Voldsgaard, 64.
 Volkers Høj, 66.
 Vaarhøj, 67.
 Ærø, 53, 60, 91, 97.

Ærøskøbing, 63, 64, 97.
 »Øjet«, 141, 142.
 Øksendrup, 99.
 Ølstedgaard, 138.

Ølundgaard, 166, 167.
 Østrupgaard, 166, 167.
 Aarslev, 94, 162.
 Aarup, 97.
 Aasum, 50, 84, 186.

SAGFORTEGNELSE

- Barn, 55, 61, 96, 97, 99, 100, 109.
 Barsel, 53, 56, 57.
 Bjergfolk, 56, 57, 60, 61.
 Blod, 84, 104, 114, 125, 145, 146, 158, 159, 168, 169, 175, 176, 185.
 Bryllup, 53, 54, 61, 62, 119, 154, 155.
 Brændevin, 113, 152, 153.
 Cyprianus, 154, 161.
 Dans, 52, 53, 56, 62, 113.
 Den Onde, Djævelen, Satan, 112, 115, 116, 119, 120, 125, 132, 133, 134, 153, 167, 168, 173, 174, 187.
 Drab, Mord, 49, 50, 72, 84, 109, 112, 117, 124, 128, 141, 167, 171, 185.
 Due, 80, 83.
 Død, 83, 84, 93, 95, 97, 98, 99, 101, 102, 108, 113, 114, 117, 122, 123, 176, 184.
 Ed, Eder, 106, 107, 115, 119, 137.
 Ellepiger, Ellefruer, 51, 52, 53, 54, 62.
 Engel, 91, 109.
 Engelskysge, 159, 160.
 Fynshovedmanden, 130–131.
 Gift, 116, 159.
 Gud, Jesus, Frelseren, 120, 125, 126, 127, 139, 140, 159, 171, 172, 173, 177.
 Guld(penge), 56, 57, 65, 66, 67, 86, 123, 130, 168.
 Hare, 131, 149.
 Heks, 90, 91, 143, 147, 156, 163.
 Helhest, 95, 97.
 Herremand, 49, 106, 109, 110, 119, 124, 127, 134, 135, 138, 139, 163–179, 184.
 Hest, 49, 51, 52, 54, 59, 61, 71, 84, 86, 89, 96, 108, 109, 111, 113, 117, 118, 119, 124, 128, 130, 131, 132, 147, 154, 164, 166, 181, 186.
 Hund, 71, 96, 108, 110, 112, 115, 118, 131, 166.
 Hylde, 59, 60.
 Jagt, 130–132, 149.
 Jul, 60, 84, 95, 116, 122, 123, 125, 129, 154, 164, 165, 180.
 Jætte, 46, 47, 91, 94.
 Kat, 71, 149, 181, 182.
 Kirke, 52, 54, 76–95, 103, 136, 168, 178, 186.
 Kirkegaard, 97, 102, 152, 158, 160, 187.
 Kirkelam, 95, 97, 98.
 Kirkeklokker, 57, 79, 82, 85–89.
 Ko, Kalv, 57–61, 96, 104, 108, 111, 114, 147–149, 155, 160.
 Kobbertøj, 52, 53, 86, 89.
 Kors, 78, 82, 83, 123, 126, 167, 171–177.
 Kortspil, 108, 133.
 Kræmmer, 49, 117, 128, 141.
 »Kysse Jomfruen«, 117, 169, 170.
 Kæmper, 46.
 Kæmpehøj, Høj, Bakke, 49, 54, 55, 56, 59, 60, 62, 63, 65, 67, 68, 76–78, 79, 80, 83, 84, 85, 91, 92, 103, 170, 178.
 Lam, 77, 78, 95, 98, 99.
 Levende begravet, 55, 95, 96.
 Lindorm, 102, 103, 177.
 Lygtemænd, 51, 65, 167.

- Lys, Ild, 52, 55, 62, 68, 71, 75, 85, 108, 115, 121, 123, 138, 144, 153, 166, 171, 177, 178, 188.
- Markskel, 104, 105, 117, 136.
- Midnat, 99, 108, 109, 110, 112, 117, 118, 123, 129, 150, 158, 160, 166.
- Nisse, 67, 68, 69, 70–76.
- Penge, 65, 67, 75, 100, 151, 167, 168, 183.
- Plov, pløje, 70, 104, 105, 113, 117.
- Røvere, 128, 179–181.
- Skat, 67, 68, 69, 70, 116.
- Smed, 147–149, 150, 183, 187, 188.
- Smør, 147, 153, 183.
- So, Gris, 48, 55, 141, 142, 145.
- Sten, 82, 90–94, 108, 171.
- St. Hansdag (aften), 49, 50, 153.
- Stud, 79, 80, 82, 114, 141.
- Staal, 86, 117, 161.
- Sverrig, Svensker, svensk, 65, 66, 87, 122, 181, 184, 185.
- Sygdom, 50, 59, 60, 96, 101, 149, 155, 156, 158, 159, 162, 171, 172, 177.
- Sømand, Skipper, 47, 58, 63, 64, 102, 103.
- Tordenvejr, 50, 114, 115, 171.
- Torsdag, 67, 121, 122, 137, 160, 161, 188.
- Trold, 49, 54, 55, 57–59, 60, 64, 65, 67, 68, 69, 79, 80, 81, 82, 85, 86, 88, 90, 92, 93, 94, 139.
- Tyveri 136, 142, 150, 152.
- Underjordiske, 63, 64.
- Varsel, 79, 95, 97–104.
- Verdens Undergang, 92, 103, 104.
- Vildsom, 51, 127.
- Vin, 52, 54, 62.
- Vorter, 154, 160, 161.
- Øl, 53, 64, 148, 149.

BILLEDER

	Side
TOFTE KILDE: TITELBLADET	
KLOKKERENS HUS I VINDERØD	7
DET GAMLE TOLDKONTOR I FREDERIKSVÆRK . .	9
FREDENSBORG SLOT, SET FRA MARMORHAVEN .	11
HELSINGØR	13
KRONBORG	15
GAARDINTEKJØR FRA STRANDGADE I HELSINGØR	17
KR. KONGSTAD	19
FREDERIKSBORG SLOT	21
FREDERIKSBORG SLOT, MØNTPORTEN	23
CHRISTIAN DEN FJERDES STEN I INDELUKKET .	24
NYHUSE SKOLE	25
BYSKRIVERSTRÆDE, HILLERØD	27
NORDSJÆLLANDSK FOLKEMUSEUM	29
GAARD I ULLERØD	31
GAARD I KVINDERUP	32
AFBYGGERSTED I HOLLØSE	33
STUE I FRERSLEV. VENSTRE SIDE	34

STUE I FRERSLEV. HØJRE SIDE.	35
FERSLEV KIRKE	36
GØRLØSE KIRKE.	37
ESBØNDERUP PRÆSTEGAARD	39
JÆGERSPRIS SLOT.	40
GURRE RUIN	41
KLAUS NARS HOLM I FARUM SØ	42
GAARD I BREGNINGE PAA ÆRØ	73
FRA UBBERUD	81
SEDEN KIRKE	87
VESTER SKERNINGE KRO	105
KØLSTRUP PRÆSTEGAARD	127
STENLØSE PRÆSTEGAARD	135
EJBY VANDMØLLE	145
EGESKOV	165
RYGAARD	175
VIGNET	200

INDHOLD

	Side
KRISTIAN KONGSTAD	5
INDLEDNING	43
SØER, BAKKER, SKOVE, MOSER OG KILDER	46
Jættens Morgenarbejde. — Svanninge Bakker. — Dej- bjerg. — Thors Hammerslag. — Skoven paa Lyø. — Røjleskov. — Glue Hul. — Troldmosen. — Paddesø Kilde. — Viemosen. — Frave Kajle. — Kilden ved Frørup I.—II. — Gansekilde.	
LYGTEMÆND, ELLEPIGER OG HØJFOLK	51
Lyttemanden viste Folk vild. — Ellepige i Skoven. — Ellepiger forfølger. — Ellefruerne i Kokhøj. — Elle- folkene i Voldbjerg. — Ellefolkens Kobberkar. — Det gamle Kobbertøj. — Ellefolkets Bryllup. — Troldens Bæger. — Kæmpehøjen ved Borrebymøllegaard. — Højen, der ikke maa graves i. — Højkone i Barnsnød I.—II. — Trolden i Mesinge Banke. — Højen, der ikke maa jævnes. — Bonden og Trolden deler Afgørde. — Bjergknægtene i Synehøj. — Den bortførte Pige. — Bjergfolkene stjæler et Barn. — Den gamle Brud. — Den højtagne Brud. — De underjordiske og Skipperen. — Troldene, der ikke var bedt med til Gilde.	

NEDGRAVEDE SKATTE	65
Penge i den lille Mae. — Høj vil have Fred. — Volkers Høj. — Kong Roars Grav. — Svenskernes Krigskasse. — Guldhesten paa Helnæs. — Skrinet med Guldpenge. — En Kiste Penge. — Skatten i Gisselhøj. — Skatten i Kellelose. — Skattegraveren. — Den hvide Dame og Sølvtøjet.	
NISSER	70
Nissen i Skellerup. — Nissen og Pigen. — Bertel og Mikkel. — De to Nisser. — Kampen om et Havreneg. Lørupnissen og Sødingenissen. — Nissestenten. — Et pænt Læs Hø. — Nisserne i Teglværket. — Nis, Dis og Emaus. — Da Nissens Tjeneste blev afslaaet.	
KIRKER	76
Dreslette Kirke. — Gudbjerg Kirke. — Hillerslev Kirke. — Humble Kirke. — Hundstrup Kirke. — Kerte Kirke. — Krarup Kirke. — Kværndrup Kirke. — Oure Kirke. — Skamby Kirke. — Rødtjørnen paa Skamby Kirkegaard. — Stubberup Kirke. — Marsk Stigs Grav. — Svanninge Kirke. — Søllested Kirke. — Aasum Kirke. Kirken, der blev lyst i Band. — Bonden og St. Olufs Billede.	
KIRKEKLOKKER	85
Troidene i Kirkens Bjerg. — Kirkeklokken i Gudme Sø. — Kirkeklokken i Horne. — De tre Klokker i Humble Kirketaarn. — Den svenske Konge og Kirkeklokken. — Kirkeklokken i Kirkeby. — Kirkeklokken i Krarup.	
SAGN OM STEN	90
Grydestenen. — Stenen ved Hasmark. — Hesselagerstenen I.—III. — Stenen i Krarup. — Krarup Kirke. — Kropsten. — Stenen i Munkebo. — Troldkvinden fra Pipstorn Skov. — St. Knuds Sten. — Troldkvinden, der vilde bygge Bro. — Skamby Kirke. — Snøde Kirke. — Stenen i Fultofte.	
LEVENDE BEGRAVET. KIRKEVARSLER	95
Kirkevarsler I.—III. — Barnehøj. — En Hund levende begravet I.—III. — En Hugorm levende begravet.	
VARSLER OG SPAADOMME	97
Helhesten. — Sagn om Kirkelammet I.—V. — Forskellige Varsler I.—VIII. — Lindormen paa Langeland. — Ansigtet i Kirkemuren. — Verdens Undergang I.—III.	

- SPØGELSER OG GENFÆRD 104
- Om uærligt Markskel I.—IV. — Forvalterens Ed. — Billesbølle. — Kortspilleren gaar igen. — Barnegraad. — Nonnen, der gaar igen. — Herremænd gaar igen I.—II. — Den sorte Dame. — Den sortklædte Dame. — Det graa Føl I.—II. — Gengangeren i Fraugde. — Plovspand uden Kusk. — Strømper med i Kisten. — Herredsfogden gaar igen. — Karlen og Tordenvejret. — Takstræet paa Juelskov. — Brodermordet. — Spøgeriet paa Kørbitsdal. — Den natlige Plovmand. — Den natlige Kørsel. — Præsten, der gaar igen. — Ladefogden paa Rødkilde. — Falsk Ed. — De fire Mænd fra Sandager. — Gengangeren paa Sandholt I.—II. — Drengen og Fingerbøllet. — Mødet i Snapindhuset. — Det aabne Led. — Tiselholt I.—II. — Jesu Navn. — Ledet vild. — Spøgeriet i Vissenbjerg. — Den tunge Ligkiste. — De gerrige Søstre. — Maskinerne gaar. — Den modige Karl.
- JAGT 130
- Fynshovedmanden I.—II. — Den trebenede Hare.
- LÆSE OG MANE 132
- Akkerup Præst. — Kortspillet med den Onde. — De tre Præster. — En Genganger, der viser sig som en Kalv. — Præsten i Sønder Broby I.—IV. — Nørre Broby Præst. — Herremanden paa Skovsgaard. — Præsten i Skaarup. — Den graa Dreng. — Den nedmanede Gaard I.—III. — Tyven, der ikke kunde gaa I.—II.
- HEKSE, KLOGE KONER OG MÆND 143
- En Heks. — Heksen, der spandt. — Den forheksede Kniv. — Frygten for onde Øjne. — De forheksede Køer. — Smørhekseri. — Den kloge Smed. — Den onde Kone. — Den kloge Mands Raad. — To Koner. — Manden, der stjal Lærred. — Tyven opdages. — Hvordan Tyven blev opdaget. — Den døde Kammerat. — Det kloge Ægtepar. — De to kloge Mænd I.—III. — Jørgen Murer fortæller. — Barselkone bliver rask. — Den slemme Syge. — Stille Blod. — At dølle Blod. — Træets Trolddom. — Engelsk Syge. — Jord fra Kirkegaarden. — Middel mod Vorter. — Den kloge Kone. — Middel mod Mareridt. — Raad mod Tandpine. — Middel mod Skarlagensfeber. — »Den kajles«. — Middel mod Hekseri.

SLOTTE OG HERREGAARDE	163
Brahetrolleborg. — Egeskov I.—III. — Filstrupgaard I.—II. — Herregaarden i Gerskov. — Hvidkilde. — Herremanden paa Kørup. — Den Onde og Herremanden. — Ravnholt I.—II. — Sagn fra Rønningesøgaard. — Sandholt. — Korset paa Skovsbo I.—VI. — Søbo. — Tokelund. — Valdemar den Stores Slot. — Tøjstrup. — Valdemars Slot.	
RØVERE	179
Sagn om Røvere I.—II.	
SAGN OM DYR	181
To sorte Høns. — Et Kattesagn. — Konen, der skabte sig om. — Den mærkelige Skrubtudse. — Reddemands Sten.	
SAGN OM PLANTER	184
Roser i Forklædet. — Valmuer paa Valpladsen. — Der gror Ukrudt paa Mordstedet.	
FORSKELLIGE SAGN	185
Blod løber opad. — Tretten. — Pottemanden og Drengen. — Et slemt Slagsmaal. — Smeden og Fanden. — Brandstye.	
NOTER	188
STEDNAVNELISTE	192
SAGFORTEGNELSE	195
BILLEDER	196

